

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Vivet Kanetti

İstanbul'da, Çin Zodyağına göre Ağaç Atı olarak doğdu. İstanbul'da ve daha pek çok yerde yaşadı.

Satıcılık, telefonculuk, çevirmenlik, tiyatroculuk, sinema figüranlığı, öğretmenlik, akıl hastanesinde ergoterapistlik, muhabirlik, televizyonculuk ve köşe yazarlığı yaptı. E.Emine adıyla yazdığı ilk romanı 'Bizans Sohbetleri' 1988'de yayımlandı... Bu kitabı, 'Kurabiye Saatinde', 'Kırık Zarlar' ve 'Turuncu Kayık' adlı romanlar izledi... Gazete yazılarından sınırlı bir seçkiyi 'Hissesz Kıssalar' adlı kitapta topladı...

Gendaş'ta yayımlanan 'Turuncu Kayık'ın ikinci baskısında, E.Emine'yle yer değıştirdi...

'Koş Süreyya Koş Şampiyon Olacağız' Kanetti'nin altıncı kitabıdır.

YAYINA HAZIRLAYAN Hasan Öztoprak
KAPAK Azad Aktürk
KAPAK, İÇ BASKI VE CİLT Kaya Matbacılık 0 212 (656 62 20)

Koş Süreyya Koş Şampiyon Olacağız
Vivet Kanetti
Yeni Seri: 308
Predikat: 2
© Vivet Kanetti ve GENDAŞ A.Ş., İstanbul 2001

Birinci Baskı: Ocak 2002
İkinci Baskı: Mart 2002
ISBN 975-308-370-X

Gendaş A.Ş.
Çatalçeşme Sk. No: 19 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 512 33 86 - 512 94 67 (Pbx) Faks: 520 82 12
e posta: gendas@ixir.com

Vivet Kanetti

KOŞ SÜREYYA KOŞ

ŞAMPİYON OLACAĞIZ

Bu kitap, 1500 metrede Sydney Olimpiyatları'nda yarı final, Kanada'da (Edmonton) Dünya Atletizm Şampiyonalarında final koşarak basın diliyle “bir ilke imza atan”, Pekin Üniversitelerarası Atletizm Yarışmaları'ndan altın madalyayla dönen milli koşucumuz Süreyya Ayhan üzerine bir biyografik çalışma değil. Spor kitabı hiç değil... Süreyya'nın adını kitabıma koydum, çünkü “koşusu”nun bu ülke kadınları, dolayısıyla Türkiye için simgesel bir değer taşıdığı kanısındayım.

Süreyya Ayhan'ın serüveni az rastlanır bir serüven ama büyük basın ne ilginçtir ki onu starlaştırmadı... İnternette gazete arşivlerine girin, bu iftihar vesilesi sporcuyla ilgili o kadar az yazı bulacaksınız ki, şaşacaksınız!

Basının son yıllarda ısrarla starlaştırdığı kadınları hepimiz biliyoruz: mankenler, şarkıcılar, gene mankenler, gene şarkıcılar...

Star yaratmak budur... Her yerde artık hep onları görürsünüz... Sadece podyumda yürürken, sahnede mikrofona söylerken değil, podyum dışında eğlenirken de, makama yerken de, flört ederken de, DJ'lik yaparken de, şov yönetirken de, televizyon dizileri ve sinema filmlerinde oynarken de, gazetede sütunları için yazarken de, dergi çıkartırken de, spikerliğe geçmeye hazırlanırken de, aşk uzmanına dönüşürken de, filozoflaşırken de...

Bu ülkede bütün bir kadın yurttaş gündemi yıllardır neredeyse sadece “mankenler ve şarkıcılar” dünyasıyla sınırlı tutulmaktadır... Podyumda yürümek, mikrofona şarkı söylemek (bir de tabii göbek atmak), kadınlar için giderek toplumda ve hayatta “gözükme”nin, ekmeğini kazanmanın, özgürleşmenin, varoluşun tek şartı, bir tür olgunlaşma diploması, bir pasaport haline dönüştürülmüştür...

Böyle bir ortamda Süreyya Ayhan gibi, Çankırı’da doğmuş, mütevazı şartlar altında yetişmiş bir genç kızın hedefinden şaşmayarak, gözlerden ırak, asgari destekle bir yolda saatlerce, aylarca, yıllarca tek başına koşması, koşması, koşması ve nihayet bir gün Türkiye’nin yüzünü uluslararası arenada güldürmesi, az değerde bir sembol değildir...

Kollektif bilinç kadınları dar kalıplara sıkıştırmada inat ederken, Süreyya’nın koşusu sadece kendi bireysel zaferini değil, Türkiye’deki kadınların artık, baskı ve koşullar ne olursa olsun, durdurulamaz “koşusunu” da simgeliyor gözümde... Süreyya Ayhan’da ve bir başka şampiyon Yasemin Dalgılıç’ta, bu simgeyi selâmlamayı seçtim.....

Başka bir ülkede, o zirvelere çıkabilmiş sporcu kadınlar, sürekli aktüalite dergilerinin, kadın dergilerinin kapaklarında yer alırlar, oradan yeni bir hayatı topluma müjdelerler... Spor programları, söyleşi şovları onları ağırlarlar ve karşılardaki irade/iç disiplin yumağını anlamaya, tanımaya, tanıtmaya çalışırlar... Gazeteciler, yorumcular kendileri konuşacaklarına onları konuştururlar, bütün toplum adına onlardan güç alır, toplum adına onlara güç ve destek verirler...

Böyle bir destek, Türkiye’de erkek sporculara her zaman verildi... Bazen fazlasıyla, bazen kantarın topuzunu kaçıırarak, hatta bazen sporcuyu yolundan saptıracak ölçülerde... Bu toplum büyük sporcularına “kral”, “imparator” lakapları taktı, fotoğraf-

larını şehirlerinin duvarlarına astı, onlar için şarkılar besteledi, reklamlara çıkarttı, filmlerde oynattı, manen ve madden onlara arka çıktı... Basketten anlayan anlamayan, Hidayet Türkoğlu'nun, İbrahim Kutluay'ın adlarını ezberledi.... Futbol aşıkları kadar futbol bezginleri de beraberce Ümit Davala'nın, Seren Yalçın'ın, Hakan Şükür'ün, Fatih Terim'in, Mustafa Denizli'nin ve daha nicelerin adlarını, saç modellerini, eğlendikleri mekânları, sevdikleri şarkıları ve beğendikleri kızları tek tek öğrendi...

Sokakta bir anket yapın, bugün kaç kişi Olimpiyatlarda finalde koşmuş Süreyya'nın ve bir dünya şampiyonu Yasemin'in soyadlarını söyleyebilir? Ama büyük ihtimal çok kişi podyumdaki bütün Demet'leri bir çırpıda sayacaktır; tıpkı benim gibi... Bütün Ebru'ların soyadlarını da... Ve manken Ayşe'nin yanyana üç ismini de...

Açıkça, Süreyya Ayhan'ın ve Yasemin Dalkılıç'ın adlarını, başarılarının uyandırdığı coşkuya rağmen, belleğimde tutmakta ben de uzun süre güçlük çektim! Sanki bütün bir toplum ve onun orkestra şefi basın, daha baştan, bu sporcu kızların başarısına hep geçici bir humma, bir soluksuz heves, geleceksiz bir rüya olarak bakmaya meyilliydi... Belki bu görmezlikten geliş, bu hakkını vermeme, topluma yıllardan beri damardan şırıngalamak istenen *sözde* “kadın doğa”sıyla tam tezat oluşturduğu için...

O çelik karakter, aşkınlık potansiyeli, fikr-i sabit, uzun koşu, o yalnızlık zevki, o “ben merkezcilik”, elbette büyük tezat oluşturuyor, bize her gün dayatılmak istenen “kadın doğası”yla... Kadın dergilerinin bile bu iki sporcu kadını starlaştırmamakta, aurlarını, karizmalarını ortaya çıkartmamakta gösterdikleri sebat başka nasıl açıklanabilir?

Büyük basın, Yasemin Dalkılıç'ı ve Süreyya Ayhan'ı “starlaştırmadı” ama onları “özel ilişkileri” çerçevesinde gündeme

getirdi ve antrenörleriyle yakınlıklarını işledi... Bu iki şampiyon üzerine kaleme alınmış haber ve yazıların çoğu, basının icazeti alınmadan kurulmuş “özel hayatları” etrafındadır...

Türkiye’de basın, kadın şampiyonlarla nasıl konuşulacağını, onlara nasıl yaklaşılacağını hiç bilmiyor... “Cici kızlar”, “şirin şeyler”, “buğulu gözlü sultanlar” muamelesi yapamayacakları kadınlarla uygun ses tonunu, uygun mesafeyi tutturamamanın rahatsızlığı içinde, onları çoğu zaman görmemeyi, unutmayı seçiyor... Hiç değilse yarışma gününe kadar... Ya da sadece “özel hayat” kapsamına giren alanlarına dalıyor...

Basının bu iki örnekte de, antrenör-şampiyon ilişkisini bu kadar öne çıkarması, belki gene, *sözde* kadın doğasıyla ilgili bir hazır kalıbın burada ters yüz edilmesiyle ilgiliydi... Evet bu kez “merkezde”kiler birer kadındı; hedefleri, hayalleri, hırsları, egoları kocaman... Ve arkalarında, zamanlarını, hayatlarını, beyinlerini onlara adanmış birer erkek vardı...

Bir şampiyon kızın, hayatını kendisine vakfetmiş, kariyerini onunkıyla özdeşleştirmiş adamı sevmesinde anlaşılmayacak bir şey yok... Ayrıca bu şampiyon kızları, kendilerine sınırsız destek vermiş “arkalarındaki” kadınlarla övünen erkekler değil midir, herkesten iyi anlayabilecek? O erkeklerin hepsi “şampiyon” olmasa da...

Sporu küçümseyen yazarlar var. Onlardan değilim. Aksine. Bir Antik Yunan anlayışıyla, insanı neredeyse tanrılar katına çıkartan bir bileşim görürüm büyük sporcularda: tevazuu ve benmerkezcilik, büyük hırs ve büyük sabır, beyin ve bacak ve kol, takım ruhu ve muazzam bir ferdiyetçi bilinç, strateji ve taktik... Bütün bunların o çok zor beraberliği yaratır spor şampiyonlarını... Bu bileşim, geniş kitleleri uçurur, onlara bir şevk, en alt katakilere dahi mücadele gücü, en berbat anlarda umulmadık bir moral aşılayabilir...

Sporu “halkın afyonu” gibi görenler de var. Onlar, afyon ve ya benzeri maddelere azıcık ve ara sıra da olsa ihtiyaç duymadan hayatın saçmalığına ve diğer ilginç hallerine katlanabilen insanlardır... Onlardan da değilim.

Bu ülkede büyük buhran günlerinde her sınıf ve çevreden yurttaş, basketi sevsin sevmesin, “12 Dev Adam” şarkısına eşlik etti...

“12 dev adam”ın yarı finalde oynayışı, Türkiye’nin halk sporu futboldan sonra bir “kibarlar oyunu basket”te de varlık göstermesi, “gelişmiş ülkeler sofrasında ben de varım, varolmak istiyorum, varolabilirim”in simgesiydi de...

Platini’nin parlayışı, Fransız cumhuriyetinde “ırk, millet ayrımı gözetmeyen vatandaşlık ilkesi”nin simgesine dönüşmüştü, aynı ülkede yıllar sonra Zidane gibi ikinci, üçüncü nesil Arap kökenli spor starlarının yetişmesine de ilk kapıyı açtı...

Michael Jordan, Muhammet Ali, 16 Ekim 1968 günü Mexico’daki Olimpiyatlar’da başlarını eğerek siyah yumruklarını havaya kaldıran iki atlet, Tommie Smith ve John Carlos, hatta O.J. Simpson, Afro-Amerikan kitlesinin aldığı, alacağı tarihi rövanşların en parlak müjdecileri ve simgeleri oldular...

Süreyya Ayhan ve Yasemin Dalgıç gibi sporcuların parkuru da benim gözümde, Türkiye’de bütün kadınlara ortak olduğu iddia edilen alçıdan bir kalıbın kırılışını simgeler... Karşımıza sürekli sadece salınarak, kıvranarak, müzik eşliğinde yürüyen kızlar çıkartılırken, Türkiye’den başka güzel kızların çok farklı bir duruşla dünya şampiyonları arasında koşması insanın içini açıyor...

Süreyya Ayhan’ın Sydney’de yarı final, Kanada’da final koşmasında, Pekin’den altın madalyayla dönmesinde bir başka simge daha var... Ayhan mütevazı bir ailenin çocuğu ve büyük merkezlerde yetişmedi... Çankırı’da doğdu, bu uluslararası yarışmalara hazırlanırken Kahramanmaraş’ta Sütçü İmam Üniversite-

sinde beden eğitimi bölümü öğrencisiydi... Siz Sütçü İmam Üniversitesi'ni hiç duymuş muydunuz? Ben, hiç...

Ülkenin merkezlerinde, kız çocukların şık raketler ve kıyafetlerle tenis oynamaya başlayabildikleri, ata bindikleri, dağda kaydıkları, denizde surf yaptıkları, çok sabırsızsalar Adidas, Nike ve diğer marka spor ayakkabılarının en son modellerini hemen dışardan getirttikleri varlıklı ailelerden, sayfiyelerden, kulüplerden, üniversitelerden uluslararası arenada yarışacak çapta bir tenisçi, bir surfçü, bir kayakçı, bir binici henüz çıkmazken, Süreyya Ayhan, o sponsorsuz (Cüneyt Koryürek'in, Deniz Gökçe'nin ve Gaziantep Belediye Başkanı Celal Doğan'ın desteği dışında), dar bütçeli, çocukluğunda doğru düzgün spor ayakkabısı alamamış sporcu, Dünya Atletizm Şampiyonaları tarihinde finalde koşan ilk Türk atlet oldu...

Sınıf farkları son derece keskin bir ülkede, bu da az önemde bir simge değildir...

Çok önemli bir diğer nokta: özel yetenekteki bu sporcunun omuzuna sadece bir dişi melek değil, birkaç erkek melek de dokunmuştur... Yukarda adını saydıklarımız, bir de başarısında muhakkak ilk büyük payı olan, onu kanatları altına almış beden eğitimi hocası Albülkadir Ersunan...

Yazılı-sözlü basın, sadece yerli manken ve şarkılarımızın değil, dışardaki şarkıcıların, sinema oyuncularının da adlarını, hayatlarını bize ayrıntılarıyla ezberlettirmiştir... Buna karşılık, oralarda da ufukları genişleten, birer simge haline gelen kadın sporcuları aktarmaz, ya da çok az aktarır ve ne kadar cılız bir sesle... Kaçımız biliyoruz Türkiye'de, yılın en çetin rallisi Paris-Dakar'ı geçen yıl Jutta Kleinschmidt adında bir Alman rallici kadının herkesin önünde bitirdiğini?

Kaçımız tanıyoruz, tek başına kullandığı yelkenliyle dünyayı 94 günde turlayan, yarışı ikinci sırada bitiren 24 yaşındaki İngiliz yelken şampiyonu Ellen MacArthur'ü; onun mesleğinde uyandırdığı saygıyı, Avrupa toplumlarında uyandırdığı coşku-yu? Dünyada birçok televizyon bu yeni şampiyon kadınların her biriyle saatlerce yayın yaparken basınımlar onları ve yerli şampiyon kadınlarımızı görmüyor, göstermek istemiyor; muhtemelen bu şampiyonlar da Türk toplumuna şırıngalanmak istenen “kadın doğası” palavrasını varlıklarıyla yalanladıkları, o çerçevenin dışına taşıtlıkları, çoktan hayatın ve dünyanın fethine çıktıkları için... Muhtemelen, başkalarına “kötü örnek” olmasınlar diye...

24 yaşında mitik İngiliz denizcileri arasına girebilmiş Ellen MacArthur'ü geçtiğimiz Şubat ortası, ülkesi ve komşular, gençlik için “yeni bir model” olarak alkışlarken, aynı günlerde ve yılın diğer günlerinde, ülkemiz gençliğine birinci sayfalardan ve ekranlardan dayatılan kadın “modeller”i bambaşkaydı... Bu modeller etrafında gündem şuydu: Türkiye’de kim kimden daha “seksi”dir, Türkiye’de Rus kadınla yatan erkek, sevgilisini aldatmış sayılabilir mi, sayılmaz mı? (bir atışta iki kuş: hem cinsiyet ayrımcılık, hem harbi ırkçılık!)

Ellen MacArthur coşkun bir kalabalık önünde karaya yansırken, kendisine şu soru sorulmuştu: *Bu uzun yolculukta kendini daha iyi tanıyabildin mi?* İşte 24 yaşındaki bir okyanuslar fathininin yanıtı: *“Kendimi daha iyi tanıdım, gemimi daha iyi tanıdım, dünyayı daha iyi tanıdım”*.

Ne zaman bir yabancı kanalda bu “dişi deniz kurdu”yla bir söyleşiye rastlasam, konunun tekniği hakkında bilgim olmasa da, anlatılanları, bu şampiyona gösterilen saygılı merakı zevkle, ne yalan söylemeli biraz da gururla dinledim.

Gene yakın zamanda, bu kez iki kişilik bir yarışmaya hazırlanan MacArthur’le altı spor adamının yaptığı uzun söyleşiyi, yel-

kenci arkadaşlarının övgü dolu tanıklıklarını izlediğim gün, bir rahatsızlık, bir haksızlık duygusuna kapıldım... Niçin yabancı kanalları zaplayarak Ellen MacArthur'ün kişiliğini, karakterini, hedeflerini, hayata bakışını öğreniyordum da, ülkemın bir şampiyonunu, ilk kez Olimpiyatlarda finale çıkabilmiş Türk atleti Süreyya Ayhan'ın sesini daha duymamıştım? Hakkında “yorum” yapan tok sesleri, bütün o çok bilmişleri duymuştum elbette, ama onunkini, onun kendini, yarışını, tekniğini anlatışını neredeyse hiç... Ama nice yerli mankenin ve şarkıcının sesini, gözüm kapalı bir-birinden ayırdedebilirdim... Çoğuyla ilgili sandıklar dolusu bilgiye, gerekli gereksiz ayrıntıya, gülüşlerinin tonuna bile vakıftım.

Birkaç tutkulu muhabir var, Süreyya Ayhan vakasına gerektiği gibi yaklaşmış olan... Yukarda sizlerle paylaştığım bilgilerin çoğunu, 6 Ağustos 2001 tarihli Hürriyet gazetesinde çıkmış Serhan Gemici ve Ahmet Kaya imzalı haberden aldım... O ilginç yazıda beni özellikle etkileyen bölüm şuydu:

“Sen bir gün çok iyi bir sporcu olacaksın. Ben belki o yılları görmem ama, benim dualarım hep senin üzerinde....”

Ortaokullararası atletizm yarışmasında birinci gelen torununa başka bir şey bulamadığı için Reşat altın takan babaanne Hacer Ayhan böyle demiş ve bir yıl sonra da ayrılmıştı dünyadan. Yaşasaydı, torununun çok iyi bir sporcu olduğunu, dahası Kanada'nın Edmonton kentinde yapılan Dünya Atletizm Şampiyonasında bir ilki gerçekleştirerek finale kaldığını öğrenerek gururlanacaktı”.

Serhan Gemici ve Ahmet Kaya şöyle girmişlerdi yazılarına: *“Babaannesinin kendisine armağan ettiği Reşat altını ile başlayan madalya serüveni, gerçek madalyalarla hız kazanırken, Anadolu'da ne cevherler bulunduğunu da bir kez daha gösterdi dünyaya. İmkân ve fırsat tanındığında neler yapılabileceğinin bundan büyük kanıtı olur mu?”*

Bu yoruma katılıyorum, ama kanımca bir sembol daha var, Süreyya Ayhan’a takılan o Reşat altında... Hayatta bir hayali, yüksek ve zor bir hedefi olan kızlar için bir kadın büyüğünden destek görmenin ne kadar belirleyici olabileceğinin kanıtıdır o ilk altın... Genellikle babaanneler, ailenin diğer büyükleri, altını erkek torunlarına hayatın fethiyle ilgili “hayallerini” desteklemek için, kız torunlarına da çeyizleri için verirler... Güzel çeyiz, hayırlı bir eşe varmaları, bir yuva kurmaları, budur kadın büyüklerin kız çocuklar için en büyük temennileri ve duaları... Sadece Anadolu’da değil, büyük kentlerde de... Genç kızlar okullara, üniversitelere gittiklerinde bile... Ortaokul öğrencisi kız torununa bir Reşat altın verip, ona “*ben görmesem de, sen bir gün çok iyi bir sporcu olacaksın. Ben buna inanıyorum*” .diyen babaanne, kayda geçecek, unutulmaz bir babaannedir... Dileriz bir gün bu ülkenin bütün babaanneleri, anneanneleri ve anneleri ona benzerler!

Önümüzdeki sayfalarda amacım, Türkiye’de kadınlara dikilmiş tek beden ruh kılıfının ne denli dar ve yetersiz kaldığını anlatmak, bu bağlamda en iyi bildiğim bir mesleğe, gazeteciliğe eğilmek olacak...

Serüvenleri ve dirençleriyle, çıtalarını yüksek tutmalarıyla, sadece sporda bir kariyer düşünen kızlara değil, hayatta ideal sahibi, fatih ruhlu bütün kadınlara örnek oldukları için, kitabımı Süreyya Ayhan ve Yasemin Dalkılıç’a ithaf ediyorum...

Koş Süreyya koş! Elbette şampiyon olacağız!

UZUN VE DAR

Gazeteci-kadın, yurttaş-kadın durumları üzerine bir tanıklık kitabı yazmak aklımı hiç yoklamış mıydı? Hayır... Bunu hayatın, telefon açmadan damlayan ziyaretçi tarafına sayıyorum... Getirdiklerinden biber ezmesi, veya kuvvet şurubu yapmak ise, bizim simyamız... Hiç değilse o, bizim simyamız...

“Kadınlar erkeklerden uzun yaşarlar” propagandasına ve genellemesine hepimiz aşinayız... Ama nedir yaşamak? Uzun ve daracık kumaştan bir koltuk kılıfı çıkmazken, uzun ve dar bir yaşamdan çıkan, neyin ömrü olabilir?

Kadınlar, yukardaki iddianın aksine, erkeklerden çok daha az, çok daha kısa yaşarlar, hiç değilse bugün... Bazen, hiç... Doğmadan (bilinç, kişilik düzeyinde doğmadan, kendini inşaa edemeden, bu inşaayı kabul ettiremeden), ölürler bazen... Dünyanın birçok yerinde bu böyle ve ülkemiz de, kadınların az, kısa yaşadıkları (bazen hiç, bazen başta değil en sona doğru, biraz) ülkeler arasında iyi bir yere sahiptir...

Eğer yaşamak varoluşun farkındalığıysa, sınırlarını, sınırsızlığını, arzularını algılamak, ifade edebilmek, hayata dökmeye çalışmaksa, bilinç ve bilinçdışıyla alışveriş alanını genişletmekse, seçmekse; kadınların çoğu (kuralı bozmayan istisnalar dışında), değil çok, değil uzun, değil erkeklerden çok uzun; pek kısa yaşıyorlar Türkiye’de. Hatta büyük çoğunluğu, ne zaman doğdu?

Nedir bir bireyin “ömür” ölçüsü? Miladi, Rumi takvim veya Aztek takvimi mi? Yoksa sürekli bir oluşum, aynasını kendinde ve çevresinde bulan, her gün yeniden üretilen, objektif zamana elastikiyet kazandıran, bireysel çabayla, toplumun vardığı düzeyle ritmlenen bir özel takvim mi?

Haklı veya haksız, toplumun en gerçekçi aynası olduğunu iddia eden medyamıza (yazılı ve görsel) bakın: Türkiye’de kadın cinsine mensup varlıklar için, böyle bir takvim bugün “yoktur”, belki hiç “olmamıştır”...

“HAFİF KADIN” DEĞİL, AMA MAMA GİBİ KONUŞUR

NY’taki ikiz kuleleri yere indiren, binlerce kişinin ölümüyle sonuçlanan, savaşa yol açan uçaklı intihar ve terör saldırısından 10 gün sonra, kanallar arası zıplamada, işte bir magazin programı... New York’ta en yıkılmaz sanılan kuleler yıkılabilir, Türkiye’de magazin kuleleri yıkılmaz...

Konu kahramanı, müzisyen kocası tarafından “aldatılmış”, hepimizi yakından ilgilendiren bu milli felâketten sonra kocasını affetmiş (şükürler olsun!) genç bir kadın... Salıncaktalar; o ortada, sağında kocası, solunda küçük çocuğu... Bu salıncakta Çehovyen konuşmaların geçmemesi makul; ama gene de, geniş paça blucin kuşanmış, son mevsimin trendine uyarak belini açıkta bırakmış genç kadından gelen sözselsel “yorgunluk” görünürdeki tazeliikle, “çağdaşlıkla”, trendy’likle öyle tezat oluşturuyor ki, çarpıyor insanı...

Önce müzisyen kocadan son durumla ilgili bir özet: “Gözle-
rinin ta içine baktım, beni affetti”...

Sonra gene müzisyen eşten hayat dersleri: “Bir adam işin-
de başarılıysa, veya çok büyük bir mizahı varsa, kadınları gül-
dürebiliyorsa, mutlaka zamparadır. Yok çaresi. Bu böyledir.
Ben işimde başarılıyım ama çok şükür mizahım yok” ... (Neyse,

bu son saptamayı herşeye rağmen mizaha doğru bir ilk adım sayalım.)

Sıra, genç kadının şartlarını sıralamasında: *“Biz, erkeklerden farklıyız. Artık herkes söylüyor bunu. Ayrı bir anatomimiz var. Erkekler, mutlaka aldatır. Her kadın aldatılır. Bu konuda istisna yok. Ben de bundan sonra, bu işin beni rencide etmeyecek şekilde gerçekleşmesini istiyorum.”*

Muhabirin sorusu: *“Nasıl rencide etmemeli, mesela sen duymadan mı olsun?”*

Genç kadın çıtayı aniden biraz daha indiriyor: *“Yok, duyulmaması mümkün değil, böyle bir şey olduğunda sizler, yani gazeteciler mutlaka duyuyorsunuz ya. Böyle meşhur birinin yaptığı mutlaka duyuluyor... Duyulabilir ama, beni rencide edecek kadar uzun bir şey olmamalı”.*

Muhabir üsteliyor: *“Yani bir gecelik ilişkiler mi olsun diyor-sun?”*

Çok şükür bu dişe diş pazarlığın sonuna yaklaşıyoruz: *“Eh işte... Öyle... Bir gecelik, ama öyle her gece de değil yani...”*

Kim karşımızdaki birey, bu Türkiye yurttaşı? Niye bu genç kadını, çok konuşmasına rağmen, o kadar az tanıdık? Ne hayat-taki veya hayalindeki meslek, ne büyüdüğü mahalle, ne yetiştiği çevre, herhangi bir konuda düşüncesi, ilgi alanları, kendine biçtiği yer, en sevdiği tatlı, en sevdiği hayvan, bunların hiçbirini bilmeyeceğiz... Sadece *“kocasını tarafından aldatılmış, ama onu bağışlamış genç ve güzel eş”* olarak giriyor hayatımıza ve bize *“gerekçelerini”* sayıyor... Kime ait o sarfettiği tanıdık söz-ler ve onların bayağılık derecesi? O pazarlık? O taze yüzüyle, bedeni son moda bir kıyafet içinde, nasıl ağzını açtığı an, hiç tanımadığı insanlara böylesine pişkin hayat ilkeleri sıralıyor?

Bir hayvanat bahçesinde, kurbağalar işte şöyle, boğalar da böyle, filler de çok başka türlü çiftleşirler der gibi, iki insan cinsini “anatomi”leriyle anlatışı, bu “anatomi bilgisi” içine kocasını güzelce yerleştirmesi, mekanizması farklı bir tür hayvanla, bitkiyle, makineyle yaşadığını kabul edişi, o makinenin, hayvanın, bitkinin zaman zaman (ama çok sık da değil), başka kadınlarla, mekanik varsaydığı bazı pozisyonlara girmesini erkek anatomisine bağlaması, bu faaliyetin tek geceyle sınırlı kaldığı müddetçe kendisini “*rencide*” etmeyeceğini ilân edişi...

Bu güzel çehrenin ruhu ve bilinci mi, bu kadar esnafça, çiğlikle, cehaletle konuşan? Bizlere, erkeklerinkinden farklı bir “anatomi”yle donanmış olduğunu, böylece “*hafif kadın*” olmadığını ima eden, ama bir “*mama*” ağzı kullanmakta beis görmeyen ses: “bir gece”... “*anatomisi istiyor*”... “ama tabii her gece değil”...

Yeryüzündeki birçok hemcinsini mal gibi algılayan, o malları erkeklere (kocasına bile) bir geceliğine helâl eden, hangi kaşarlanmış insan satıcısı ruhu?

Bu tanımadığımız genç kadın kimden kaptı bu “kart” retorik ve canı acıdığı anda onu hatırladı, su yüzüne çıkardı, ona herkesin önünde simit gibi sarıldı? Kimdir onun hocası, gurusu? Niye, daha taze bir dilden ve düşüncelerden ve hayat ufkundan bu kadar mahrum?

Televizyonları izleyerek, gazeteleri, dergileri hatmederek mi edindi bu abes hayat bilgisini ve burada artık papağan gibi, sözcüklerinin içeriğini, ağırlığını tam anlamadan tekrarlıyor, ona bir “bilimsel kılıf” da diyor... Sokakta bulduğu prezervatiflerden balon yapan çocuklar gibi...

Genç kadını hiç tanımıyoruz, ama ağzından çıkan yorgun, geri, haysiyetsiz söyleme aşınayız... Bu sözcükler nice şarkıcıdan, mankenden, gazeteciden, hatta bazen “edebiyatçı”dan bize

doğru her gün, her saat sel gibi akıyorlar mı? Bizler bu anonim ve bayat sesi daha önce kimlerden defalarca duyduk? Daha kaç şarkıcıdan, mankenden, gazeteciden, yazardan, komşudan?

O kadar kaşarlanmış bir ses ki bu, cinselliklerini anatomik hurafelere zincirlemeden yaşayan yeryüzündeki nice Kuzeyli ve Güneyli genç kızı, erkeği, hatta yaşlıyı kulaklarına kadar kızartabilir...

Çünkü bayağılık bir bilinç ve ruh durumudur, herhangi bir insan faaliyetinin, bir yaşam biçiminin, bir örfün adı değil...

Birkaç gece sonra, televizyonda, gene bir müzisyenden, çok genç bir adamdan gelecek o ses... Muhabir soruyor: “*Sevgilinizden ayrılma nedeniniz çapkınlık durumu mudur?*”

Delikanlı kendinden memnun, gerdan şişiriyor:

-Eh, her **sağlıklı** Türk erkeği gibi bizim de bir şeyler yaptığımız oluyor...

Anatomi’den sonra, konumuz “**sağlıklı erkek**”. Biyoloji alanından çıkamıyoruz bir türlü...

İNSAN SATICILARI DİLİ

Bu söylem, Türkiye starlarının söylemidir...

Ülkenin baş kadın starı, Hülya Avşar’a kulak kabartın... Her fırsatta **bütün** evliliklerde heyecanın bir süre sonra **zaten ve mutlaka** öldüğünü “bilgece” buyuran, bütün erkeklerin doğasında (ama kadınların değil) **eş değiştirme** güdüsünün olduğunu (boğalardaki gibi), kadınların bunu kaçınılmaz bir gerçek olarak kabul etmesi gerektiğini ileri süren, bu “gerçekler”i sıraladıktan sonra pazarlığa oturan (“*Yapsın, ama ben duymayayım, ben gör-meyeyim*”) eşsiz Hülya Avşar... Eşsiz derece cilveli, eşsiz derecede esnaf...

Sonra Sibel Can... Onun güçlü sesinden o ibret verici nakarat: “*Ben senden vazgeçmem! Yoluna köleyim; Sözünden hiç çıkmam! Emret, öleyim*” ...

Sonra, bir zamanlar “uzun hava”nın bir numaralı yorumcusu olarak sevdiğimiz İbrahim Tatlıses... Onun o klasikleşmiş pozu: kendisi divana uzanmış, iki elini ensesinde birleştirmiş, yere oturan karısına ayaklarını ovduruşu... Sahneye fırlayıp önünde göbek atma yarışı yapan gencecik kızları her konserinde yürek-lendirmesi, ama aynı yaşlardaki öz kızına, “kötülüklerden geçilmez sokaklar”a çıkmayı, kardeşinin sünnet düğününe katılmayı bile herkesin önünde yasaklayışı... Bu Talibanca kurallara kafa

tutan eski eşine sahnelerden babalanması, bir köleye, kula konuştur gibi: “Ben sana ekmek verdim, ben sana su verdim!” ...

Fi tarihinde başından rüzgâr gibi geçmiş, ama neredeyse her gününü ezberlediğimiz evliliğine dayanarak kendi kendini bir izdivaç uzmanı, bir aşk ve kadın-erkek ilişkileri âlimi ilân etmiş köşe yazarı...

Sadece o da değil... Pazar yazılarını, Pazar röportajlarını, bazen hafta içine de sarkarak “kadının doğası nedir, ne değildir”i ve aşkın sırlarını bizlere anlatmaya vakfeden, bu alandan epeyce ekmek yiyen birçok erkek, birçok kadın...

Hepsinde aynı kendişinden menkul toptancı söylem: “Erkekler...”, “Kadınlar...”

Gazete ve dergilerde bir olmazsa olmaz haline dönüşen formlar, kategorileştirmeler, uzun listeler: “sarışın kadınlar”, “kıızıl kadınlar”, “Nişantaş kadınları”, “Erenköy kadınları”, “CNN güzelleri”, “NTV güzelleri”, “cici beyler”, “hanım kızzar,” “cadalozlar”, “melekler”, “burjuvalar”, “harbiler”, “yengeler”, “ablalar” ...

Starların, mankenlerin, gazetecilerin, televizyonların, hatta romanların içselleştirdiği bu dil, bu üslup, bu sebze ihracatçısı kategoriciliği, onların şahsi dili değil elbette, çok daha uzaktan, daha dipten geliyor... En çağdaşından en muhafazakâr evlere, bu lakırdılarla, mutfakta doğranan pırasalardan, beyaz lahanalardan, yaprak sarmalardan konuşurcasına konuşulmuyor mu: “erkekler şudur”, “kadınlar budur”...

Yoksa her mahallede, karanlık inince kapıları bozacı gibi doluşarak bu hurafeleri dağıtan bir insan satıcısı mı gizlenir? “Erkekler”den ve “kadınlar”dan tek tek değil, ancak toplu halde bahsedebilen... Tek’i göremeyecek kadar aceleci, sabırsız, özensiz... Bütün’ü tanıdığını, tanıyabileceğini sanacak kadar sığ, kaba, kalın bir insan toptancısı...

Bu sesi, çocukluğumdan da hatırlıyorum... Evde annemin işi-
ni hafifleten ve bize bakan yatılı bir “teyze”miz var... Kardeşler
arasında “teyze”nin tercihi, ben değil, 3,5 yaş küçüğüm olan oğ-
lan çocuğu... Daha baştan o çocuğu bana karşı özel bir koruma-
ya alıyor: *“Bundan böyle yediğin her şeyin yarısını kardeşine
vereceksin... Elindekini onunla paylaşacaksın. Canı bir şey çek-
ti mi, vermezsen, erkek çocuğun pipisi şişer, sonra acılar içinde
kıvrılır...”*

Evin içine kardeşten çok “sultan” gibi düşmüş keloğlanın,
daha konuşmadan, cişini dahi tutamadan çıkabildiği mertebeyi,
sahip olduğu tuhaf itibarı kıskanıyorum, hem de çok, ama zaval-
lı pipisinin şişip canavarlaşmasına, onu acılar içinde kıvrandır-
masına da gönlüm pek razı değil... Oyuncaklarıma, yediğim
meyvelere, dondurmama, mısır koçanıma, bisküvitlerime, renk-
li kalemlerime, kitaplarıma, herşeyime işte o “istediği verilmez-
se aniden şişebilecek, canavarlaşabilecek ve onu acıdan kıvrandır-
dacak” bebek pipisi tehdidiyle ortak oluyor... Bakıcımız “tey-
ze”nin himayesinde. Ev ahalisinin onayıyla...

“Teyze”nin etkisi büyük üzerimde... Bizi gün ortasında ka-
çırmaya gelmiş cinlere karşı “tuz döverim” diye bağırmayı, ha-
yatla ilgili birçok değerli bilgiyi bana o öğretiyor... Ağzındaki
kan çıbanlarına kavanozda yaşattığı sülükleri dayaması, onu gö-
zümde en esraren giz yetkilerle donatıyor... O yaz, “pipi şişmesi”
bilgisine eriştim, bu bilgiyi önemsiyorum. Büyükada’dayız...
Bir öğle vakti, bahçe önündeki taşlıkta kurulmuş sofrada, an-
nem, ailenin ihtiyarlar heyeti, teyze, ben, doğduğu günden itiba-
ren hastalığı andırır özelliğiyle özel bir statüye erişmiş erkek
kardeşim, yandaki mangalda pişen, kokusu bütün bahçeye yayı-
lan ızgara köfteleri yiyoruz...

Ev sahibimiz Mösyö Yorgo’yu görüyoruz, bahçede... Bize
doğru geliyor. “Afiyet olsun!”... Anneme evle ilgili bir şeyler so-

ruyor... Konuşma uzuyor. Annem ayakta, lafı uzattıkça uzatıyor... Köfteler ızgara üzerinde cızırdayıp kokular yaymaya devam ediyorlar bahçeye... Mösyö Yorgo, ceviz ağacı olmuş, anemi dinliyor.

Gözümün önünde yapılan bu işkenceye artık katlanamıyorum, bir “insan haklar”cı uzman gibi iskemlemden fırlayıp bağırıyorum: *“Anne! Mösyö Yorgo’ya köfte versene ya! Görmüyor musun, zavallının pipisi nasıl şişecek!”*

Birleşmiş Milletler’de en parlak konuşmayı yapmış ve bunun bilincinde olan temsilci gibi yeniden iskemleme oturuyorum. Beklediğim alkışlar gelmiyor. Beni aferinlere boğmasını umduğum teyze bile, hatta en başta o, “tövbe”ler mırıldanarak, tiksintiyle bakıyor yüzüme, Mösyö Yorgo mangalın kömürü kadar kızarıyor (akşam alkolünde aslan, gün ışığında dünyanın en utanç adamı ev sahibimiz), annemin de yanak rengi onunkinden aşağı kalmıyor (akşam alkoliği ve gündüz utançacı olmasa da)... Asabice kıkırdıyorlar, sonra annemin o gecikmiş *“lütfen Mösyö Yorgo oturun, bir köfte yeyin, lütfen”* ısrarı... Mösyö Yorgo bizimle oturmuyor, aksine, kaçarcasına, uçarak uzaklaşıyor yanımızdan... Sofrada bir canavar muamelesi gören ben oluyorum. *“Bu kız var ya, insanı koca aleme rezil eder”* ... Haksızlık duygusu yüreğimi yakıyor...

Hani erkeklerin, iştah açıcı “her şey” karşısında mutlaka pipisi şişerdi? Yoksa bütün aile onayıyla teyzenin tekrarladığı, beynime kazıdığı *“canları bir şeyi çekti mi, erkeklerin pipisi şişer, acılar içinde kıvranırlar”*, sadece bana hayatı zehir etmek için uydurulmuş, elimdeki mısıra, dondurmaya, oyuncağa, renkli kalemlere, kitaplara, bana ait bütün bir dünyaya, şahsi bir varoluşa utanmadan göz diken koca bir yalan mıydı? Mösyö Yorgo niçin kaçmıştı? Arzuladığı ama ağzına atamadığı köfteler karşısında şişen pipisini ve çektiği acıyı gizlemek için mi?

Ama sonuçta, köftelere imrenmiş, onları ağzına lüp diye atmak istemiş olsa da, pipisine hakim olmuştu, bir beyefendi gibi çekip gitmişti... Hiç de ölmemişti. Ben de, annem o çok arzula-dığım, alması için yalvardığım, uğruna yerlerde süründüğüm oyuncakları, kenarı yaldızlı ayakkabıları almadığında çok acı çekiyordum, ama gene de ölmüyordum... Böyleydi insan haya-tı, hayal kırıklıklarıyla dolu ve işte Mösyö Yorgo’yla kardeşim bu anlamda; küçüçük pipisini evde canlı bomba gibi gezdiren öz kardeşimle olduğumdan çok daha fazla...

-Sen öyle dememiş miydin teyze?

-Öyle demiştim ya! Ama bu öyle adamın suratına söylenir mi? Edepsiz! Mahsus yaptın, mahsus yaptın!..

Hiç mahsus yapmamıştım oysa.

Yıllar sonra, teyzeden duyduğum, teyzenin de kendi çocuk-luğunda kimbililir köyde kimden duyduğu ve belki onun da ha-yatını epeyce zehir etmiş iddia ve tehdit, toplumumuzda çürütül-müş değil hâlâ... Tek değişen, onu uluorta dillendirme ayıbının artık tamamen ortadan kalkmış olması... Ekranlardan, dergiler-den, günlük gazetelerden duyduğumuz gene o değil mi, üç aşı-ğı beş yukarı: *“Canları bir şey çekti mi, verilmezse, erkeklerin pipisi şişer, çok acı çekerler”*...

Bunu anlatmıyor mu Derya Tuna da, bir Ekim sonu akşamı, kadın arkadaşlarıyla müzik dinlemeye gittikleri meyhanede, üç kuruşa çalışan magazin emekçilerinin uzattığı mikrofona: *“He-lâl olsun. Yapsınlar erkekler. Sokakta o kadar güzel kadın var ki! Ben ki kadını, düşünün artık, dönüp bakıyorum! Erkekler na-sıl bakmasın?”*(yani pipisi hemen şişen o zavallılar)...

Erkek pipisinin içine sığmış bu “egolar” işte gözümüzün önünde durmadan koca balonlar gibi şişiyorlar, şişiyorlar, şişi-

yorlar... Çevredeki bütün oksijeni yutar gibi, çevredeki kadınlara, küçük kızlara, teyzelere, halalara, kardeşlere artık hiç oksijen bırakmayarak...

Magazinci kardeşlerimden hep beklediğim muzip bir soru var... Ama o soru bir türlü gelmiyor: *“Peki Derya hanım, sokakta o kadar güzel kadına bakıyorsun da, yakışıklı, iştah açıcı erkeklerle bakmak aklına mı gelmiyor, bunu kendine yasak mı ediyorsun, yoksa onları hiç görmüyor musun, şişen bir pipin olmadığı için?”*

Sürekli kocalarının “cinselliği” üzerine sorgulanan, bu sorgulanmayı doğal bulan, eziklikle, çaresizlikle kocalarının, sevgililerinin kontrol edilemez “iştahı”na gerekçeler yetiştirmeye çalışan kadınların öz dünyaları bize böylece ebediyen kapalı kalıyor...

Onlar, sanki sadece bir şikayeti, sızlanışı, bütün erkeklere ortak, neredeyse erkek olmanın şartı kabul ettikleri bir doğayı, “toplum önünde şişen bir pipi”yi anlatmakla, süslemekle, abartmakla, kızar gibi yaparak göklerle çıkartmakla, bir anatomiye çiçeklerden çelenkler dizmekle yükümlüler...

Ama kendi iştahlarından söz etmek, onu ima etmek; hayır... Bütün gün hanımının dertleri, nasırları üzerine ağlayıp sızlanabilen (*“Zavallı hanımcığım, ah o neler çekiyor!”*), onunla tam bir özdeşleşmeye giren, ama kendi nasırından bahsetmeyi en olmayacak ayıp sayan, hatta onu düşünme hakkını bile kendine tanımayan, öz egosundan kopmuş, dünyaya, acılara, sevinçlere, zevklere, arzulara artık sadece başkasının egosuyla değen, ya da öyle görünmeyi bir zırh, hayat biçimi, geçim garantisi, sonra ruhlarının dermansız hastalığı haline getiren eski zaman hizmetkârları gibi...

Bakın, ekranlara sadece aşktan, bir erkekten yakınmak için çıkan kadınlara... Süslenerek, seksi dekolteler giyerek, güzel

makyajlarla, tenlerini parke gibi cilâlayarak, yağlayarak, iç gıcıklayıcı bir jestüelle donanarak karşımıza çıkıyorlar, gözlerini süzüyorlar ve dillerinden sadece erkeklerinin ve yeryüzündeki bütün erkeklerin “cinsel iştahları” dökülüyor... Başka bir “varlık”ın iştahına sınırsızlık tanıyarak, onun hem kurbanı, hem avukatı olarak durmadan konuşuyorlar... Ama kendi şahsi arzuları, hiç değilse arzu potansiyelleri, hayattaki seçim yelpazeleri, özgülük alanları üzerine, tık yok...

Sadece, şov dünyasından kimi kadınların ağzından, zaman zaman, “*Ben erkeğimin geyşası olurum, ben onun ayaklarını yıkarım*” gibi, şakayla karışık olduğunu sandığım bir mazoşist eğilimi duyacağız...

Ama bu sözler hakikaten şahsi bir mazo erotizmi mi dışavururlar, yoksa birçoğunun ağzından neredeyse aynı kalıba dökülerek çıktıklarına göre, bir sosyal kodun ezberi midirler sadece?

Şahsi bir eğilimin ifadesi olduğu için değil, cariyeleşmede, kullaşmada bir işarete dönüştüğü için mi, bu tuhaf cümle bu kadar sık tekrarlanır, Türk medyasında? Ve gene bir “sosyal sembol”ün altını çizmek için mi İbrahim Tatlıses, karısına ayak ovdurarak poz vermeyi, “erkekliğinin ikiz kuleleri” kabul eder?

Genç kızlar ve erkekler, yılın her günü, işte bu genelev incilerini duyarak yetişiyorlar, gelişıyorlar Türkiye’de... Böyle bir bombardıman ve eğitimden sonra, bu kızlardan kendi kendilerine “fert” kaderi biçmelerini, onu sadece hayal dahi etmelerini beklemek ne kadar gerçekçidir?

* Bu kitabın yayına teslim edilmesinden bir akşam önce, televizyon kanallarının birinde, bu kez Müslüm Gürses’in ayakları tam manasıyla yıkanıyor; leğen içinde ve çömelmiş programcı hanım tarafından!

BİR GİZLİ DİLİN TENEKELEŞMESİ...

Kendime sorduğum oluyor: bir yanda Marquis de Sade gibi bir yazarı, hatta, dünyadaki bütün porno filmlerinden daha tuhaf ve esrarengiz olan Japon pornolarını seversin, sonra “genelev dili” basında, televizyonda kendine geniş bir alan açınca, şok olursun... Bu nasıl iş?

Evet, bu nasıl iş?

Ama genelev dilinin, hatta pomonun vuruculuğu, “gizli” bir dil oluşundan, aykırılığından kaynaklanmıyor mu? Ortak alanın hegemonyasından kurtulmuşluğuyla bir güç, bir esrar, bir başkaldırı potansiyeli, bir gerginlik kazanmıyor mu; kapalı kapılar ardında yaşatılan her dil gibi?

“Genelev” ya da porno dilinin gözden ırak bölgelerde yaşatılmasını, onun kimilerince gene dar ve mühürlü bir alan olan edebiyat ve şiirde yüceltilişini hiçbir zaman bayağı bulmadım, bulamam... Buna karşılık, o dilin gündelik hayata yedirilmesinde, Ulus pazarına gezmeye götürülüşünde, aykırılığından kurtarılıp norma dönüştürülmesinde, kapuska ve kıymalı ıspanak satı evlerin içinde evcil kedi gibi mırıldanmasında aşırı bir bayağılık görüyorum; bu doğru...

Loş ışıklarda yay gibi gerginleşebilen bir dil, gün ışığında bütün büyüsunü kaybedip teneke sesi çıkartmıyor mu?

Medyamız ve kamuoyu, kadın-erkek ilişkilerini bugün işte,

aykırılık halesini tamamen yitirmiş bu dille tanımlamaya çalışırken, yasak, karanlık bir dili de iktidarın eline teslim etmiş oldu, onu bütün simyasından soydu...

Kadınların ve erkeklerin “bireyselleşme” serüveninin bu toplumda hangi seviyede bulunduğunu şimdi gözümüze en iyi bu dil sokuyor.

5-10 yıl sonra, umarım Türkiye’de insanlar gün ışığında alabildiğine banalleşmiş, gevşemiş, sınırları alınmış bu dile hayret edecekler, ona, kasıklarını tutarak gülecekler... Ciddiyetle söylenmiş o lafları bütün stand-up’çılarının metinlerinden daha komik bulacaklar...

5- 10 yıl sonra, kadınların ve erkeklerin “bireyler arasında bireyler” olarak yerini alma aşaması, dilerim başka bir noktaya varmış olacak...

BALKANLARIN EN BÜYÜK AŞK UZMANLARI

Gün geçmiyor ki bir medyatik “şahsiyet”, kadınlar üzerine, erkekler üzerine, evlilik üzerine, aşk üzerine o gevşek dille bir genellemede bulunmasın...

Söz konusu medyatik şahsiyetlerin başında gelen Hülya Avşar’ın bize aktardığı hayat bilgisinde kalmıştık:

Erkekler aldatır, her erkek aldatır (ve sanki bu “eylemler” beyinle, ruhla ilgili faaliyetler değil de, sadece “doğa”ya male-dilecek neredeyse şuursuz hareketlerdir); *aldatılmıyorum diyen kadınlar yalan söylüyorlar* (arada, bir de tehdit), *zaten bütün evliliklerde bir süre sonra aşk kalmaz, bütün evliliklerde yürek kıpırtıları bir süre sonra biter* (bu da çıtası düşük teselli)...

Kıssadan hisse: *kadınlar, gerçekçi davranırsınlar, eşlerinin “tek gecelik” kısa* (ve her nedense mekanik olduğu varsayılan) *ilişkilerine göz yumsunlar...*

Tanrı’nın bu kadar özenerek yarattığı birini yalanlamaya insan kolay kıyamasa da, şu soruyu biz gene soralım: Hülya Avşar’ın bu kadar “bezgin” bir ruhla durmadan sıraladığı genellemelere niye inanalım, niye onları dinlemek zorunda kalalım? Toplumun ortak ölçülerine göre arzulanan, imrenilen bir kadın olduğu için mi? Bir “güzeller güzeli” olduğu için mi, onu kadın-erkek ilişkilerinde de bilirkişi sayalım?

Ne naif düşünce!

Çevresine, kendine, edebiyata bakmasını bilenler, hayatın sayısız ihtimallerine, süprizlerine daha hazırlıklıdır:

Örneğin, bazen toplum önünde çok güzel ve çok eğlenceli duran insanın, dar alanda eğlencesiz, esrarsız, şiirsiz olabilmesine...

Bir erkeğin, tıpkı Proust'un Swann'ı gibi, yıllarca, bazen ömür boyu, “*tipi bile olmayan*” bir kadına, başkalarının sırrına erişemeyeceği bir “takıntı” duymasına...

30-40 yıldır evli kimi çiftlerin, en çok birbirleriyle eğlenebilmesine...

Bir insanın, eşinden daha az alımlı, daha az taze, hatta daha az kibar bir kadına (veya erkeğe) bağımlılık duyabilmesine...

Bazen bir adamın veya bir kadının, “**tek gece**”nin, hatta birkaç saatin etkisinden kurtulamamasına... (Kim demiş ki, “**tek gece**”, kadın ve erkek ruhunda o kadar kısadır ve iz bırakmaz?)

Eşi yetenekli, çekici, parlak bir kadının, kapı önünden yalınayak geçen bir serseriyle gitmesine (Octavio Paz'ın ilk roman-cı karısı böyle gider)...

Hatta: eşeklere ve doğadaki diğer hayvan türlerine arzu duyabilenlerin sadece sekse aç köylerimizde (kimi yazarlarımızın iddia ettiği gibi) değil, dünyanın kadına, erkeğe en doymuş noktalarında, bazen en doymuş çevrelerden çıkmasına...

Arzu çeşitlerinin, bilinçdışı dürtülerinin sonsuzluğuna... Zenginliğine ve sefaletine... Marquis de Sade'ın yazar olarak bugüne varmış şaşırtıcı diriliği, biraz da, bu sayısız “insan” dürtülerini, bilgisayar yaratılmadan asırlar önce neredeyse bilgisayar programcısı gibi sıralamaya kalkışmasından gelmez mi?

İnsanlarla ilgili ihtimaller sonsuz; belki insan hayatı sadece bu nedenle eğlenceli...

Sadakat, bağımsızlık, özgürlük, özerklik, yerinden yönetim... Tek eşlilik, çok eşlilik, hiç eşlilik... İtiraf lar despotizmi, her koşulda şahsi bir alanı koruma iddiası... Daha nice köşe, koridor,

kıta... Nice ihtimal... Nice arayış... Bu konular, “varoluş” sorunsalı içinde ele alındıkları ölçüde, bireysel gelişim için herhangi bir şey ifade edebilirler...

Bizler, toplum olarak, kullandığımız ortak dile bakınca, bu aşamadan uzağız... Kadın erkek ilişkilerinin, varlık, hiçlik sınırları, sonsuz ihtimalleri içinde, bilinç ve bilinçdışı perspektifleriyle, özgürlük kavramıyla bir boy ölçüşme sürecinde değil, “anatomik” sandığımız gerekçelerle, “cinse has” sandığımız özelliklerle, “kül yutmaz ama çok sığ bir insan toptancısı” diliyle ve hürâfelerle anlatılmaya çalışılması, bunun en çarpıcı kanıtıdır...

“ERKEĞİNİN GEYŞASI”...

Son yıllarda medyamız maharetle bir yandan şarap uzmanları, bir yandan “aşk, kadın ve erkek” uzmanları yarattı... Bunlar çoğunlukla gazeteciler, gurmeler, futbol yorumcuları, şarkıcılar, romancılar, mankenler arasından çıktı... Adının “aşk uzmanı”na çıkması basında başlı başına bir kariyer garantisi oldu... Kafkaslar, Uzakdoğu, Doğu Avrupa, Ortadoğu, Balkanlar, Afganistan konusunda uzmanlaşmadan çok daha büyük değer biçildi aşk uzmanlığına... Bu uzmanlığın savaş muhabirliğine kıyasla hoş tarafı, “olayı göbeğinden, bombardımanlar altında takip etmek” zorunluluğunun da olmamasıydı...

Kriz günleri, kimin aniden işsiz kalacağı belli olmaz, bir bakıma insani sayılabilir böyle mesleki nefsi müdafaalar, yakın geleceği sağlama almak istemeler...

İşin tek sıkıcı yanı, toplumun o genellemelere katlanmak zorunda kalışı! Genellemelerin her yeni nesle aynen aktarılışı... Aşk muhabbetine sızmış o yapışkan dil (kenar mahallelerde ve lüks mahallelerde -hakiki ruh sefaleti hiç değilse demokrattır, sınıf ayrımı yapmaz-); bu dilin, kadına ve erkeğe bireyselleşme sürecinde hep birkaç geri adım daha attırışı... Tek can sıkıcı olan, ortalıktaki aşk uzmanlarının “birey” olmayı kendilerine bile çok görmeleri...

Bu yapışkan “aşk” muhabbeti içinde de farklı bayağılık dereceleri, ayrı bayağılıkta basamaklar var... Kakaosu az, kakaosu çok çikolotalar gibi...

Bir ana çizgi, işte o meşhur genelev diliyle şekillenir: “*Ben erkeğimin geysası olurum, banyo suyunu içerim*”.

Ki bu cümle Pazar eklerinde, bedenlerinin birer Romen atlet bedeni kadar elastiki ama onlardan seksi olduğunu kanıtlamaya gayretli genç kadınlara atfedilse de, bir ihtimal, masa başında uydurulmuş, tümünden gazeteci fantazmalarından fırlamış bir asparagastır... Ne var ki, model kızlar onu, dergilerde yer almak için tekrarlanması şart bir “parola” sanmışlardır sanki... Yoksa ne mana verilebilir, 52 hafta peşpeşe her genç manken ve dansözün, ilkokulda beraberce öğrenilmiş bir marşı tekrarlarcasına, bu monoton açıklamayı yapmasına?

“Kim erkeğinin ayak banyosu suyunu daha çabuk içecek ve kim kusmamayı başaracak?” Kızlararası enteresan bir müsabaka olabilirdi bu... Basın holdinglerinin vakıflarına önermeli...

İlla bir tercih yapmak gerekiyorsa, benim tercihim, işte bu “hard” genelev dili çizgisidir... Hiç değilse bir açık komikliği var... Ah, ne şaşırtıcıdır, değil mi ya, o Brecht’yen yabancılaşma, gizli ve kuytu köşelerde tuhaf etkiler yapabilen sözcüklerin gazete kağıdında insanda düpedüz komedi filmi etkisi yapabilmesi? Zararı yok, komiklik hiçbir zaman fena değildir...

Hiç komik olmayan bir dil de var çünkü... Ciddi ciddi iç gıcıklamaya çalışan... Kızları ve Türkiyeli Madam Bovary’leri “iliklerine kadar ürpertmek” amacıyla yazılmış... O erotik namerle ve mandolinlerle süslü... O muhallebicideki bülbül yuvası üzerine akıtılan şerbet kadar yapışkan, bayıcı... İşte o dil!...

Hani Türkiye’de kadınlar kendi iştah alemlerini düz, gözlemci, açık bir dille anlatamıyorlar, onu topluma karşı Kabalistik şifrelerle iyice kapatıp kitliyorlar ya, *onlar adına* konuşabile-

ceklerini sanan erkeklerin hevesli dilidir bu... Kimileri bu hevesle süper köpürtücü bir dil geliştirmiştir Türkiye’de...

Artık gelsin kadın vücutlarındaki “*şehvet depremi*”, “*göğüslerin davetkâr dirilişi*”, “*hafif bir rüzgârla dalgalanan gelin-cik tarlası gibi salınma*”lar, “*dolgun ve kıvranan kalçalar*”, “*titi-reyen göğüsler*”, “*kaygan gölgeli girdaplar*”, “*kasıklarda şeh-vetler*”, “*dehşet verici arzular*”, “*çiçek gibi açılan bedenler*”...

İşte en çok, bu klişeler altında inleyen, gayretkeş, banal erotizm mahveder beni, güzel havaların Orhan Veli’yi mahvetmesi gibi... Bu dille yazılmış kitapları hiç okumam, ama bazen, gazetelerde en beklenmedik anda, bir söyleşide, bir yazıda, o dil gene de üzerinize yürür...

Gazeteleri, ayıptır söylemesi, ıssız köşelerde aniden karşınıza çıkıp pardösü açan teşhircilere benzetirim zaman zaman... O an kıştırılmışsınızdır. Kaçamazsınız. Bakacaksınız. Pardösü açanın büyük zaferidir bu. Sizi baktırmış olmak...

Gazeteler de, son dönemlerde böyle... Aylak aylak yürüyorsunuz, o haberi bu haberi okuyorsunuz, doların kuruna bakıyorsunuz ve birden! İşte sizi kıştırdı! En alerjiniz olan yazarı, kitaplarını hiç okumadığınızı, en katlanamadığınız dili, hazırlıksız olduğunuz bir anda karşınıza çıkardı... Artık kaçış yok... Okuyacaksınız... Gazete sayfası, tatmin olmuş, bir oh çeker...

Kaçamadınız. Okuyorsunuz... Okulda tahtaya kalkmış arkadaşınız dersi bilemeyip sustuğunda veya ezberinde tökezlediğinde, tiyatro sahnesindeki oyuncu lafını şaşırdığında, siz nasıl ani bir özdeşleşmeyle, sanki artık siz değil de birden oymuşsunuz gibi utancınızdan gizlenmek istersiniz ya, beni de işte öyle bir utanç dalgası sarar...

Diyeceksiniz ki “niye”? Üstüne vazife mi elâlemin satırlardan utanmak? Haklısınız... Hem, utanmakta epeyce yalnız olmalıyım ki, kadınlar adına kaleme alınmış o baygın lafları oku-

maktan çok hoşlananlar da varmış... Duyuyoruz. Okuyorlar, okuyorlarmış bu şekere, şerbete katılmış cümleleri... Olsun. Onlar hoşlanabilirler... Beni gene de bu tarz, bu dil, bu ruhu saatlerce yapış yapış bırakan bülbül yuvası tatlısı, o tatlının gayretkeş, demode erotizmi, bu en kötü anlamıyla “edebilik” sadece *baymaktadır...*

DEVELER VE TİMSAHLAR

“ABD sadece Afganistan dağlarını mı vuracak, yoksa burnumuzun dibine kadar uzanır mı?” 11 Eylül 2001’i takip eden günlerde en çok duyulan soru buydu, ama bir soru daha aradan sızmayı başarmıştı:

“Develer bile altı ayda bir zıplarken evli erkekler kaç ayda bir zıplarlar?”

Memleketin en yüksek IQ’lu kadını ünvanına sahip Hülya Avşar soruyordu bunu, ama o da Sakıp Sabancı’nın yalancısıydı...

Avşar, IQ’suna rağmen veya belki onun sayesinde, Sakıp be-yi referans gösterdi ve kanımca isabet etti: kendi başına belki so-ğuk kaçabilecek bir soru, memleketin en zengini tarafından or-taya atılınca, hemen daha sıcak ve daha komik geliyor kulağa... **Anatomi, doğa** derken... İşin nihayet **develer**’e kadar varması kaçınılmazdı...

Bireyselleşme hakkının bütün bir cinsten (kadınlar) esirgen-diği toplumda, karşı cins de birey aşamasına sıçrayabilir miydi? Sıçrayamadı nitekim, “develer” kategorisinde takıldı kaldı...

Türkiye’nin “yeni filozofu” Hülya Avşar, en az on tanesinin adını bildiğimiz, sevgililerinden, annelerinden, eski ve yeni me-saj arkadaşlarından haberdar tutulduğumuz mankenler, kimi muharrir ve muhabirler, hepsinin vardıkları konsensüs noktası,

kamuoyu önünde bütün bir cinsi “kategorileştirmek” oldu. Ağlayarak veya gülererek... Açık veya sinsi hakaretlerle, övgülerle veya sövgülerle...

“Biz erkekler şöyleyken, siz kadınlar böyleyken”, “kadınlar böyleyken, erkekler şöyleyken”...

Osmanlı dahil gün görmüş her uygarlıkta, efendiden bir adam “siz” diye lafa girdi mi, karşısındaki kadın bilir ki o adam sadece kendisine hitap ediyor... Ama medyamızda bir erkek bugün “siz” dedi mi, biz biliyoruz ki en az 30 küsur milyon kadından (ülkedekiler), daha muhtemelen birkaç milyardan (dünyadakiler) bahsediyor... Bir kategoriden... Bir “doğa”dan... Bir “ruhi ve fiziksel yapı”dan... Gene o insan toptancısı diliyle... Nihayetinde “insan satıcılığı”nda cinsiyet ayrımı yoktur... Bu, bir “tim-sah” mesleğidir...

Bu kadar tecrübeyi, bilmişliği hangi hayat dilimine sığdırmış olduklarına şaşabileceğimiz şov ve podyum dünyasının kadınları da medyamızda bu dilde sızlanırlar: *“Erkekler böyle! Hepsi eşek... Hiçbirine güven olmaz. Aldatılmıyorum diyen kadın yalan söylüyor!”*... Çocukluğumuzda duyduğumuz hikmet gene çok uzakta değildir: *“Erkeklerin pipisi şişer!”*

Uluorta, dolma tarifi gibi yapılan bu erkek “tarifleri”, dökülen gözyaşları, ilk bakışta, kadınların kendi cinslerini aşağılaması, haysiyetlerini ayaklar altına alması ve karşı cinsi “yüceltme” olarak da görülebilir...

Sanılabilir ki, her fakir toplum gibi aşk/meşk muhabbetine büyük vakit ve enerji ayıran Türk toplumunda, televizyon, basın, satan kitaplar, canlı yayındaki aşk ıstırapları, o “aldatılmış” gözü nemli eşler, bir süre sonra kendisinin de aldatıldığını farkedip misillemeye geçen “öteki kadın”lar, aradan sıyrılan üçün-

ciiler ve dördüncüler, bütün bu başdöndürücü trafik, hangi kon-
çertonun hangi kadına yazıldığı üzerine araştırmacı gazetecilik-
ler, spekülasyonlar, paralı bahisler, o “onlar” ve bizler” edebi-
yatı, Pazar günü yazıları hep ve hep, erkeklerin “ontolojik muam-
ması”nı vurgularlar... Sanılabilir ki, bütün o jargon, erkekleri ha-
yatta seçme ve seçilme hakkını kullanan, özgürlük kavramına
aşına, ele avuca sığmaz birer “birey” katına yükseltilir...

Ne kuruntu!

Kendisine “muamma” potansiyelinin, ele avuca sığmazlığın
teslim edilmesi: elbette her ölümlü ister bunu...

Oysa o sonsuz dövünmelerle, suçlamalarla, geri çekilmeler-
le, yürek ezen pazarlıklarla (“*yapsın tabii, erkek değil mi, ama
ben görmeyeyim!*”, “*yapsın helal olsun, ortada o kadar iç açıcı
kadın var. Ama o kadın da şimdi çok pespaye, onu kıskanmıyo-
rum bile, onu yok sayıyorum*”), bütün bu itiş kakışla, tam tersi-
dir yapılan... Kimbilir hangi antik tecrübelerle, hangi büyük bas-
tırmalarla oluşmuş “kabuk”tan çıkan ses, bir “insan”ın muam-
masını vurgulamaktan uzaktır... Hukuk düşünürü Jacques Ver-
gès’in tanımıyla, “*bir insanın, koca bir Sahra’dan daha sonsuz
olan esrarına ve bilinmezliğine*” işaret ediyor değildir, o ses...

Medyamızın, starlarımızın bu sesle kurduğu “aşk sana-
yii”ndeki muamma, sadece doğaya yakıştırılmıştır, Tanrı arma-
ğanıdır; bireyin kendini inşaasıyla alakası yoktur... Fillerin hor-
tum yoluyla çiftleşmesi, karıncaların evlerini inşa etmesi, köpek
balıklarının herkesi yiyip mideye indirmesi gibi bir muammadır
bu... Bilince, ruha, **şahsi** seçimlere pay tanımayan *sözde* biyolo-
jik bir “muamma”, bir *sözde* doğa kanunu...

Tekil yerine çoğul kullandığınız her zaman, bu böyledir...

Basındaki erkek aşk uzmanlarımız istedikleri kadar dövünme
numarasıyla övünsünler: “*Ah kadınlar, ne şahanesiniz siz, ol-
gunsunuz, fedakârsınız, biz erkekler ise şımarık, açgöz, birer*

eşek! Çok acı çektiriyoruz size! Oysa siz herşeysiniz! Zevkimiz, tutkumuz, sabrımız, aklımız, akılsızlığımız! Bizi affediniz! Biz etik siz etmeyiniz! Siz hep öyle kalınız... Hiç değişmeyiniz. Liman olunuz... Biz hayatta herşeyi birden istiyoruz! Aşk, heyecan, tutku, başarı, ün, ölümsüzlük... Herşey! Siz sadece bizi istiyorsunuz! Biz savaştıyız, avcıyız! Siz ne iyisiniz! Siz kalkıp dansettiğinizde bile, sadece bizim için dansediyorsunuz! Biz size bakalım, sizi beğenelim diye! Biz ne eşeğiz!"

Bu kendinden “toplucu” bahsediş, bu yakıştırmalar, bu “kendin uydur kendin inan” operasyonları, bu süslemeler, panik içinde kadınlara sınır çizmeler, o çaktırmadan yerine oturtmalar (“Düşünün bakalım, niçin bir büyük kadın müzisyen yok? Niçin bir kadın Balzac yok?”), o dibine kadar ırkçı yaklaşım, o kendini sırf aynı cinse mensup oldukları için Bach’la ve Goethe’yle bir sayış, çılgın ve naif bir şişinmenin tınılarını taşısa da, bireyselliğin inkârından başka nedir?

O satırların sahipleri icabında yazarlık iddiası da taşırsalar, sonuçta, kendilerine “birey” hakkını bile yakıştıramayan yazarlardır... Kadınları inatla kategorileştirdikleri için kimilerimizi kudurttuklarını sandıklarında bile, örümcekler gibi itinayla örükleri ağın içine önce kendileri düşerler...

Madem ki o genellemeler, kadın kadar bir erkeği de “herkes” kategorisine, “bütün erkekler” kategorisine sokar... Bir erkeğin de kendini seçimle, tercihle inşaa etme ihtimalini elinden alır... Onu sadece doğa içinde “bir memeli hayvan” kılar... Hiçbir beğendiğim edebiyatçı aklıma gelmiyor, insanlara böyle yaklaşmış olan...

Gene aynı hukuk düşünürünün kulaklarını çınlatalım: “Hiçbir arı kürtaj yaptırmaz. Hiç bir emekçi arı, kraliçeyi tahtında indirip onun yerine geçmeye kalkmaz... Bu “ihlalleri”, sadece insanlar gerçekleştirir. Bu başkaldırı, bu isyan, sadece insana hastır” ...

Bu nedenle hayvan değil insan, çevresiyle birlikte, kendini de yaratır... Doğa, anatomi ve sadece genler, sadece toplumsal koşullar, ona bir hayat, bir kader dayatamazlar... O kendini de biçimler, bilincine, vicdanına, cesaret ıtasına, şahsi muhakemesine göre... Her bireyin hayatı bu nedenle, biraz da onun “sanat eseri”dir... Doğanın ve neredeyse doğa kadar hükmedici toplumun kurallarını değiştirmeye, sorgulamaya kalkıştığı ölçüde bireysel fethini gerçekleştirir... O fetihle muamması artar, bir geniş Sahra l’nden daha zaptedilemez olur...

Günümüzde medya yoluyla yaygınlaşmış dil, kimseye (ve ne de kendine) bir Sahra l sonsuzluğu yakıştırmaz Türkiye’de...

HÜLYASIZ HÜLYA VE “EBEDİ ÇAPKIN”I...

Uzun süre Hülya Avşar’ın kafasında bir “bireysel özgürlük” kavramı olduğunu varsaydım.

Nihayetinde, istediği mesleği seçmiş, sürdürmüş, mesleğinin şart koştuğu hayat koşullarını, temposunu çevresine kabul ettirmiş miydi? Ailesine, seçtiği erkeğe, onun ailesine ve bütün topluma... Hayallerini hayata döktüğü ölçüde, kaderini eliyle şekillendirmiş sayılırdı.

Ancak Hülya Avşar, söktüğü bireysel özgürlüğe karşı, bu toplumda “diyet” ödenmesi gerektiğini düşünmüş olmalı... Ödediği en büyük diyet, kanımca, kocasını “ebedi çapkın” olarak lanse etmek oldu... Dostoyevski’nin “*Ebedi Koca*” sının tersi bir adam yarattı, o. Bir “ebedi çapkın”...

Hülya Avşar, evlenince mesleğini bırakmamış, ama buna karşılık (bedel anlamında karşılık), kocasına çapkınlığını yedi düvele ve Arnavutluk dağlarına kadar duyurma hakkını, “şahane bir kadını BİLE aldatma” lüksünü vermişti... Hülya Avşar için muhtemelen, bu hakkaniyetli bir alışveriş oldu...

“Aldatılan eş” konumunu, şov hayatının, hatta sahnedeki programının da parçası haline getirdi... Kocasının edebi çapkınlığı üzerine her gün yeni espriler üretti... Onları zaman zaman bir metin yazarına ısmarladığı izlenimini verecek kadar...

Böylece Hülya Avşar, hayattan bir özgürlüğü almış, ama kar-

şılığını çatır çatır ödemiş bir “iyi tüccar” oldu...

Türk toplumunda en yıkılmaz evliliği kurmuştu kendi gözünde... Bu evliliği genç nesillere “aşılmaz model”, bir “büyük klasik” olarak sundu...

Sahne, kuliste, söyledikleriyle, söylemedikleriyle verdiği ana mesajı ben hep şöyle algıladım:

Yeteneğimin, emeğimin beni ittiği yerdeyim, mesleğimi zevkle yapıyorum; ama bana “tutkusunu gerçekleştirmiş” kadın olduğum için ne olur kızmayın, beni cezalandırmayın... Kasetlerimi sevin, programımı, kliplerimi izleyin, bakınız, bu büyük “bireysel tatminimi” (çağdaş insanın en büyük tatmini değil midir, istediği mesleği yapabilmek?) nasıl ödüyorum; bütün Türkiye bana arzu duyuyor, ben kocamdan başka kimseye arzu duymuyorum ve onun gözü de dışarda...”

Hülya Avşar, toplumla giriştiği sessiz pazarlıkta, birkaç kuşu birden vurmuştu...

1) Bireysel gelişmeye sıfır önem veren bir topluma, “şahsi tutkumu ve mesleğimi ön plana almış da olsam, yuvamda hiç mesut değilim” mesajını verdi.

2) “bakın yuvamda neler çekiyorum” mesajıyla, sahneye özenecek kızlara karşı “ayartıcı” rol üstlenmediğini vurguladı, aileleri rahatlattı, onların sevgilisi oldu...

3) Kocasına, toplum önünde “değerli” bir paye biçti. Bu, kendine de paye çıkartmaktı. “Meşhur kadını, iyi para kazanıyorum. Ama yanımdaki de bir jigolo, bir paçavra, bir uşak değil... Bir şahsiyet. Değil mi ki zaman zaman benden korkusuzca (anatomisi gereği, her erkek gibi pipisi şiştiği için) çekip gidebiliyor ve sadece beni sevdiği için gene geri dönüyor...”

Hülya Avşar, sessiz mesajlarında, kocasına en kızgın olduğu

(veya kızgın görüldüğü) anlarda dahi, topluma sanki şunları fı-sıldar:

İstediğim işi yapıyorum ama, o da işte istediğini yapıyor. Ben tutkumu gerçekleştirme özgürlüğünü almışsam (tabii sadece BİR ALANDA, HER ALANDA değil), o da işte, özgür (BAŞ-KA bir alanda, erkeklerin özgür olmasının şan sayıldığı alan-da)... O bir dadı değil, o bir birey, o işte bir birey... ECCE KA-YA...

Ama bütün “iharetleri affetmesine”, “rencine” olan haysiye-tini sineye çekmesine rağmen, eşini istediği yere, birey katına oturabildi mi gerçekten, yoksa hiç istemediği halde, hep tersini mi yaptı?

Kocasının çapkınlıklarını toplum önünde “bütün erkeklerle ortak bir doğa”yla ilişkilendirerek, onu hep oraya hapsederek, bu kaçamakların **bütün** evli erkeklerde görüldüğünü vurgulaya-rak (şu kadar aylıkken bütün çocuklar dış çıkartır der gibi), eşi-ni nasıl “birey” ve şahsiyet katına çıkartabilirdi ki?

“*Bütün erkekler zaten böyledir*” söyleminin kendisi için na-sıl bir kapan olduğunu herkesten iyi, kocası hissetmiş olmalı... Her barışma sonunda, aksi bir tonla “*ben medyada görünmekten nefret ediyorum, keşke gazeteciler beni unutsa*” demesini, barış-ma merasimlerinde bile bu kadar somurtmasını, buna bağlamalı belki... Karısının, “affedişlerde” kullandığı terminolojiyle, jar-gonla, onu bir kere daha, “**fertlerin**” katına değil, develerin, bo-ğaların, koçların, balinaların, tavşanların, kaplumbağaların, ista-kozların ve diğer biyolojik varlıkların katına oturttuğunu iyi an-lamasına... O kendini “biricik” görmek isterken, karısı tarafın-dan işte gene, yakışır yakışmaz, uyar uymaz, hemcinsleriyle ay-nı **bütün erkekler** folder’ının içine gönderilmişti...

Kaya Çilingiroğlu belki zaman zaman gerçekten unutulmak istedi... Ta ki, giderek tek “varoluş alanı”na dönüşmüş “edebi çapkın” rolüyle gündeme gelme ihtiyacına (ah o gündem!o damardan esrar!) bir kere daha teslim olana kadar...

İlginç tango, bu ikisinininki... Belli bir dramatiklikten de muaf değil... Ama tekrarlandıkça, sıklaştıkça, dramatik gücünü yitiren, rutinleşen, vodvilleşen, esnaflaşan bir tango...

Hülya Avşar’a bir süre, “tutkusunu kendine ve çevresine kabul ettirmiş kadın fert” olarak baktığımı söyledim. Şimdi ise her bireyde farklı oranlarda bulunan “aşkınlık”, “kumarbazlık”, “hesapsızlık” tohumundan mahrum olması gözlerimi daha çok boyuyor, diğer özelliklerinin önüne geçiyor... Ayaklarının yere basmasıyla övünüyor Hülya Avşar. Böyle övünmekte haklı. Hakikaten çok yere basıyor ayakları... Yere sağlam basan o ayaklar, onu tam bugünün Türkiye’sine çakıyorlar, bu ülkenin yarınlarına uçmasına, yarının müjdesini talep etmesine, hatta sadece özlemine dile getirmesine (hiç değilse kızı için) engel oluyorlar.

Toprağa sağlam basan pratik ama yarınlara uçamayan ayaklarıyla, bu ülkenin kadın starları arasında en anti feminist söylemi o üstlendi, hâlâ üstlenmeye devam ediyor... Böyle bir söylemi yıllardır kendine bayrak yaptı ve bu kitapta kendisine geniş yer verilmesinin nedeni de bu...

Çalışkanlığıyla, şahsi mücadelesiyle, başarısıyla eşitlikçi bir hayat için “model” olabileceksen, feminist hareketin bir türlü yangınlaşamadığı, çok cılız kaldığı bir ülkede, feminizme karşı bayrak açmayı seçti... Kadını neredeyse cariye statüsüne çakan, bireyselleşebilme şansını (dolayısıyla erkeğin de bireyselleşmesini) çok ileri zamanlara iten naftalinleşmiş bir Medeni Kanun’a rağmen, Meclis’teki kadınların parmakla sayılmasına rağmen,

kadınların 35-40 yaşlarından sonra (eğer şarkı söylemiyorlarsa, eğer aşk uzmanı veya “tatlı sohbetçi” veya aşırı saldırgan değilse) televizyonların, yazılı basının “prestijli” yerlerinde neredeyse şiddetsiz bir Talibanizmle görünmezleştirilmesine rağmen, tarım sektöründeki en sömürülen ırgatların kadınlar olmasına rağmen, kadınlara karşı şiddetin boyutlarına rağmen, kadın çoğunluğunun derin ekonomik zayıflığına rağmen, ev işlerinin olduğu gibi kadın sırtlarına yıkılmasına rağmen, o, kamuoyuna hep şunları tekrarladı: *“Ben feminizme karşıyım, ben asla kocama bugün yorgunum, bu sefer sen bana bir bardak su getir demem”*...

Bu söylem muhakkak ki, pratik zekâ belirtisidir... Türk medyasındaki karar vericilerin erkeklerden oluştuğunu, bu hegemonyada filizlenmiş kadın düşmanlığını, feminizme karşı beslenen paniği, o katlarda nasıl bir dilin destek göreceğini iyi algıladı... Gene pratik zekâ belirtisidir, evlerdeki televizyon kumandasının büyük ölçüde ekonomik “reis”lerin elinde olduğunu unutmamak... O reislerin, Hülya Avşar’ı duyunca çevrede nasıl kükrediklerini tahayyül etmek: *“Ağzını öpeyim Hülya kızım; karı gel bak, sen utanmadan tutturuyorsun, çok yoruldum, bir kere sen şu masayı kur, şu yeri sil, şu çamaşırı makineye doldur diye! Gel dinle, şu dünya güzeli kadın ne diyor! Duymayayım bir daha ağzından öyle sapıkça laflar... Karı hizmetkârlığını bilsin! Örf ve adetlerimiz işte bu... Çok beğeniyorum canım, ben, Hülya kızımızı... Kaçırmayalım şunun şovlarını; kasetlerini de al! Şovlarda biraz açık giyiniyor ama, olsun, ona yakışıyor, herkeşe yakışmaz; hem zavallım açık giyiniyor da ne oluyor, hem çok namuslu, hem kocam beni aldatıyor diye ağlayıp duruyor”*...

Pratik zekâ, bugünü muhakkak ki kurtarır... Örneğin, Hıncal Uluç ve benzerlerinin sonsuz övgüleri sayesinde, rakiplerine karşı bir kraliçeliği garantiler...

Şu da pratik zekâ: seçtiği mesleği, hayat formatını, çalışma saatlerini, giyim stilini çevresine kabul ettirme savaşından galip çıkmak, böylece şahsi ve “kripto” bir feminist devrimi gerçekleştirmek, ama bunu başka kadınlara bulaştırmama konusunda da topluma garanti vermek...

Anti feminist söylem, Hülya Avşar için, eşini şahsiyetleştirmenin de bölünmez parçası oldu... “Meslekliyim, zenginim, ama evde kocama ‘bana bir bardak su getir’ demem”. Yani: Sahnede dekolteyim ama, yuvamda o derece gelenekçiyim...

Evet, büyük pratik zekâ... Hülya Avşar’da hiç olmayan, sadece “aşkınlık” duygusu... Ufuk duygusu... Kızına, başka kızlara, hatta kendi yarınlarına daha haysiyetli bir dünya hazırlamak, ekranlara çıkamayan sayısız Türk kadınıyla birlikte bir şeyleri değiştirebilmek hayali...

Pratik, ama kendini bugünün kurallarıyla “sınırlamış”, hayal kurmasını bilmeyen bir zekâ, onunkisi... Bu nedenle belki zekânın soyluluktan en mahrum katı...

Hülya Avşar CNN Türk’te, *“Feminist değilim. Bir akşam da, ben bacak uzatayım, kocama, hadi şimdi sen bana bir bardak su getir diyeyim, bunu asla yapmam”* diye övündükten bir buçuk yıl sonraydı, başka kanalda, başka sorulara şu yanıtı veriyordu:

“Yemek yapmıyorum işte. Niye yapayım ya? Evimde insanlar var bunu yapan...”

Bu cevabını sevdi Hülya Avşar, sonradan sık sık onu aynı şakacı tonla tekrarladı:

“Yemek yapmam ben, yaptırırım. (gülmeler) Yaaa... Bana ne...”

Böyle... Hülya Avşar’ın evinde yemek, bulaşık, çamaşır, ütü derdini onun üzerinden alanlar vardı. Bu koşullarda, kocasından

asla bir bardak su rica etmemesi bir nebze anlaşılabilirdi (sadece bir nebze), ama bu ülkede aynı hayat koşullarından mahrum kadınlara bu davranışı “model” göstermeye cesaret edebilmesi-ne, bu modelin toplumda hiçbir tepkiyle karşılaşmamasına, bunun hesabının kendisinden hiç sorulmamasına ne demeli?

KARMA HAYAT

Ülkemizde bu mevsim budist “Karma” bile bir sükse kazandı (pop starımız Tarkan sayesinde)... Ama diğer “karma”nın, yani cumhuriyet ülkülerinin en önemlilerinden biri, kadınların toplum içine “fırlatılması”yla startı verilmiş “karma”nın bu topraklarda aurası tam nedir? O karma ne ölçüde, hangi alanlarda gerçekleşebildi; hangi sınırlar içinde sıkışıp kaldı?

Ülkemizde kadınlar ve erkekler, bir “üst-alt” ilişkisi kurmadan, cilveleşme, koklaşma, çocuk yapma saatleri dışında neleri “beraber” kurmayı bildiler, sevdiler; neleri “yan yana”, “birlikte” tasarlayabildiler, inşa ettiler, hangi alanlarda sorumlulukları eşitçe paylaştılar?

Bu “karma”nın hiçbir zaman tam gerçekleşmemesinin, bazı alanlarda (ve illa ilk akla gelen alanlarda, ilk akla gelen çevrelerde değil) hep daha geri gitmesinin altındaki sırlar, paylar, muammalar neler?

İlk örneklerimi iyi bildiğim, yıllarca içinde çalıştığım bir çevreden (basın) ve gene iyi tanımayı arzu ettiğim, üzerine hâlâ çalıştığım bir kişiden (kendim) vereceğim. Hem, bir terapist divanındaki gibi, önce “akla gelen ilk imgeleri sayarak”...

Basında uzun bir muhabirlik, dış muhabirlik, röportajcılık

döneminden sonra sabit bir serbest kürsü sahibi olanlardanım. Bunu biraz şansım sayarım. Uzun bekleyişler bazen ötekilerin edinemeyecekleri bir karakter oluşturur ve hiç değilse zamanın izafiyetini öğretir.

Patronum (o sırada Ercan Arıklı) kolay ikna olmamıştı ama sonunda olmuştu. Sonra, kendisinden hep koç'luk gördüm (basketboldaki anlamıyla koçluk)... Arıklı, zekâ hızıyla, çevresindeki elemanları teşvikiyle, koku alma yeteneğiyle, ritm ve kelime aşinalığıyla, mesleğin büyük markası, bir Rolls Royce'u olabiliyordu... Kalite açısından dünya çapındaki basın patronları arasına girmesine tek engel, kanımca, büyük ruh heyheyi, yaptığını bozma, kimbilir hangi eski derdin dürtüsüyle, farkına dahi varmadan, belli aralıklarla kendini cezalandırma, bir kendine eziyet, sevdiği, kurduğu şeyleri kaybetme eğilimiydi... Bu eğilimi daha ilk gün gördüm gözlerinde, hiç değilse gördüğümü sandım. Bu nedenle belki, başka arkadaşların bir süre sonra ona karşı duydukları kırgınlığı ben hiç duymadım... Bilincinin çok gerilere atıldığı bir yerde, ruhunun benimkinden çok daha ağır bir çarmıh taşıdığını hep görürüm.

Ercan Arıklı'ya denenmemiş bir tını ve yaklaşım getirme sözü verdim... O da bana istediğim sütunu (bana özellikle itici ve yersiz gelen *köşe* yerine gazetecilikle çok daha anlamı ve evrensel karşılığı olan *sütun* sözcüğünü kullanacağım) verdi... Adını vasistas koydum.

Konularda çağrışımlı, üslupta, Türkçe'yi kullanışta cesur bir tarzı, mümkünse mizah alanını denemek istiyordum. Sonradan bu tarz her gazetede moda oldu, birçok kişiye kariyer imkânı sağladı.

Ben ise bir yandan budistliğe ve *light* sufiliğe imrensem de, bu imrenmeyle çelişki arzeden bir başka dürtüye de sahiptim: kendime çimenleri başkaları tarafından ezilmemiş bir yol açmak...

O günlerde kadın “sütuncu” yok gibiydi basında... Hele günlük gazetelerde... Neredeyse bedavaya yazılan kültür alanlarını saymazsak... Bir de tabii “tüketici hakları” ve “ekonomik kulis” alanlarını (özellikle bu sonuncu alanda istenen, bir iktisat vizyonunun ortaya konulması değil, cevval muhabirlik, hatta daha da çok ekonomi dedikodularıydı)...

Tam manasıyla sütun sahibi, bir Zeynep Göğüş var, Hürriyet’te. Ondan da önce, 80’li yılların en başında Milliyet gibi “ciddi” bir gazetede Ali Gevgilili gibi sorumlu birinin kendi ekonomi sütununu (kulis sütunu değil) bıraktığı, 1,5 yıl boyunca haftada beş gün yazmış Nilgün Uysal... Daha da önceki bir tarihten, bir sol gazetede Sevgi Soysal’ın, Maocu bir gazetede de Nimet Arzık’ın sabit köşelerini hatırlıyorum... Ama bunlar büyük milli gazeteler değildi ve elbette o yazışlarının ödeyecek paraları çok azdı... Bir de elbet, uzun süre devam etmiş Nazlı Ilıcak’ın başyazarlığı var Tercüman’da, ama bu örnekte, Nazlı Ilıcak’a o şansı tanıyan gazete patronunun eşi olduğu göz ardı edilemez (bunun altını, Nazlı Ilıcak o yeri hakketmediği için değil, bir istisnai durum söz konusu olduğu için çiziyoruz).

Ne diyorduk? Benim bir sütuna talip olduğum dönemde, artık neredeyse Zeynep Göğüş var bir... Göğüş de geniş anlamıyla ekonomi (kulis değil) ve Avrupa üzerine yazıyor, gözlem, çalışkanlık ve analiz gücüyle, her yazıda ilginç yorumlarla birlikte dünyadan, ülkesinden çok taze, önemli bilgiler aktararak. Herhalde bu nedenle bugün en verimli yıllarında, bir günlük gazetede veya televizyonda değil... Ne de Nilgün Uysal... Ne de Ortadoğu, Güneydoğu uzmanı Ayşe Önal...

Gazeteci kadınların diğer köşeleri, çok turistik... İstikrarsız. Bir çıkar, bir çıkmaz... Biz de, Güneş’te, yorum yazıları, Pazar yazıları yazardık böyle, ama yazıların çöp sepetine mi yoksa sayfaya mı gireceği editörün kaprisine kalmış şeydi...

Kültür alanlarında da her zaman kadın yazarlar oldu demiştik; oralarda yazılara neredeyse hiç para ödenmezdi... Erkeklerin kadınları rakip görmesi ve birer Amerikan füzesi gibi püskürtme pozisyonuna geçmeleri için, pastanın biraz “kremalı” olması şarttır... Kuru kekler her zaman seve seve bırakılmıştır hanımlara...

Bir de Cumhuriyet gazetesi var, sempatizanlarının *Evropa*’dan gönderdiği pazar yazılarını yayınlayan... O yazılar arasında da kadın imzalara rastlanırdı...

Hayatın oraya buraya attığı sempatizanlar, şanlı Cumhuriyet’te imzaları çıksın diye neredeyse kuyruğa girerlerdi... Bu kuyruklarda birbirinin ayağını ezenler de olmuştur... Maaş almamaya razıydı “sempatizanlar”, hatta neredeyse kendi ceplerinden ödemeye... Cumhuriyet, dış muhabirlere maaş bağlamaya başlayınca, mücadele elbette daha “kanlı” oldu...

Cumhuriyet’in köşelerinde imzalar var, ama fotoğraflar yok biliyorsunuz, hiç olmamıştır ve işte size şahsi bir tahmin: gazete bir zamanlar Kuzey Kore ve Güney Kore gibi, Hasan Cemal cephesi ve İlhan Selçuk cephesi diye ikiye bölünmüşse, bu “fay kırılması”nın en dibinde, belki biraz bu neden yatar... Muhtemelen bir noktadan sonra Hasan’ın şurasına gelmiştir ve demiştir ki: *“Evet tarihi bir soyadım var, ama hayatta soyadı herşey değil, ecdadım bana miras olarak bir de güzel çehre bıraktı. Yıllar geçiyor. biz hâlâ kamuoyu önüne çıkartamadık yakışıklı çehremizi (denebilir ki Hasan Cemal hem fena değildir, hem bunun bilincindedir; milleti yoracak tevazulara girmez)... Gençliğimizde bu sermayeyi kullanamadık. Ne diskolar, ne pavyonlar, ne sarılmış afyonlu cigara, ne grup seks, ne dünyayı otostopla arşınlama, ne Pasifik’teki adalarda duyarlı ve seriivenci bayanlarla renkli kokteyller... Hiç hiç... En fazla Paris... O da ne kadar geç... Şimdi kullanılmazsa bu doğal sermaye, artık ne zaman kullanılacak?”*

İlhan Selçuk, direniyordu... Fotoğraflı rekabetin Hasan Cemal lehine döneceğini düşünüyordu belki... Sanırım, biraz da, bir Fidel Castro bilgeliğiyle... O da Fidel gibi anlamıştı ki, günümüzde bir şahsiyet kültü yaratmak için, illa resmî fotoğraf veya heykel gerekmez... Aksine, herşeyin göz önünde olduğu, sabahdan akşama imaj bombardımanına tutulduğumuz çağda, yüzünü her Allahın günü göstermemek, sözün ve yazının arkasında “ruh” olarak kalmak en büyük kişilik kültürünü ateşleyebilir...

Ben de Tarkan gibi hayatta hiçbir şeyin boşuna olmadığını düşünenlerdenim... Herşeyin bir nedeni vardır ve bazen, çok gizli bir manası...

Teknolojiye inanıyordu Hasan ve düşünüyordu ki Sevil Sert’in güzel makineleri ve duyarlı portreciliğiyle çekilecek fotoğraflar, yazıları üstünde bir “Alka Seltzer” etkisi de yapabilir... Zaten zor olmayan bir hazmı, daha da kolaylaştıran...

Gazetenin yazışleri müdürü Okay Gönensin, hemen genel yayın müdürü Hasan Cemal’in yanında yer aldı... Kanımca isabetle. Okay, kendisini tanıyanlar üzerinde her zaman “şeytanın kuzeni”, “şeytana mokasenini ters giydirecek adam” çağrışımları uyandırmıştır... Oysa, Yeni Binyıl’daki, sonra Sabah’taki sütununa konuşlandığı, *“Dünyadan çok iyilikler beklenebilir, hat-ta benden bile...”* mesajı veren, hayattaki haline hiç benzemez fotoğrafları, apayrı bir intibai bırakmayı başardı insanlarda... Kendisini iyi tanıyanlar arasında bile bu optik oyuna teslim olanları bilirim... Okay da giderek, kendi fotoğrafının tesirinde kaldı, bir tür modern Konfüçyüs gibi, mesellerle dolu bir yazı dünyasına daldı... Bu haliyle, uzun bir günahkâr geçmişinden sonra aniden Tanrı’yla irtibata geçip, ona herkesten fazla yakınlaşmış bazı papazları, hayat değiştirmiş bilgeleri çağrıştırmıyor değil...

Bugün, Cumhuriyet'in o cephesinden, bu cephesinden başlıca isimlerin hepsi, yazılı basındaki kariyerlerini farklı gazete ve dergilerde sürdürüyorlar... İçlerinden neredeyse bir tek Emine Uşaklıgil'in basın dışında kalmış olması, ayrıca dikkate şayandır...

Ne diyorduk? Cumhuriyet'te imzalarının yanına fotoğrafları konmasa da, Pazar sütunlarına talip çok olurdu... Bu talipler, mesleği talimle öğrendiler... Sütunlar kendileri için bir tür okul işlevi de gördüğü için epey bir zaman maaş almadılar; bedava-ya, hayat tarafından sürüklendikleri yerlerin "atmosferini" Türkiye'ye aktardılar...

Bu arada, Tanzimat döneminden kültür hayatımıza en köklü miraslardan biridir bu: "*atmosfer*" aktarmacılığı... Paris atmosferi, Brüksel atmosferi, Stokholm atmosferi, Madrid atmosferi, Roma atmosferi, Batı'ya giden uçağın atmosferi, havaalanları atmosferi... Türkiye elitleri Batı'yı yıllarca hakiki verilerden, di-yalektik bir bakıştan çok, bu "atmosfer"lerle tanıdı, sevdi, aktardı... Hâlâ biraz öyledir...

Cumhuriyet gazetesi, İttihatçı Cemal Paşa'nın torunu Hasan Cemal'in komutanlığında, hafta içi halkı eğitip aydınlatıyordu, Pazar günleri de "Batılı atmosferler" sunuyordu okurlarına, sempatizanlarının hevesli kaleminden...

Ben Cumhuriyet'te çalışmadım. Orada sadece bir kere, kültür sayfasında, çok kırılmış, ama bütün kırılmışlığına rağmen yankılarının bugüne kadar gelmesine şaşıtığım, bazen de hayıflandığım bir "eleştiri" yazım çıkmıştı... O yazıma birkaç gün sonra kısa bir yanıt da geldi, Cumhuriyet'te... Bir kitap eleştiri-me verilen yanıtta ki düzey, çevredeki demokratlar ve hümanistler arasında Nimet Arzık hariç kimsenin o düzeyin altını açıkça çizmemesi (kulağıma eğilerek eseflerini bildiren çok kişi oldu buna karşılık), bana birkaç şey öğretti... İnsanların kalitesini,

afişe ettikleri ideoloji veya ahlâkla, okudukları, saydıkları kitaplarla, göndermede bulundukları yazarlarla değil, bir tenezzül sınırıyla, bir duruşla ölçmeye belki o günlerde alıştım... Bu ölçüm değişmedi... Dolayısıyla ben de, tersinden de olsa Cumhuriyet'e bir şeyler borçlu sayılırım...

Cumhuriyet'te çalışmadım diyordum. Yıllar sonra, Hasan Cemal bazen sorardı: *“Sen hiç Cumhuriyet'te çalışmadın mı? Ya, nasıl olur?”*

Bu hayreti iltifattan sayıyorum, ama evet çalışmadım Cumhuriyet'te ve açıkçası bunu aklımdan bile geçirmediğim... O zamanlar bu isteksizliğimi kendime şöyle açıkladığımı hatırlıyorum: *“Cumhuriyet'te çalışılmaz. Bir kere hiç adlî cinayet haberi yok orada... Fazla kibar bir gazete...”*

Doğrusu kibar gazeteydi Cumhuriyet, benim ise gazetecilikten beklediğim, ülkenin, hayatın, insanlığın en az kibar taraflarını ve her tür çelişkisini de bana açmasıydı...

Hakiki gazeteciliğe Güneş'te başladım. Kuruluş aşamasından itibaren... Çalkantılardan, en sürrealist aşamalardan geçmiş bu gazetede, diyebilirim ki neredeyse bütün yönetimleri gördüm... Gazete çevresindeki hareket, hatta isteri, eklektizm, abartı, ölçsüzlük, dramlar, sürprizler, bir günün bir güne uymaması, sanırım tamperamanıma daha uygundu... Birbirinden epeyce farklı bütün yönetimlerle çalışabilmiş olmayı, iyi bir dış muhabir ve gazeteci olabileceğim konusunda Güneri Cıvaoğlu'nun daha baştan duyduğu güvenin doğrulanması sayabilirim. Bu istikrarı biraz da, her yönetimde, koşullar ve verimim ne olursa olsun, erkek dış muhabirlerden birkaç misli düşük maaş almama da yorarım... Yılları atlayalım ve gelelim sabit bir sütun sahibi olabildiğim günlere...

Tasarladığım tarzı *“Aktüel”* dergisinde deneme imkânını bana vermesi için Ercan Arıklı'ya ısrar ediyordum ama henüz

olumlu cevap alamamıştım. Bir süre önce Federico Fellini'yle Roma'da yaptığım uzun röportajı Hürriyet için satın almış olan Ertuğrul Özkök dedi ki, *"Projen varsa, gel bize sun"* ...

İki projem vardı, biri henüz fikrini sormadığım Zeynep Atikkan'la günlük bir Adalet sayfası hazırlamak... Tam sayfada, ülkemizdeki davaları, dünyadaki adli muhabirlerin yöntemiyle, davaların hayatîyetini, insani trajedisini, teatrallliğini vererek izlemek, her davadaki avukatları, savcılarını, iddianameleri, savunmaları, yargıçları yakından tanıtmak, kamuoyunun projektörlerini Adliye binalarına yöneltmek ve belki Türkiye'de artık şart olan bir hukuk reformunu ateşlemek... Paris muhabirliğim Ermeni davaları dönemine denk gelmişti, 8 yılda yaklaşık 10 mühim davanın her aşamasını takip ederek bir nevi Adli muhabire dönüşmüş sayıyordum kendimi...

Zeynep Atikkan (ki Hürriyet'te henüz sütunu yoktu) bu ortak projeye yanaşmadı, belki onun da gönlünde bir libero kariyer vardı... Ağırılığı, tek başıma üstleneceğim ikinci projeye verdim... Ertuğrul'a serbest ve mizahi bir tonla aktüalitenin yorumlanacağı sütundan bahsettim. Bir gazeteci kadın için böylesi büyük basında bir ilk olacaktı... Bürosunda, Özkök'e ve toplantıya katılan Mehmet Yılmaz'a projemi açtım... Ertuğrul Özkök, gazetenin günlük eki Kelebek'i değiştirmek istediklerini, bana orada haftada dört gün yer verebileceklerini bildirdi... Ben düşündüğüm şeyi yavru Kelebek'te değil, ana gazetede yapmakta ısrar ettim. Üzerine çalıştığım konular, alanlar gereği, niçin Kelebek, niçin bir ek, niçin sadece kadın okurlar? Burada bir tıkanma oldu... Mehmet Yılmaz'ın da fikri şuydu: *"Böyle bir köşe esas gazetede hiç düşünülemez"*. (O günden bugüne onun da anlayışında büyük değişimler olduğunu vurgulamalı...)

Kararımı vermek için zaman istedim. Ercan Arıklı, *"Burada kal, sütununu ben vereyim"* dedi, Aktüel'de kaldım, yazmaya

başladım... Yaklaşık bir yıl sonra, Hürriyet'in ekinde, bana önerilmiş ve reddettiğim yer Ayşe Arman'a verildi... Arman o yeri benim hiç yapamayacağım gibi doldurdu... Birkaç yıl sonra, Serdar Turgut'a serbest tonlu yazıları için ana gazetede yer açıldı, gene birkaç yıl sonra Selahattin Duman, nihayet keşfedilen "cins" mizahıyla her gün Sabah gazetesinin ilk sayfasından anons edilerek yerini buldu...

Ercan Arcıklı benimle aynı dönemde Gülay Göktürk'e de sü-tun vermişti. Gülay derginin bir tür başyazarı oldu (ben en arka-daydım ve bu yeri kendime gayet uygun buluyordum). İşte he-men o günlerde, Hürriyet grubunun haftalık dergisi Tempo'da, takma imza kullanan biri (ki o, doğrudan masa başı faaliyetle gelmişti bulunduğu yere) "*Kadın Milleti*" başlığını taşıyan bir yazı kaleme aldı. Yazının bir bölümü şöyleydi: "*Derken bir de baktım bir sürü kadına kalem vermiş, sayfa açmış, yazar yapmış oraya. Geçen hafta birini daha çıkartmış. Mübarek kadın dergisi. Bunların ezilen kadınla filan alakası yok tabii. Hepsi maşallah kırkını geçmiş, kaç adamı canından bezdirmiş, onlara cennette yer hazırlamış sonra da saç boyatıp makyajı çekmiş hanımlar. Bunları ezmek mümkün değildir, aksine bunlar adamı ezer suyunu çıkartırlar. Böylelerinin yanında çok görmüşsünüzdür baş önde yürüyen birtakım saç dökük efendiler olur, zavalının sesi soluğu çıkmaz, peki, tabii, gibi lafları durmadan tekrar ederler. İşte ikaz ediyorum, bu kadınlar cumhuriyeti şekline dönen mecmuanın sonu yakındır, açsınlar eski mecmualarındaki makalelerime baksınlar, bu tehlikelere taa o vakitler nasıl dikkat çektiğimi de görsünler*".

Meslektaştan meslektaş, hoş bir "hayırlı olsun"...

Hemen aklıma gelen bir imge bu... Serbest yazılarıma başladığım haftaydı, bu nedenle özel albümümde ayrı bir yer edindi...

Bu hiddetin, makyajmış, saç boyasıymış gibi silâhlara tenez-

zülün, kırk yaşın bir gazeteci kadın için (o sırada kırkımda değildim, ama ne farkeder, bir gün inşallah olacaktım ve 40 yaşındakilerin, erkek veya kadın, köşeye çekilmesi gerektiğini hiç düşünmüyordum) “geçkin” bir yaş, neredeyse “ayıp” gibi sunulmuş, “*erkekleri ezer suyunu çıkarır*” gibi iftiralar (hangi erkeklerse bu ezip suyu çıkartılmışlar), yanımıza “tabii” ve peki” diyen kavalyelerin yakıştırılması; iddiamıza rağmen nedense bu tür erkeklerle yetinebileceğimizin varsayılması... Kimbilir hangi diplerden gelen bu katmerli korkunun ve kinin insanı dondurmadığını iddia etmek yalan olur...

Takma adla yazıldığı için, arındırma işlemine tabi tutulmamış bir safraydı bu ve yazının sahibi, muhtemelen yaş meselesini çok çok dert edinmiş bir arkadaşımızdı. Saçına istediği renkte meç kondurmuş ya da kırkına varmış kadınların “sefaletini” imâ etmesini başka nasıl açıklamalı? Başkalarının yaşının takıntısı, “takan” kişinin kaygılarına da bir ölçüde ışık tutabilir...

Aynı dergideki aynı kadro, birkaç yıl sonra, Nazlı Ilıcak’ı kapak yapıp, üzerine devlet dairelerindeki gibi bir damgayı, damganın üzerine şu yazıyı oturttu: “*Miadı dolmuştur*”...

O kapak da bende özel bir tat bıraktı. Nispeten yeni bir gazeteci neslinin hazırladığı bu hakaret dolu kapağa da tepki gelmedi... Nazlı Ilıcak’la yıllarca çalışmış, aynı olayları takip etmiş nice meslektaştan, rakipten, yöneticiden, gazete patronundan, gazeteciler cemiyetinden, kadın hakları kuruluşundan... Bir özelleştiriye de ihmal etmemek gerekirse, ben de tepki göstermedim o kapağa... Nazlı Ilıcak’la birçok konuda ortak bir çizgiyi paylaşmadığım için değil... Kimileri için büyük önem taşıyan “düşünce, ideoloji, görüş, olayları analiz birliği”nin benim için en önde gelmediğini daha önce söyledim. Ayrıca ona yapılanın, herkes üzerine sıçrayacak, hepimizi saran bir profesyonel leke olduğunun farkındaydım. Ama bana ayrılan sütunda, okurlar

önünde bu lekeyi ifşa etmedim... Görmezlikten geldim onu. Muhtemelen o kapakta hissettiğim şiddet potansiyeli, “kadın nefreti” bana da sıçramasın diye...

Kabul etmek gerekir ki, bu tarz hakaretler kendi camiamızda, şu veya bu nedenle, hep sessizce geçirilmişlerdir.

Denebilir ki, o günden sonra Nazlı Ilıcak, dergideki kapağın kendisine salık verdiği şekilde örgüsüyle pencere kenarına oturmadı, aksine, televizyon programlarına, mücadelelere, ticari operasyonlara atıldı, bir milletvekili ve siyaset kariyerine, yeni bir evliliğe imza attı... Onu kapakta “miadı dolmuş” ilân edenler, daha sonra basın toplantılarına koştular, açıklamalarını gazetelerinde enine boyuna analiz ettiler...

KIZLAR BİRBİRİNİN KURDU MUDUR?

Meslekte manevi “otorite” kazanma sürecine girmiş kadınlara masa altı tekmelerinin, *“emekli ol”*, *“sen çekil, biz varalım”* imalarının sadece karşı cinsten geldiğini ileri sürmek doğru olmaz... Çabuk kariyer sıçraması yapmış kimi hemcinslerimizin, nüfus kağıdı gençliklerini meslektaşlarının yüzüne düello eldiveni gibi fırlattıklarını da gördük... Gençliğini hiç unutmayan, yaşını altı ayda bir, buçuklarıyla hatırlatacak kadar yaş takıntısı geliştirmiş bir gazeteciden de şuna benzer cümleler okuduk: *“Ben 12 Eylül’de çocuktum. 12 Eylül’ü, 12 Mart’ı hatırlayan kadın meslektaşlarım ise, bugün menopozdalar”* ... Meslektaşlarını böyle tanımlamak: menopozda kadınlar...

Bir gazeteci, sağlık muhabiri değilse eğer, kadınları, haydi haydi meslektaşı olan kadınları, nasıl ve niçin böyle tanımlar? Gençlik iddiasındaki bu gazetecinin ağzından böyle konuşan, hangi ruhtu? Gene, toplumun “kollektif bilinçdışına”na yerleşmiş, tazeliğini ebediyen yitirmiş o insan toptancısının mı? O muydu, bir gazeteciye böylesine pişkin, düşük seviyede silâhlarla kuşatabilen? Ve ne anlama geliyordu tam, kimi gazeteci kadınlara yakıştırılan bu *“menopozdalar”* tanımı? Kadınların bir dönemden sonra artık “anne”, ve daha geniş anlamda “üretken” olamadıkları mı? Anne olamayanların, başka alanlarda da “doğurganlık”larını, “yaratıcı”lıklarını yitirdikleri mi? Ne eski bir görüş!

Modern tıp, hormonbilim kadınlar için “adetten kesilme” devrelerini yıllardan beri bir “çile”, bir “çarmıh” olmaktan çıkartmamış mıydı? Bugün, “menopoz” terimini tıp sayfaları dışında bir kadın için kullanmak, çağdaş insan dili değil, annelerimizin, anneannelerimizin dünyasından fırlamış bir “silâh”, “bir aşağılama” sayılmaz mıydı?

Düşünebiliyor musunuz, bir gazetecinin örneğin Madeleine Albright’ı, ABD dışişleri bakanı olduğu dönemde, “o artık menopozda bir kadın” diye tanımlamasını?

Meslektaşlarını “menopozlu” diye etiketlemeyi uygun görmüş gazeteciyle, akşam vakti bir açık hava barında, yanyana taburelere de oturdum... Tartıştığımız ve şimdi aklımdan uçup gitmiş bir konuda hemfikir olmakta güçlük çekiyorduk ki, aniden bana döndü:

- *Ama siz bizden büyüksünüz...*
- *Hangi anlamda söylüyorsun bunu?*
- *Tabii ki yaş anlamında. Siz bizden daha büyüksünüz yaşça.*

Konuştuğumuz konuyla galiba alakası yoktu, ama zararı yok.

Bana atfettiği yaş artısını, ki nihayet “tecrübe” fazlasıydı, o gün kuşanmayı seçmiştim: “*Bir barda böyle bir şeyi vurgulamak, hatta görmek, ne tuhaf! Oysa bar kültürü denen şey tam da, dışarda önemli olabilecek farkları yok saymaktır. Belki ortamın loşluğu da, bu demokrasiyi pekiştirir...*”

Meslektaşımızın imdadına onunla aynı gazetede çalışan bir diğer kadın meslektaşım yetişmişti: “*Ama yaz günleri, akşamlar geç iniyor bu açık hava barına...*”

O sohbet, aşığı yukarı orada öldü. Bir daha dirilemedi.

Meslekte yeni yükselen genç gazeteci-kadınlarla daha belirgin bir yer edinmiş hemcinsleri arasına yerleşen gerginliği biraz dahadeşelim...

Bu yadsınamaz gerginlik, bazen aynı nesilden gazeteci-kadınlar arasına da yerleşir...

Meslekte yeni yükselen, beğendiğim gazeteci-kadınlara karşı bir ilk adımı attığım çok oldu. Bu adım, birçok kere de onlardan geldi... Ama bazen, koridor karşılaşmalarında, yemekhane- de, kahvede, sokakta, bir beden diliyle bana doğru gönderilen “*Ben seni tanımıyorum*”, “*Sen de kimsin? Şimdi ben varım*” mesajlarını aldığım da oldu... Edebiyat çevresinde de böyle şeylere rastlanır, hatta bazen daha da keskincelerine...

Hemcinslerarası, dillenen/dillenmeyen, kimi zaman dillenmediğinde daha da büyüyen bir *itme* mevcuttur, bu gerçek... Etrafta olup biteni iyi takip eden, çoğu zaman kışkırtan, dedikoduyu pek sever birçok meslektaşımız erkek, bu kadınlararası gerginliği, bu “birbirini çekememezliği” kadın doğasına yormaya bayılırlar...

Bazen bu yorum bizzatihi gazeteci-kadınlardan gelir: “*Aman aman, ben kadınlardan korkarım! Ben en iyi erkeklerle çalışırım. Kadın düşmanlığı, kadın kıskançlığı fecidir! Kadınla çalışmak mı, Allah korusun! Kadın cinsi, felâkettir!*”

Basındaki “nargilesi eksik erkekler kahvehanesi” manzarasında, gazeteci kadının hemcinsi bir amirle çalışması en tatlı durum olmayabilir her zaman... Sömürgelerde siyah emekçilerin, efendilere yaranmış, kendini artık beyazdan sayan, içinde siyahlara karşı nefret geliştirmiş ırkdaş bir amirle çalışması nasıl zor olabilirse, öyle... Daha dün, “siyah” konumundaki kadın, erkekler ka-

rarıyla “beyazlar” katına çıktığında, elbette bir ezilmişliğin acısını en çok bir hemcinsinden çıkartabilir... Çıkartılan acı, “bir kendinden nefreti” de açığa vurabilir... Çocukluğunda şiddete maruz kalmış erkek veya kadın, ebeveyn olduğunda nasıl evladına karşı çok daha kolay şiddet uygulayabilirse, öyle... Ama genellemeye düşmemeli... Bugünkü basında, kadınlık, yurttaş-kadın, gazeteci-kadın durumları üzerine çok düşünmüş, çevresi ve kendisi üzerine “çalışmış”, öz kimliğiyle barışık, hemcinslerinden nefret etmeyen, daha da yükselere çıkmaya lâyık parlak, duyarlı kadın amirler var... “*Ben buraya geldim, çünkü hakkettim. Siz gelemediniz, çünkü hakketmeniz*” diyenler de olduğu gibi...

Sömürgelerdeki Siyah... Bugün Türk kadınının Türk basınındaki konumu belki en çok bu tanıma uyar... Sömürgelerdeki Siyah gibi, ona da iktidar, bazı yetenekler atfeder... Onunla ilgili fantazmalar kurar... Ritm, dans, müzik... Arzu nesnesi olabilmek... Büyü... Neşe... Doğallık... Vericilik... Fedakârlık... Aşırı duyarlılık, aşırı asabilik... Hatta isteri... Aritmetik hesapçılık, ama matematik soyutlama değil... Çevresini ve kendini yönetme yeteneği değil... Kendini ve dünyayı soğukkanlılıkla tanımlama değil... Kendi kaderini tayin lüksü değil... Tıpkı sömürgelerdeki gibi...

Bir noktadan sonra, çalıştığım gazetelerde hemcinsim yeni bir meslektaş ne zaman bana bütün bedeniyle, ruhuyla “*Ben seni hiiiiç tanımayrum*” mesajı fırlatsa, aynı sömürgeci yönetim altında yaşayan iki Siyah’a benzettim ikimizi... Gazeteci-kadın konumum üzerine daha fazla düşünmeye başladıktan sonra, kontrolsüzce, naifçe gönderilen bu mesajlar bende kırgınlık yerine bir kardeşlik duygusu uyandırdı... Neticede, sahibinden ödünç aldığım bir tabirle, “İngilizler’in sandviç gibi ortadan böldüğü bir Afrika kıtası”ydı karşılaştığımız gazete koridorları, bizler de, sınırlarına hakim ve şakalarla burundan konuşabilen

İngilizler'in, birbirine karşı kıskırttığı, "böl ve yönet" ilkesini eğlenerek uyguladıkları sıcakkanlı iki Siyah kabile reisiydik... Güzel tüylerle kuşanmış, ama reel iktidarları sıfır olan, iki Afrika reisi... İki oyuncak...

Sömürge karşıtı büyük milli hareketler böyle doğar: Bir gün, uzun bir iktidar tecrübesinden geçmiş soğukkanlı efendilerin birbirine karşı kıskırttığı insanlar, kendilerini, çevrelerini gözlemlemeye, intiharcı bir öz nefretten sıyrılıp, kendilerini bu nefretin, bu güvensizliğin içine fırlatmış durumu çözümlemeye başlarlar... Ancak bu soğuk analizle anlaşılabilir, aynı grup içinde yeşeren korkunun, birbirini süzmenin, nefretin, "kadın doğası"yla hiç alakası olmadığı... Bunun sadece pasta diliminin çok dar tutulmasından (ki gazeteci-kadınlar alanı, bugün "daracık ve kremasız bir pasta dilimi" alanıdır, süper sınırlı bir "kontenjan"dır) kaynaklandığı... Pasta dilimi yukardan bir kararla dar tutulduğu içindir ki, her "yeni" gelen gazeteci-kadın, yazar-kadın, eskiler için tehdit, her "eski gazeteci kadın", eski yazar-kadın, yeniler için bir engel, bir güneş tutulmasıdır...

Bu bilince her zaman sahip olmadım... Mesleğe yeni girmiş kimi endişeli, kaygılı meslektaşlarıma zaman içinde gösterebildiğim anlayışı, kardeşliği, daha önceki dönemlerde, neslime daha yakın hemcinslerden esirgediğim oldu... Aynı esirgemez tutumu onlardan da gördüm... O birbirimizi tepeden tırnağa süzüşümüz: *"Evet, ben yeteneğimle, çalışmamla buradayım, ama ya o? Acaba ne kadar kılık kıyafetiyle, cazibesıyla, güzelliğiyle, espri yeteneğiyle, tatlı diliyle, patronun başını döndürmesiyle, kurnazlığıyla bu noktada? Bir gazete birkaç 'primadonna' birden kaldıramayacağına göre, hangimiz baş gazeteci-kadın, hangimiz ikinci gazeteci-kadın olacak? O beni ne kadar gölgeleyecek?"*...

Bu kuşukları besleyen her gazeteci-kadın, ötekini küçümse-
diğini zanneder, oysa bir başka kadına yöneltilmiş sanılan her
küçümseyiş, biraz da kendini küçümseyiştir... Patron, bir başka
gazeteci-kadına espri gücü, tatlı dili, parfümü, kılığı ve kıyafe-
ti için kredi veriyorsa eğer, niye size de aynı NEDENLERDEN
ötürü kredi vermiş olmasın? Öz nefret neticede budur: sizi de
içine çekmesi, yutması kaçınılmaz kuşukları, hep başkalarına
karşı duymak... Hiç bir zaman öz değerinizden, niçin seçildiği-
nizden emin olamamak... Başarınızın bir bakıma hep bir “ma-
lentendu” (yanlış anlaşılma), bir “yanlış tanınma” üzerine inşa
edilmesine razı olmak...

Birbirimizi çocuklar gibi süzüşümüz... Birbirimizin zaaf ları-
nı, yanlışlarını, tökezlemelerini kollayışımız... Erkek meslek-
taşlarımızın başka bir gazeteci-kadınla ilgili alaylarına, dediko-
du üretimine hevesle iştirak ettiğimiz... Şahsiyetleşme arzusuy-
la tutuşan kimi yeni yetme kızların “*Benim hiç kız arkadaşım
yoktur, ben erkek arkadaşlarla çok daha iyi anlaşıyorum*” diye-
rek, kendilerini hemcinslerinden soyutlayınca, onları küçümse-
yince toplumda daha asil, daha ilginç bir kata erişebileceklerini
sanması gibi...

Ta ki bir gün, hayretle, cümle kızlara tercih ettiğiniz ve eşi-
tiniz olarak gördüğünüz “erkek arkadaşlar”ın, bütün gayretleri-
nize rağmen size kendi “eşit”leri gibi bakmadıklarını, hatta baş-
ka kadınlarla aranızdaki sürtüşmeleri de **hepinize** karşı bir silâh
olarak kullandıklarını anlayana kadar...

Basında hemcinslerarası altan alta süren bu çekişmeler, kimi
durumlarda yönetim, meslektaşlar, okurlar, izleyiciler önünde
de alkışlar ve alaylar arasında bütün şiddetiyle sergilenmiştir...

Bu naif kıskançlığın, ötekinden ve kendinden nefretin “ka-
dın doğası”yla hiç alakası yok... Ama insan doğasıyla, bir grup
insanın azınlık “statüsüne” düştüğü her yerde -eğer sadece şa-

hıs olarak değil, grup olarak da uğranılmış haksızlığın bilincine varılmamışsa, bu durumu düzeltmek için gerekli mücadele araçlarından, toplumsal destekten mahrum kalınmışsa- girişilen kör ve otistik nefis-i müdafaa ile alakası çok...

Pastadaki dilimin kadınlar için daracık kaldığı her yerde, belli yüksekliklere tırmanmışlar arasında görülen “otizm”, kendi içine kapanma, geride kalanlara veya size yetişmek isteyenlere karşı duyulan küçümseme, anlaşılmayacak zaafılar değil... İnsanıdır, cinsiyet eşitliğinden bu kadar yoksun bir toplumda zirveye çıkmış Hülya Avşar’ın, “bütün diğer kadınların kaderinden” kendini soyutlama arzusu... İnsanıdır, basında birkaç kadının yeni medeni yasadaki “evlilikte mal paylaşımına” karşı ısrarla tavır almaları, hatta bu yasa maddesini “kadınları tembelliğe teşvik” olarak sunmaları... Bu sunuş madem ki, bütün kadın doğasını “erkeklerden tembel”, iş sahibi olan kendilerini ise, tembel arasında nadirattan bir “çalışkan birey” kılar... İşlerini kaybetmemeyi bazen sadece bir rastlantıya borçlu olsalar da...

İnsanıdır, birçok yazar erkekle komşuluğa, “böcekler arasında çiçek” konumuna alışmış “bir yazar kadın”ın, çevrede başka yazar kadın istememesi...

İnsanıdır, bir zirvede tek başına kalma ihtirası... Eğer toplumda birçok alanın bütün bir cins, bir grup, bir halk için dar tutulmasına siz de alışmışsanız, hatta bundan şahsen yarar sağlayabileceğinize inanmışsanız... Gazete ve televizyonlardaki “prestij”li yerlere, yazılı olmayan, ağza alınmayan ama beton döküldükleri aşikâr bir kuralla, sadece belirli sayıda gazeteci-kadın getirildiğini biliyorsanız, insanıdır, ötekini kendine karşı “tehdit” olarak algılamak... İnsanıdır “istisna” kalma hayalı...

İnsanıdır hatta, bazı kadın kuruluşları temsilcilerinin ekran da söz aldılar mı diğer kadınlara çocuklara konuşur gibi seslenmeleri... Kendi vardıkları ayrıcalıklı konumdan ötürü diğerleri-

ni hemen biraz küçümsemeleri...

İnsanidir; ama perspektifsiz, önü tıkalı, bir gün mutlaka kendileri için de çıkmaz sokağa varacak bir yaklaşımdır bu...

Uzun tecrübelere dayanan bir ayrılıkçı, sömürgeci sistem, “işbirlikçilerini” ödüllendirir tabii, ama onları rehineleştirir de... Sistem, başka kadınları topluca aşağılamada, küçümsemede, ihbarda, işbirlikçilerden hep daha fazlasını, daha fazlasını ister, çırtayı sürekli yükseltir... Ama sıkıldığı, zevki değiştiği, modanın başka yönde estiği anda, “işbirlikçilere” artık ihtiyacı yoktur, onları da silkeleyip atar... “İşbirlikçiler” o zaman, bir haksızlığı duyurmak, hakkını aramak, yeni bir iş bulmak için meslekte şart olan “grup” ve “arkadaş çevresi” dayanışmasından yoksun kalırlar... Kadın arkadaşları yoktur, ama erkek meslektaşları da, onlar istedikleri kadar kendilerini diğer “kadınlardan” soyutlamış olsunlar, onları eşitleri, benzerleri değil, sadece birer “kadın-gazeteci” olarak algılamışlardır...

Diyeceksiniz ki, ya “işbirlikçi” olmayan gazeteci-kadınlar, başları sıkıştığında bir “dayanışma”ya daha mı fazla bel bağlayabilirler meslekte? Kendini aldatmamak geriyorsa: bugün hayır... Gazeteci kadınlar alanının kontenjan olarak görüldüğü, cinse has pasta diliminin daracık tutulduğu, kamuoyundan buna hiçbir tepki gelmediği sürece, hayır...

Açık konuşmalı: bugün basında işini kaybeden her kadın, başka bir kadına yer açar... İktidar bilinci yüksek yönetimler, “böl yönet” ilkesiyle bir gazeteci kadından geri aldıkları her sütuna, röportaj alanına, çoğu kez başka bir gazeteci-kadını, ya da bir “amatör”ü getirirler... Bazen de gidenin en yakın arkadaşını... Hem “böl ve yönet” ilkesiyle, hem bir gazeteci-kadının alternatifinin her zaman bir başka gazeteci-kadın ya da bir “amatör” olduğunu, gazeteci-kadınlar yerinin basında bir “özel alan”, bir “kontenjan” olduğunu vurgulayarak...

Bugünkü durum budur... Ama hayat bugünden ibaret değil... Kadınlar, bu ülkenin yarısıdır... Hemen gelmesini istediğimiz bir yarında, eğer sadece öz cinslerini aşağılamayan kadınların sayısı değil, kendilerine, kız ve erkek çocuklarına daha az kalıplı, daha yaratıcı, daha “karma” bir hayat hazırlamak isteyen erkeklerin de sayısı artarsa, basın da değişmeye mahkûmdur.

Yurttaşlardan yükselen güçlü arzu ve taleple ancak, basının yaklaşımı, basının dili, aşk meşk muhabbetlerinin düzeyi, genç nesillere sunulan başarı modelleri, “başarısızlık” örnekleri köklü bir değişime uğrayabilir, ekranlarda prestijli noktalarda her yaştan, her fizikten erkekler görüldüğü gibi, her yaştan ve fizikten kadınlar görülebilir, bizi yakından ilgilendiren bütün konular “karma” ortamlarda tartışılabilir, kendinden menkul hayat felsefelerini sunmak isteyenlere değil, her konuda özgün çalışmalar yapmış olanlara söz verilebilir...

Kadın yurttaşların çoğunluğu, bugün Türkiye’de bu değişikliği ateşleme konusunda sahip oldukları gücün hiç farkında değiller...

Oysa bu devrim, sadece kızlarını değil, erkek çocuklarını da ömür boyu esiri kaldıkları davranış tiklerinden, onların hamallığından, stresi sonsuz bir sıkışmış kimlikten kurtarmaya adaydır ve bu devrim büyük ölçüde kadınların eline, gözünün içine bakar...

Madem ki bugün, Türkiye’de ailenin fiili reisleri erkekler olsa da, evin alışverişi çoğunlukla kadınların sorumluluğundadır... Bakkala, süpermarkete, pazara, mağazalara giden, ocakta pişecek ürünleri alan, onlardır... Sadece bu, toplumdaki her kadını (dışarda çalışsın veya sadece ailesi için ücretsiz çalışsın) yarınları şekillendirmekte büyük güçle donatır...

Kadınların elindedir, reklam gelirleriyle ayakta duran basının ve televizyonların içeriğini tepeden tırnağa değiştirmek, Türki-

ye'ye palavradan değil, gerçekten çağ atlatmak... Her alanda “karma”laşmış bir tartışma ortamı sunmayan programı evin “erkek reisi” izlemekte direktse bile, program arasına reklamları girmiş ürünleri ertesi gün ve bütün yıl boykot etmek...

Reklamlar, ev işlerini, mutfak işlerini, temizlik işlerini sadece ve sadece kızların, kadınların, tek bir cinsin işi olarak sunuyor, o reklamların övdüğü ürünleri de boykot etmek...

Prime-time dizilerinde erkek oyuncular hep ve SADECE to-
runları yerine geçecek kızlarla aşk yaşıyorlarsa; topluma hep “güçlü, zengin, olgun erkek/narin ve korunmaya muhtaç çok körpe kız” modelleri sunuluyorsa, o dizileri, o dizileri gösteren kanalları da boykot etmek...

Son zamanlarda kadınların en etkili boykot silâhının (bir kö-
ye su getirmek için örneğin) cinsel hayat boykotu olduğu iddia edildi Türk medyasında... Lisistrata boykotudur bu. Ancak bu boykot, sadece eşlere, sevgililere işler... Sonra bu boykot, yalnız erkeğin cezalandırılması değil, kadının kendini de cezalandırmasıdır... Cinsel hayatı “erkeğe bir bağış” olarak görmüyorsak eğer...

Ekonomik protesto ise, bütün bir iktidarı cezalandırır ve bütün bir ülkeyi değiştirebilir...

Bu gücü kadınlar, dünyada her zaman ileri bir atılım için kullanmadılar. 1973'te Şili'de ev kadınları, boş tencerelerle sokağa dökülerek Allende'nin düşürülme sürecini hızlandırdılar ve uzun, karanlık bir Pinochet dönemine dolaylı olarak destek verdiler...

Türkiye'de de kadınlar, güçlerini henüz “ileri bir atılım” için kullanmış değiller... Ama yarın kullanabilirler...

Evdeki televizyon kumandalarının çoğunlukla “erkek re-
is”ler tarafından zaptedildiğini vurgulamıştık... Buna rağmen kadınlar, beğenmedikleri, mesajını tasvip etmedikleri her prog-

ramı, ertesi gün telefonlarla, fakslarla, e mail’lerle protesto etmek, tepkilerini gerekli yerlere ulaştırmak özgürlüğüne her zaman sahiptir. şimdi, bugün, bu akşam...

Bireysel gelişmede, kızlararası düşmanlık kadar tahripkâr olabilecek bir başka duruma da kısaca değinmek istiyorum: kızlararası aşırı “tanıdıklık hissi”...

Fikren size “yakın” ama şahsen tanımadığınız kadınlar, eğer tanışmanızdan üç dakika sonra söylediğiniz her cümleyi, sizi bir nevi röntgen makinesine sokmuş gibi açıp açıp yorumlamaya kalkıyorlarsa, hayatınızla, şahsınızla ilgili her spekülasyonu ortaya atma hakkını kendilerinde görüyorlarsa, yüzünüze karşı tahminlerde bulunuyorlarsa, hayatınıza rahatça dalış yapıyorlarsa, sizin açmadığınız, belki hiç açmayacağınız kapıları, alanları, bölgeleri kolayca zorluyorlarsa, hiçbir erkeğe gösteremeyecekleri bir insan ilişkileri “merasimsizliği”ni size karşı gösterebiliyorlarsa, bu da insanda hemen meşru bir irkilme yaratabilir...

Kadınlarası, hatta bazen feministlerarası zaman zaman yereşerebilecek “aşırı tanıdıklık vehmi”ni, düşmanca bir yaklaşımdan daha tacizkâr bulduğum çok oldu... Nihayetinde düşmanca bir yaklaşım, “aşırı yükleme”ye dayanır... Sizi olduğunuzdan “daha tehlikeli”, “daha kurnaz”, “daha silâhlı”, “daha güçlü” ve “daha her bir şey” görür...

“Aşırı tanıdıklık vehmi” ise, sempatiden kaynaklandığında bile, sadece indirgeyicidir... Sizi daha ağzınızı açmadan “tümüyle tanıdığını varsayar”. Bu vehim, sempatiden kaynaklansa da, sizi sürekli ve sadece bütün kadınlara ortak bir doğaya, bir karaktere, giderek bir şablona sıkıştırır, hapseder... Biricik olma hakkınızı çiğner. Tıpkı başka cins tarafından yapılan kategorileştirmelerde olduğu gibi... Sizi hep, “başka biri kadar”, “başka

biri gibi” kılar... Böyle durumlarda ağzınızdan çıkan her söz, başka kadınların ağzından çıkmış sözleri çağrıştırır, hepsi bir ortak sepette toplanır, bunlardan bir takım kıssadan hisseler, yorumlar çıkartılır... Siz artık birey olarak bir muamma, kopyalanamaz, tekrarlanamaz bir biricik olmaktan çıkarsınız, sadece *bütün diğer kadınları* yansıtan bir cam panoya dönüşürsünüz...

İki insan arasında ancak belli mesafeler korunarak, ötekine bir “bilinmezlik payı” bir “Sahra çölü enginliği” atfedilerek kurulabilecek büyü, sürprizli alışveriş, mizah, ruhsal tango, ilişki sanatı, daha baştan, daha doğmadan katledilir böylece...

Bazen yakın arkadaşlar arasına rahatça yerleşebilen ve bütün iyiniyetlere rağmen indirgeyici, yoksullaştırıcı hale gelen bu “aşırı tanıdıklık vehmi”ni, feminist hareketin Türkiye’de çok genç ve çok tecrübesiz olmasına bağlıyorum...

Niçin bir kadının başka kadınları “cebi gibi tanınması” olsun, feminizm?

Feminizm, aksine, bütün kadınlar için, tek tek “cebe sığama” hakkının, her insan gibi “bir Sahra çölü kadar sınırsız ve sürprizli” olma hakkının talebi değil mi?

Bir “kadın gerçeği”nin ortaya konusu değil (cinsiyet ayrımcıdır, hep tek bir “kadın gerçeği”nden bahseden), sayıda sınırsız “kadın gerçekleri”nin varlığını kabul ettirme mücadelesi değil midir, feminizm? Sadece bu nedenle bile, ayrımcılığa karşı en meşru kavga sayılmaz mı?

CİNSİYETÇİ BASIN

Yaklaşık iki yıl önce CNN'e açık bir mektubu yazıp e mail yoluyla meslektaşlarıma ve tanıdıklarına gönderdim. Bu, CNN'in Amerika'daki yönetimine hitaben yazılmış, ama esas ülkemdeki insanların, özellikle meslektaşlarımin okumasını istediğim bir mektuptu, onu Türkçe kaleme aldım. CNN-ABD'ye açık mektup şöyleydi:

Bu ay yayına başlayan CNN-Türk'ün biz gazeteci kadınlar-da niçin derin bir hayal kırıklığı yarattığını açıklamak istiyorum.

Son yıllarda ülkemizde hem yazılı hem görsel basında yaygınlaşan bir eğilim, uzmanlık seviyesine ulaşmış, birikim ve tecrübe sahibi, okurlar nezdinde inandırıcılık kazanmış gazeteci kadınları meslek dışına itmek ve yerlerini sistematik olarak “basın dışından” kadınlarla (şarkıcı, sinema oyuncusu, manken, radyo DJ'yi, edebiyatçı adayı...) doldurmak oldu... Böylece, Türk basınında son yıllarda yeni bir iş bölümü gerçekleşti: bir iki istisna hariç, uzmanlık, araştırma, yorum gerektiren konular (siyaset, ekonomi, sosyal gelişmeler, petrol, savaşlar ve hatta spor...) erkeklere yüklendi, profesyonellik gerektirmediğine karar verilen hayatın hafif, duygusal, havai, iç açıcı, oyalayıcı konuları “mesleğe yeni sokulan” kadınlara bırakıldı... Bu çerçevede, mesleklerinde belli bir “ustalaşma” noktasına varmış gazeteci kadınlar, peşpeşe, arzu etmedikleri ve haketmedikleri bir

erken emekliliğe itildiler. Böylece Türk basınında “gazeteci kadınlar alanı”, “sürekli yenilenmesi ve tazelenmesi” gereken neredeyse TEK alan olarak şekillendi.

Bu, karar sahibi yöneticilerinin tümü erkeklerden oluşmuş bütün gazete ve televizyon kanallarına ortak bir eğilimdir (bir iki istisna hariç). Böylesi bir cinsiyet ayrımcı eğilim, Atatürk cumhuriyetine her fırsatta bağlılıklarını dile getirenlerin, bilinçsizce de olsa, cumhuriyetin çok önemli bir ülküsünü çiğnemelelerini sağladı...

Cumhuriyetin en coşkulu bir hedefi yeni toplumsal hayatı erkeklerle kadına BİRLİKTE inşa ettirmek iken, Türkiye’deki basın yöneticilerinin son keyfi düzenlemelerle yeni nesillere verdikleri açık mesaj şu oldu: bizim mesleğimizde, “profesyonellik, kadınlar için geçerli ölçü sayılmaz”.

Onlarca profesyonel gazeteci kadının, gazete sütunlarında, yönetici kadrolarda, karar mekanizmasında, tv’deki tüm programlarda skandal niteliğindeki cılız temsili, bu mesajı netlikle vurgular...

Türk basınındaki yönetici kadrolar, tek “profesyoneller” olarak erkekleri görmeyi arzu ettikleri içindir ki, her özel kanalın kuruluşunda, yazılı basından pek çok erkek gazeteciyi (genç ve daha az genç, görsel medyaya yakışan ve yakışmayan), “televizyoncu” yapmayı başarmışlar, buna karşılık, aşağı yukarı bütün deneyimli gazeteci kadınları bu operasyonun dışında bırakmışlardır.

Bugün, yazılı basında kendini kanıtlamış, program yapabilecek donanıma sahip hemen hiçbir kadını prime-time’da ekranlarda görmek mümkün değilken, gerek yazılı basında, gerek tv’lerdeki “hafif” talk show’larda sinema oyuncusu, manken, şarkıcı kadın sayısı hızla artmaya devam etmektedir... Böylelikle, yeni nesillere verilen bir güçlü mesaj, sütun yazarlığından televizyon programcılığına, hatta medya “filozofluk”una kadar,

basında kadınlara en geniş iş alanı sağlayacak esas mesleğin “artistlik” olduğudur...

Kadın profesyonelliğinin son yıllarda böylesine değer yitirmesi, birikim ve emekleriyle alay edilen nesiller için üzücü olduğu kadar, yeni yetişen kadın nesillerine işaret ettiği hedefler ve mücadele yöntemleri açısından da acıdır...

CNN gibi bünyesinde sayısız profesyonel kadın programcı ve gazeteci barındıran, bu alanda dünyada birçok tv kanalına örnek olmuş bir kurum Türkiye’de yayın yapmaya karar verdiğinde, kendi deontolojisini de birlikte getirmesini, meslek ilkelerini şart koşmasını beklemiş ve ummuştuk... Oysa CNN-Türk’ün yayına girmesiyle bu beklentinin ne kadar yersiz olduğunu gördük. Bu kanalda da değişen bir şey yok. Bu kanalda da gazeteci kadınlara ve seyircilere verilen cinsiyet ayrımcı mesaj aynı... CNN-Türk’te, haberlerin ardından yayınlanan talk show’ların hepsi, gene yazılı basından tanıdığımız, her yaştan gazeteci erkekler tarafından sunulmakta. Tümü profesyonel gazeteci olan erkekler arasında yer alan TEK kadın, gene profesyonel gazeteci değil, radyodan genç bir DJ...

CNN’den, kendi ülkesinde razı olmayacağı, toplumuna, seyircilerine anlatamayacağı bir cins ayrımcılığını Türkiye’deki yayınlarında da kırmasını, ilkelerinin evrenselliğini savunmasını beklerdik... Hâlâ beklentimiz bu yönde... CNN, ancak bu mücadeleyi verebildiği ölçüde, Türkiye’deki gazeteci kadınların ve bu konuda duyarlı olan bütün çağdaş izleyicilerin nezdinde arzu ettiği saygınlığı kazanabilir.

*Saygılarımla
Vivet Kanetti*

(son görevi: Aralık ayında kapanan Yeni Yüzyıl’da köşe yazarlığı...

Sevgili Şafak Pavey, Londra’da bir gece uyumadan çevirdi bu mektubu, tanıdığı bazı yabancı gazetecilere gönderdi, bir süre sonra CNN İnternational’ın genel müdürü Chris Cramer’den adıma hitaben yazılmış bir mektup düştü e mail kutuma... İlerde ondan da söz edeceğim...

Durum o günden bugüne çok az değişti... (Tek olumlu değişim CNN-Türk’te Meliha Okur’a ekonomi gazetecisi olarak verilen prestijli yetki ve görünürlük, Çiğdem Anat’a verilen yetki ve program, Saynur Tezel’in prime-time spikerliği oldu). Bu örnekler dışında, gene kadın meslektaşlarım, meslekte “otorite” kazanabilecekleri yaşlarda, tecrübeleri, gazetecilik ilkelerine hakimiyetleri onlara daha büyük bir inandırıcılık getirebilecekken, teker teker, mesleği terketmek durumunda bırakıldılar...

Bir gazete battığında, yönetim değişikliklerinde, yönetimle ters düşmelerde yeni iş bulamayanlar, başka gazeteye geçemeyenler, en çok onlar oldu... Yıllarca sendikasız kalmış bir sektörde işsizliğin çarptığı sayısız kız/erkek gençlerden söz etmiyorum... Meslekte “pişmiş”, isim yapmış, yeni yeni olgunluk devresine giren profesyonel kadınlar, konumuz...

Onlar, mesleklerini terketmek durumunda kalırken, aynı nensilden erkek meslektaşları başka gazetelere transfer oluyorlar, kurulan özel televizyonlarda, dikkate değer bir birbirini kollamayla “2. bir mesleğe” atılıyorlar, ciddi konuların tartışıldığı programlar yönetiyorlar, kimseleri soru sormaya değer bulmadıkları zaman, ikisi, üçü, dördü biraraya gelip memleket ve dünya hallerini görüşüyorlardı.

Özel televizyonların kuruluşu ve çoğalışı, diyebilirim ki basında kadın-erkek ayrımının keskinliğini suda yağ lekesi gibi ortaya çıkardı... Özel sektörün televizyonculuğa el atmasıyla, yani pastanın kremalaşmasıyla, cinsler arasındaki dengesizlik ve hangi tarafın kaybettiği çok daha barizleşti...

Yazılı basından birçok erkek arkadaşımızın, abimizin, kardeşimizin suya atladıktan sonra yüzmeyi öğrenmelerine zaman içinde böyle tanık olduk... **Ali Kırca, Mehmet Ali Birand, Uğur Dünder** gibi yıllarca televizyonda “pişmiş” gazetecilerden söz etmiyorum... Özel televizyonlar kurulduktan sonra yeni bir meslek edinmiş, bu mesleği uzun zaman sürdürmüş, bazen halen sürdüren erkek meslektaşlarımın birkaçını saymakla yetineceğim: **Taha Akyol, Hakkı Devrim, Güneri Cıvaoğlu, İsmet Berkan, Emin Çölaşan, Sedat Ergin, Doğan Hızlan, Yavuz Donat, Hulki Cevizoğlu, Çetin Altan, Ahmet Altan, Mehmet Altan, Ali Bayramoğlu, Kürşad Bumin, Beşir Ayvazoğlu, Haşmet Babaoğlu, Hıncal Uluç, Fatih Altaylı, Savaş Ay, Coşkun Aral, Ufuk Güldemir, Turan Yavuz, Can Ataklı, Fikret Bila, Yavuz Baydar, Şahin Alpaz, Cüneyt Özdemir, Can Dünder, Nuri Çolakoglu** (o giderek seçimini yapmış, televizyonculukta karar kılmıştır), **Mehmet Barlas, Fehmi Kuru, Osman Arolat, Enis Berberoğlu, Erdal Sağlam, Murat Yetkin, Gani Müjde, Kürşat Başar, Murat Birsell, Mustafa Balbay,** son olarak **Hasan Cemal ve Güngör Uras... Ve Ali Sirmen... Ve unuttuklarım... Ve başka mesleklerden televizyona transfer olanlar: Ercan Kumcu, Asaf Savaş, Mahfi Eğilmez, Ege Cansel, Hilmi Yavuz, Etyen Mahçupyan, Attilâ İlhan, Cemal Kuntay, Şakir Eczacıbaşı, İshak Alaton, Şükrü Elekdağ...**)

Yukardaki kadro, yaş, fiziksel kriterler, diksiyon, karizma gibi ölçüleri “geniş” tuttuğu için, zengin, demokratik, çeşitli bir kadro sayılabilir ve insana sevinç verebilirdi... Tabii insanlığın ve Türkiye’nin yarısı da “kadınlardan” oluşmasaydı eğer ve bu arada Türk basını, yukarda adlarını saydığım meslektaşlarla benzer kalitede kadınlarla dolup taşmasaydı...

Türk basını yukarda adı sayılan isimler kadar donanımlı, karizmalı kadınlar yetiştirmişti ve bunun içindir ki, televizyonlar-

da söz, düşünce, ifade hakkını zaptetmiş gazeteci-erkekler tablosu, Türkiye'nin bugünü ve geleceği açısından, sevinç verici değil, acıklıdır.

Hangi kadınlar girebilirdi yukardaki kadronun içine? Hayali bir televizyon müdürlüğüne soyunmaktan kaçınıp, seçimi sizlere bırakmayı tercih ederim. Kadronuzu, zevklerinize, eğilimlerinize göre kendiniz kurun, bu kez... Ben sadece, belleklerinizi tazelemek için, kısa süre öncesine kadar basında görev almış adları bilinen ve benim hemen aklıma gelen bir kadınlar listesi sunmakla yetineceğim... Muhakkak ki bu listede sayılanların hepsi aynı yetenekte, aynı parlaklıkta, aynı düzeyde gazeteciler değiller. Yukardaki gazeteci erkeklerin de hepsinin aynı kalitede olmadığı gibi... En büyük ayrımcılık, sırf bir cinsiyet ortaklığından ötürü bireyler arasındaki yetenek, düzey, bilinç, karizma, kısaca şahsiyet farklarını görmezlikten gelmek değil mi? “Kategorileştirme” eğilimden fazlasıyla şikayetçi oldum, aynı hataya düşmemeye gayret etmek isterim. Evet, listedeki isimler arasında büyük farklar var elbette, ancak tek ortak yanları “profesyonellikleridir” diyelim...

Gül Önet, Özcan Ercan, Zeynep Avcı, Leyla İsmier, Ayşe Önal, Emine Uşaklıgil, Canan Barlas, Zeynep Göğüş, Oya Berberoğlu (yazılı basındaki işini kaybetti, şimdi TRT’de, yani gene bir özel kanalda değil), **Nilgün Uysal, Nilgün Cerrahoğlu, Nilüfer Kuyaş, Zeynep Oral, Zeynep Atıkan, Duygu Asena, Ayfer Tunç, Handan Şenköken, Hülya Ekşigil, Seda Güler, Ayşe Düzkan, Ayça Atikoğlu, Azer Bortaçina, Güldal Kızıldemir, Nadire Mater, Yurdağül Erkoca, Handan Şenköken, Ayşegül Sönmez, Lale Tayla, Nuray Soysal, Yaprak Özer** (yazılı basında işini kaybetti, şimdi

TRT’de ve gene bir özel kanalda değil)...

Nerede şimdi bu kadınların çoğu? Kimileri çok başka işlerde... Kimileri hâlâ işsiz... Kimileri, yıllarca çalıştıkları gazetelerden uzaklaştırıldıktan sonra, çok daha düşük maaşlarla Cumhuriyet gazetesinin bağına alındılar... Kimileri, gene olağanüstü cüzi paralarla sanat dergilerinde yazmaya başladılar... Bu durumda gazeteciliğin onlar için artık bir geçim kaynağı olmaktan çıktığı, amatörce (aşkla ve karşılık beklemeden anlamında) yapılan bir işe dönüştüğü söylenebilir.

Başka bir grupta, **Nur Vergin**’i ve uluslararası ilişkiler uzmanlarının en parlaklarından **Duygu Bazoğlu Sezer**’i hatırlatalım...

Yıllarca Yeni Yüzyıl’da köşe yazarlığı yapmış sosyoloji profesörü Vergin’in “profesyonel gazetecilik geçmişi” yoktu, ama bugün gazete ve televizyonlar gene “profesyonel gazeteci geçmişi olmayan” akademisyen erkeklerle dolup taşarken, o, Yeni Yüzyıl kapandıktan sonra, ilgiyle okunan yazılarına rağmen bir yere “trasfer” edilmeyecekti... Ne yazılı ne görsel medyaya... Duygu Bazoğlu Sezer için de durum aynı... Gazete yazarlığı, onların hayatlarında “parantez” olarak kaldı.

Bir başka grupta, CNN-Türk’ün ortağı yerli kuruluşta yıllardır çalışan, halen sütunları, sorumluluk görevleri olan ama CNN’e transfer edilememiş (kimileri bugün oraya çok da yakışabilirken), “tek bilezikle” kalmış gazeteci kadınları sayabilirim: **Meral Tamer, Yazgülü Aldoğan, Neşe Düzel, Nurcan Akad, Ayşe Sözeri Cemal, Ferai Tınç, Neyyire Özkan, Füsün Özbilgen, Gila Benmayor, Berran Tözer, Funda Özkan...**

Ayşe Arman’ın saymıyorum: o defalarca televizyonlardan teklif aldığını, ama bu teklifleri reddettiğini kendisi açıklamıştır.

Karşı “takım”dan gene koluna “ikinci bilezik” takamamış, çalıştıkları kuruluşun tv kanalı ATV’de görmediğimiz profesyo-

nel kadınlardan işte birkaçı: **Leyla Umar, Ruhat Mengi, Gülay Göktürk, Serpil Yılmaz** (o sırada Sabah'ta) **Mehveş Evin, Elif Ebru, Buket Aşçı** ...

Cumhuriyet'ten de profesyonel kadınların hiçbiri (**Leyla Tavşanoğlu, Şükran Soner, Handan Şenköken, Işıl Özgentürk, Meltem Kerrar**) televizyona, hatta sadece TRT'ye tecrübelerini aktaramamışlardır...

Peki, bu televizyonlarda hiç mi kadın yok? CNN İnternational'ın genel müdürü, bana gönderdiği yanıtta, CNN-Türk'teki kadronun yüzde 33'ünün kadınlardan oluştuğunu, gene muhabirlerin yüzde 50'sinin, prodüksiyon amirlerinin ise yüzde 55'inin kadın olduğunu ileri sürmemiş miydi?

Cramer, dünyanın her yerinde bir kanalın CNN Türk'teki gibi bir karma manzarayla gurur duyabileceğini ve mevcut durumun, örneğin 1996 yılına dek çalıştığı BBC'ye kıyasla çok daha iyi olduğunu vurgulamıştı... O günlerde Chris Cramer'in mektubuna da yer verdiğim Yeni Binyıl'daki yazımdan kısa bir alıntı:

BBC elbette gazetecilik dünyasında bir ölçüdür. Kimileri bu ölçüyle yetinebilir de... Ama biz ülkemiz için, "onun kadar" ını, "bunun gibi" sini değil, daha da iyisini, hatta herkese örnek olacak kadar "iyisini" isteriz...

Bizim kampanyamızdan neredeyse 2 yıl sonra, 2001 Ekim'inde bu kez BBC'den bir gazeteci kadın, gene tek kişilik bir protestoya kalkışacak, o da, profesyonel gazeteci kadınların nasıl giderek meslekten "elimine" olduklarını vurgulayacaktı. Ancak, onun protestosu "dışardan", özellikle de "Batı'dan" geldiği, Batılı ajanslar tarafından dağıtıldığı için, gazetelerimizde, televizyonlarımızda ve bütün dünyada "haber" olarak yer alacak, bu haber MHP'li milletvekilleri tarafından bile yorumlanacaktı... (Bu arada, Reuters büroları bütün dünyaya bu haberi postalarken, niye CNN'e mektubumu gönderdiğim Türkiye'de

görevli yabancı muhabirlerden hiçbiri benim protestomu “haber yapma” zahmetine katlanmamıştı, bu da zaman zaman kafamı kurcalamıyor değil... Yoksa, onlar da, ülkemizdeki gazeteciler gibi, bir “ilk”i bize hiç yakıştıramadıkları için mi?)

Chris Cramer’in bana aktardığı istatistiklere inanmıyor degildim. İnanmadığım sadece, istatistiklerin gerçekleri birkaç boyutuyla vermeye yetebileceğiydi... İstatistikler en iyi durumda, kaba çizgileri verirler... Oysa hayatın olumlu, olumsuz köklü sırları, kaba hatlarda değil, ince ayrıntılardadır... Ve Chris Cramer, çizmek istediği güzel tabloya rağmen, profesyonelliğinden olsa gerek, işin püf noktasını mektubunda bana kendisi açacaktı...

Kendi kalemıyla o da itiraf ediyordu ki, ev sahipliği yapan (CNN-Türk adına konuk ve uzman ağırlayıp onlara sorular soran *host* gazeteciler) **yedi kişiden sadece biri kadındı...** Cinayet çözmekle yükümlü bir Sherlock Holmes olsaydım, bu satıra vardığımda, işte cinayetin kanıtı, işte beklediğim itiraf diyerek mektubu bayrak gibi elimde sallardım!

Televizyon yönetimi **7 prestijli ev sahibi** tayin etmişti... Bunlar haber ağırlıklı bir kanalda prime time’a çıkıyorlar, birilerini ağırlıyorlardı... Kimlerdi, bu prestijli görev için seçilenler? Kimlerden oluşuyordu, CNN-TÜRK “elit”i? O günlerde şu isimlerden: **Taha Akyol, Mehmet Ali Birand, Yavuz Baydar, Hakkı Devrim, Şahin Alpay, Cüneyt Özdemir...** Hepsi tecrübeli, Türkiye’yi, dünyayı takip etmiş gazeteciler... Yani “profesyoneller”...

Gelelim, 7 ev sahibinden kadın olana. Yedide bir’e... O, yukarda isimlerini saydıklarımız gibi, grubun gazetelerinde yetişmiş bir profesyonel değil: hem röportajcı hem televizyoncu olarak yeteneğini kanıtlamış bir **Neşe Düzel** değil, **Yazgülü Aldo-**

ğan değil, **Tulûhan Tekelioğlu** değil, **Oya Berberoğlu** (o sırada Milliyet'te) değil, **Zeynep Atikkan** (o sırada Hürriyet'te) değil, **Meral Tamer** değil, **Meliha Okur** değil, **Funda Özkan** değil, **Nilgün Cerrahoğlu** (o sırada Milliyet'te) değil, **Ferai Tınç** değil, **Gila Benmayor** değil, **Nurcan Akad** değil, **Ayşe Sözeri Cemal** değil, **Berran Tözer** değil, **Neyyire Özkan** değil, **Füsun Özbilgen** değil, **Zeynep Oral** (o sırada Milliyet'te) değil, gene tv tecrübesi olan **Duygu Asena** (o sırada Milliyet'te) değil, bir tv profesyoneli **Güler Kazmacı** değil... Başka gazeteden, tecrübe sahibi bir başka profesyonel gazeteci de değil...

Rana Pirinçcioğlu seçilmişti, CNN-Türk'teki "7 prestijli"nin "kadın prestijlisi" olarak... Daha önce bir radyoda program yapıyordu Rana ve CNN-Türk'teki görevi, oyuncularını, şarkıcıları ağırlamak oldu... Hülya Avşar'ı, Cem Yılmaz'ı ve başkalarını... Haftada bir... Haber kanalı CNN Türk'ün, "teneffüs" akşamında...

Rana Pirinçcioğlu'nu her zaman sempatik, hatta yetenekli buldum, itirazımın onun şahsıyla ilgisi yok. Aylar sonra karşılaştığımızda bunu ona da anlatmaya çalıştım. Bilmem ikna edebildim mi?

Bu göreve Rana'nın getirilişiyle, medyayı yöneten anlayış şu net mesajı gönderiyordu kamuoyuna:

Ciddi konuları tartışmak, gazeteci erkeklerin işidir. Erkek profesyonellerin. Sadece onların. Magazin konularını tartışmak için kadın getirtiriz, ama onun "profesyonel gazeteci" olması gerekmez... Gençse, güzelse, düzgün konuşuyorsa (bir radyocudan düzgün konuşan mı olur?), o işimizi haydi haydi görür...

Daha sonra, CNN Türk'teki altı "ev sahibi"ne yazılı basından başka gazeteciler eklendi... **İsmet Berkan**, **Fikret Bila**, **Sedat Ergin**, **Enis Berberoğlu**, **Erdal Sağlam**, **Ercan Kumcu**... Hepsi yazılı basından profesyoneller (Ercan Kumcu esasen

ekonomistti, ama Yeni Yüzyıl'dan beri süregelen artık uzun bir gazetecilik geçmişi vardı)... İçlerinden sadece **Şahin Alpay**, çok başarılı bir program yapmasına rağmen Pazar öğlene tayin edilecekti...

Rana'ya gelince... O tamamen yok oldu, CNN kadrosundan... Uçtu gitti... Bir tek o gitti, 7 ev sahibinden... Rana'nın yerine basından tecrübeli bir profesyonel gazeteci-kadın mı geldi, memleketin, dünyanın bitmeyen meseleleri üzerine sorular sormak için? Hayır... Sadece Rana gitti... Profesyonel gazeteci olmadığından, Rana'nın gidişi sessiz oldu... Hoş, en profesyonel kadın gazetecilerin buharlaşması, arazi olması da az sessiz olmaz bu meslekte...

CNN kadrosu, böylece, akşamları, Türkiye'de çekirdek aile bütün fertleriyle ekran başındayken, **erkek erkeğe** kaldı... Her akşam, bir selamlık modeli sunuldu, bu çağda, Türk kamuoyuna ve Türkiyeli çekirdek aileye... Erkek ikililer, erkek üçlüler, konukla birlikte erkek dörtlüler... Erkek beşibirlikler... Kendi hesabıma, o kadroyu yönetmiş olanları bir Türkiye yurttaşı olarak yüreğimde affetmem... Yıllarca ortak bir mesleği paylaşmış oldukları, bilgide, tecrübede kendilerine denk gazeteci kadınları aralarına almayı, topluma "karma bir tartışma ortamı" sunmayı aklına getirmeyen, hatta bunu bir "şart" olarak ortaya koymayan arkadaşlarımı da...

GÜZEL BABALARA KİM İHANET ETTİ?

O “erkekler vitrini” programlarını, bitmeyen bir “erkek erkeğe muhabbeti”ni izlemektense, *memleket manzaraları* açısından yelpazesi çok daha geniş kimi magazin programlarına takılmayı hep tercih ettim. Bir mevsim, favori programlarımdan biri, Kaya Çilingiroğlu’nun sunduğu program oldu. Hani dertli insanların bir şekilde kaybettikleri yakınlarının peşine düştükleri, kendilerini onlara affettirmeye, kırılan bir bağı onarmaya çalıştıkları program... Çilingiroğlu, amatörlüğüne rağmen, bu program için önemli bir meziyete sahipti... “*Konuşmazsam görünmez hale gelirim*” paniğini taşımaması, konuklarına rahatça açılma imkânı tanınması sayesinde, bize o dertli insanları uzun uzun dinlettirebildi. Çilingiroğlu’nun, o acı seli ortasında biraz kelalâka, biraz fazla bayramlık-seyranlık duran smokinine rağmen, edepli ve efendi bir hava yarattığını da teslim etmeli...

Sevdikleri adamın peşine takılarak evden kaçmış, evlenmiş, çocuk çoluğa karışmış ama yıllar sonra hâlâ “baba evi”ne ayak basamayan nice genç kadının mevcudiyetini, bu program sayesinde öğrendim... Ne çok gözyaşı dökabiliyordu bu cezalı, cezaları hiç bitmeyen kızlar! Annelerini gizlice gördükleri anlaşılıyordu... Büyük hasretleri, aradan geçen yıllara rağmen yumuşamayan, kızını affetmeyen, kapısını açmayan, bayramlarda bile el öptürmeyen “baba”yaydı...

Babasını geri isteyen, ondan af dileyen, bu uğurda kaç mendil ıslatan ne çok genç kadın, genç anne çıktı o programa!

Bekçi kızları, polis kızları, memur kızları, şoför kızları... Babaları, kıt kanaat maaşlarıyla onları okutmuşlardı, daha da okutmak istemişlerdi... Kızlarının meslek sahibi olması, kendi ayakları üzerinde durması, “ev hizmet”inden başka bir kadere hazırlanması, buymuş o babaların hayalleri ve bunu kızlarının ağzından duyuyorduk!...

Yoksul, bilinçli, güzel babalardı anlatılan babalar... Ve hayalleri yıkılmış babalar... Kızlarının “doktor”, “avukat”, “polis” hatta “komiser” olmasını istemişlerdi, ama kızları, değil tıbbı, hukuka girmek, doktor hanım önlüğü, avukat hanım cüppesi, komiser hanım üniforması kuşanmak, daha lisede, belki ortaokulda, bir adama sevdalanıp kaçmışlar, sonra anne olmuşlardı... İşte bu babalardı, kızlarını affetmeye yanaşmayan, herşey daha dün olmuş gibi, evlatlarının yakarışlarına kulaklarını tıkayan...

Ülkenin yoksul mahallelerinde, emekçi erkekler arasında kız evlâtları için, “önce meslek merkezli” aydınlık kaderler özlemiş bu kadar çok babanın mevcudiyetini öğrenmek, onları kızlarının acıklı anlatımlarından ve gözyaşlarından tanımak, bir erkekler çetesinin memleket geleceği üzerine üfürüp estikleri bütün programlardan daha heyecan verici, daha öğretici geliyordu bana...

Hıçkırıklar arasında anlatılan hayat öyküleri ardında, bambaşka bir Türkiye’nin özlemi şekilleniyordu ve o özlem işte benim de özlemimdi... Üç erkeğin, dört erkeğin kafa kafaya vererek, aralarına tek kadın meslektaş almadan, saatlerce hayalini kurdukları bir “demokratik, Avrupalı, atılım yapmış Türkiye” özleminden çok daha fazla... Türkiye’nin demokratikleşmesi hakkında bir dolu fikirleri vardı o gazeteci, o profesör, o uzman erkeklerin, ama bunu demokratça bir kadın-erkek ortamında tartışma fikri bile, ne ilginçtir ki onları henüz yoklamıyordu!

Yukardaki babalara karşı duyulabilecek eziklikle, insan şu soruları sormak istiyor:

Niçin o babaların güzel arzuları gerçekleşemedi?

Neydi eksik kalan? Kimlerdi bu toplumda, kızları için haysiyetli bir hayat istemiş olan toplumun alt katlarındaki babalardan desteklerini esirgemiş, onlara omuz vermemiş, onların yükünü, hayalini paylaşmamış olanlar?

Muhtemelen herkes... Bütün toplum... Eğitim... Okullar... Müfredat... Ve gazeteler... Ve kuşe kağıda basılan renkli dergiler ve onların kapakları... Ve gazetelerin Pazar ekleri... Ve televizyonlar... Ve yöneticiler... Ve hükümet... Ve Meclis... Ve TÜSİAD... Ve sendikalar... Ve çevre... Ve mahalle... Ve hakim söylem... Ve Medeni Kanun... Ve bütün bir ortak, kolektif bilinçdişi... Ve muhafazakârlar... Ve en hızlı demokratlar...

Bir babanın kız evladı için beslediği güzel hayaller (iyi okuması, meslek edinmesi, bir karakter dayanıklılığıyla ve kendine güvenle donanması, kendi ayakları üzerinde durması, ekonomik bağımsızlığını kazanması), nerede yetersiz kalmışlardı? Bu projenin gerçekleşebilmesi için bir babanın fedakârlığı, teri, inadı dışında neler gerekmişti ve neler olmamıştı?

Mahalle ve çevrede değilse bile bari okulda, daha ilk sınıflarda kız çocuklarla erkek çocuklara verilecek bir eşitlik duygusu, eşit bir yurttaş sorumluluğu, her alanda “karma bir toplum” ilkesinin aşılması mı? Meslek seçiminde, cinsiyetin değil, bilimsel hiçbir dayanağı olmayan fiziksel, ruhsal uçurumların değil, seçimin, yeteneğin, çalışmanın, kendine güvenin belirleyici olmasının vurgulanması mı? Erkek çocukların kız arkadaşlarına karşı takınacakları ayrımcı, aşağılayıcı, dışlayıcı, cinsiyetçi tutumun daha ilk yaşlarda, ilk sınıflarda “eleştiriye”, “tartışmaya” tabi tutulması mı? Evde ve okulda her görevin, işin, payenin eşitçe paylaşılması mı? Bu konuda ailelerin ve hatta öğretmen-

lerin yetiştirilmesi mi? Ev işlerinin “kadın tapınakları” olmaktan çıkartılması mı?

Bu konuda mevcut eğitim kadrolarının ve müfredatın ne kadar yetersiz kaldığı aşikâr... Öğretmenlerimizin, dünyanın en düşük maaşıyla (yılda 3.500 dolar. Gelişmiş ülke standartları yılda 25 bin dolar ile 30 bin dolar arasında oynarken, Macaristan’da 11 bin doları yakalamışken) çalışırken çağı hissetmekte ne kadar geri kalabilecekleri aşikâr...

Gelelim, nesillerin yetişmesinde okul kadar etkili basına, televizyonlara, yayın dünyasına, reklam dünyasına, kanaat önderlerine...

Ne yapabilirlerdi onlar, bir genç kızın daha iyi yetişmesi, geleceğiyle ilgili ufku açık hayaller kurması, o hayali hayata dökebilecek iradeyi kendinde bulması için?

Doğal servetleriyle (güzellik, gençlik...) sivrilen kadınlar kadar meslekleriyle varolan her yaştan kadınları vitrine çıkartmak, projektörleri onlar üzerinde de yakmak mı? Türkiye’nin yüzünü ağartmış sporcu kızları, sporcu erkekler kadar görünür kılmak, onları özel hayatlarıyla değil, mesleki performanslarıyla “starlaştırmak” mı? Kadın dergilerinin ve aktüalite dergilerinin kapaklarına sadece şarkıcıların ve mankenlerin resmini değil, işte o büyük sporcu kızların da, her yaştaki eşsiz tiyatrocuların da (başta Macide Tanır ve tabii ki Bedia Muvahhit ve Suna Pekuysal ve Ani İpekkaya ve güzel Tijen Par ve Sumru Yavrucuk...), uluslararası ilişkiler uzmanlarının da (başta Duygu Sezer Bazoğlu) ve yargıç kadınların da, avukat kadınların da, doktor kadınların da, felsefeci kadınların da, şair kadınların da, özgün karikatürist kadınların da, yönetmen kadınların da, mühendis kadınların da, matematikçi kadınların da, sosyolog kadınların da (ve sadece bir aktris kadar alımlı arkadaşım Nilüfer Göle değil) ve pilot kadınların da, yüksek rütbeli asker kadınların da resim-

lerini basmak mı?

Türkiye'nin her ciddi konusunu, hatta demokrasi özlemlerini, hatta insan haklarını televizyonlarda hep bir "erkekler ordusuna", bir selamlığa değil, karmalaşmış gruplara tartıştırmak mı? Ekranlardaki profesyonel gazeteci-kadın varlığının manevi, maddi otorite alanlarına da sıçraması mı? Medyadaki yayın kurullarında hiçbir gazeteci kadının bulunmamasına son verilmesi mi? TÜSİAD'ın, tek istisnası Güler Sabancı olan bir erkekler kulübü olmaktan çıkması mı? Meclis'ten de önce gazetelerde ciddi sütunların eşitçe paylaşılması mı?

Her Allah'ın günü basında özellikle kadınlara yönelik bitmez bir aşk reklamına (aşkın yakıcılığının, yıkıcılığının, kavuruculuğunun, herşeyi unutturmasının, şerbetten tatlı, zehirden acı oluşununun tarifleri) sayfalar ayrılırken, her birey için kişilik oluşumunda ilk şartın "önce kendine aşk ve saygı duyabilmek", önce öz haysiyetinin bilincine varmak olduğunu anlatmak mı?

Sadece aşkın ve sadece cinselliğin hiçbir erkek hayatını doldurmaya, anlamlandırmaya yetmeyeceği gibi, hiçbir kadının da hayatını tek başına dolduramayacağını, anlamlandıramayacağını tekrarlamak mı? Varlık ve hiçlik sorunlarının herkes için geçerli evrensel sorunlar olduğunu teslim etmek mi? Cinsel ihtiyaçların, cinsel örflerin, bir "doğa", veya "anatomik farklılıklar" tarafından değil, insanların ve toplumların iradesi ve seçimiyle belirlendiği gerçeğiyle yüzleşmek mi?

Bunlar yapılıyor mu, yapıldı mı Türkiye'de? Hayır...

ÖNCE AŞK SONRA AŞK

Büyük bir gazetenin birinci sayfasından Bedia Muvahhit'in ölümünü öğrendiğim gün geliyor aklıma... Türkiye'nin ilk tiyatrocu, ilk "meslek sahibi" kadınlarından biri, neredeyse cumhuriyetin kadın devrimiyle özdeşleşmiş, kişiliği hayatı kadar renkli Bedia Muvahhit'e böyle bir günde en geniş yerin ayrılması, toplum belleğinde hakkettiği "primadonna" katına çıkartılması gerekmez miydi? İlk sayfadan büyük boy resmiyle... İç sayfalarda hayatının çeşitli devrelerinden başka fotoğraflarla, yazılarla... Özel tanıklıklarla... Oysa o gün, baş sayfanın en aşağılarına doğru, ölüm haberinin yanına küçük bir portresi (gazetecilikte buna kelle resmi denir) kondurulmuştu... Sayfanın sağ tepesindeki geniş yer ise, o gün bile, Hülya Avşar'ın büyük boy fotoğrafına ayrılmıştı, birilerine kimbilir hangi konudaki filozofça sözleri eşliğinde...

Bu gazete sayfasının da bellek albümümde özel yeri var... İbret dolu bir yer... Onu da unutmayacağım... O sayfa, ilerdeki bütün gelişmelerin de habercisi gibiydi...

Diyorduk ki, kızının doktor, polis, komser, hukukçu olarak yetişmesini, "ev hizmeti"ne mahkûm olmamasını arzu etmiş,

koca eline bakmamasını, kapıdan ilk geçen sümüklüye ya da kömür gözlüye gazetelerden, televizyonlardan “öğrenilmiş” bir ateşle tutulacağına, önce “okuyup adam olmasını, meslek edinmesini” istemiş, bunun için fedakârlıklarda bulunmuş Türkiye Cumhuriyeti’nin emekçi babaları bu toplumda yalnız bırakılmışlardır...

O tür hayaller, ne kadar güçlü olurlarsa olsunlar, gerçekleşmek için uygun bir toprak gereksinirler...

Bu toprak bu ülkede çoraktır, çorak bırakılmıştır...

Aydınlık baba, istediği kadar kızı için “eşitlikçi, meslekli bir gelecek” arzu etsin, çevre, televizyon, gazeteler, parlak kuşe kağıtlı dergi kapakları, mahalle, komşu hikâyeleri, şarkı sözleri, köşe yazarlarının pazar incileri, o genç kızın bilincine, bilinçdışına hep bambaşka sinyaller gönderdiler...

New York’taki ikiz kulelerin kamikaze uçaklar saldırısıyla yerle bir edildiği 11 Eylül’ü izleyen, “artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak” denildiği günlerdeyiz... Bizim mahallede de hiçbir şey eskisi gibi değil... Apartman çıkışı rastladığım ilk su dağıtan kamyon şoförüyle komşu apartman kapıcısının sürdürdüğü hararetli konuşmadan “*Afganistan... tanklarsız olmaz... uçaklar...*” gibi sözcükler fıskırıyor...

Okul çıkışı saatiydi... Evime yakın yokuşu 14-15 yaşlarında beş altı erkek öğrenci tırmanıyordu... Aynı sınıfta okuduklarını tahmin ettiğim çocuklardan kimilerinin boyu, o yaşlarda görülen tuhaf eşitsizlikle aşırı uzamış, kimileri hâlâ bir yıl önceki boyuyla kalmış... Ama kısa veya çok uzun, hepsinin elinde, delikanlılığın, çocukluktan çıkmanın simgesi birer sigara, aralarında merasimli bir kibrit ve çakmak trafiği, havaya savrulan

dumanlar, sırta vurulmuş ve parmak ucuyla tutulan ceketler... Üniformalarını ve bedenlerini yüklenmede, sigaralarını tütürmede hepsinde aynı acemilik, hepsinde seslerine başka bir yaşın edalarını verme gayreti... Yokuşu arkalarından tırmanırken, az önce sokakta duyduklarına benzer sözler geçiyor aralarında... *“Amerikan ordusu... Çok zor oğlum... Dağlık arazi bu ya... Ya gördün mü inişi!”* Boyunu aşan şeyleri konuşmanın, büyüklerden duyulmuş lafları aşına laflar gibi tekrarlayanın, dünya meselelerini anladığınızı hissetmenin, bunu çevreye ve kendinize duyurmanın, dünyada kendinize küçük bir yer yapmanın, ciddi meseleler konuşurken değişen sesinizi işitmenin eşsiz tadı... Bu tabloya tanıklık etmekten aldığım zevke rağmen acelem var, onların birbirlerine caka satmak için çok daha geniş zamanları... Yanlarından hızla geçtim. Yukarki sokakta, bu kez işte bir genç kızlar çetesi... Üniformalarına bakılırsa, onlar da yokuştaki bıyığı terlememiş delikanlılarla aynı okuldan, belki aynı sınıftan... Okul karma, ama okul çıkışı oluşturulan gruplar öyle değil... Bu yaşta: haremlik/selamlık...

Kızların elinde sigara yok, ama onlar da “biz artık büyüdük” havasında... Saçlarını omuzlarına salmışlar, okul çıkışı onları güzelce taramışlar... Sonbahar güneşinde parlıyor saçları... “Şunların da konuşmalarını bir dinlesem!” hevesiyle, adımlarımı sıklaştırıyorum. İyice yaklaştım onlara... Tam arkaarındayım. İşte güzel, taze, ama gönül acısının ne olduğunu iyi bilen, hiç değilse bilir gibi duran bir ses çarpıyor kulaklarıma... *“Aramazsan aaaaramaaa..”* Hep birlikte şarkıyı tekralıyorlar... *Aramazsan aaaaramaaa...* Gülüşüyorlar, sonra gene çok moda bir başka şarkıya geçiyorlar...

Ne Afganistan, ne tanklar, ne uçaklar, ne ikiz kuleler, ne it-faiyeciler, ne dağlık arazi tehlikesi... Yokuştaki çocuklardan

çok başka bir gezegende ilerliyor onlar... “Aşk”tan, “aşk”ı anlatmaktan başka hiçbir şeyin önemi, ağırlığı, kaygısı yok bu gezegende... Burada, aşk dışında hiçbir ot bitmiyor... Bütün ruhlarıyla, bedenleriyle, içli sesleriyle, omuzlarına saldıkları saçlarla, gülüşmelerle, hayatlarında sanki tek konuya, tek takıntıya yer açmışlar, başka herşeye kapanmışlar... Bir genç kız hayatında varolabilecek bütün boşlukları sanki o tek saplantı doldurmuş, o “aşk”, varoluşlarını hissedişin tek yolu haline gelmiş... Başkası tarafından görülme, sevilme, beğenilme, aranma açlığı ve ihtiyacının da adı olmuş, aşk...

Toplumumuzun, basınımızın, aşk filozoflarımızın, kadın ve erkek kategoricilerinin, “kollektif bilincimiz”in yetiştirdiği kızlar bunlar... Yepyeni bir nesil... Ama gene, çooooook eskilerde yaşamış bir nesil gibi, dünyanın fethini, dünyayı yorumlamayı, büyüklerin işlerini, savaşı, bombardımanları, dövizin iniş çıkışlarını, ‘savaş olsun mu olmasın mı’yı, ‘teröre terörle mi yanıt vermeli yoksa başka çareler var mı’yı, ‘dağlık alanda kara çıkartması yapılmadan bir savaş kazanılır mı’yı, gelmiş geçmiş en öldürücü kamikaze saldırıya şaşma cakalarını “erkeklerle” bırakmış, her koşulda sadece bir “aşk hayaline” kapanmış giden, otistçe sadece aşk namelerinin ritmiyle sallanan kızlar... Bütün haklarını teslim etmiş... Hepsinin yerini tek hayalle doldurmaya kalkmış...

Bir “doğa” mı yani onları bu hale getiren? Daha neler!

Hiç bir sağlıklı ve iddialı erkeğin, hiçbir kadının ve genç kızın bütün hayatını doldurabilir mi sadece aşk hayali? Manası meçhul, manasını bu kadar zor teslim eden bir hayatta, başka tutkular, saplantılar, hedefler de gerekmiyor mu, herkese?

Ama önyargılar, korkular, psikolojik tutukluklar, kompleksler, nesilden nesle kolay değişmiyorlar... Her genç kız biraz da annesinin kaygılarına, hayallerine, ruh dünyasına, yetiştirilişine hamallık ediyor...

Bu kitaba başladığım günlerde, üç ayrı ülkeden üç ayrı arkadaşımın, genç kızlarıyla ilgili birbirine çok benzer “kaygılar”ı dile getirişi, beni hayret içinde bırakmıştı... Oysa çok farklı tarihlerden geçmiş toplumların bireylerdi, o üç kadın...

Arkadaşlarımdan biri Türk, biri Fransız, biri Cezayirli... Biri Türkiye’de, ikisi Paris’te yaşıyor... Üçü de mektepli, meslekli kadınlar... Biri gazeteci, diğeri hukukçu (üniversitede öğretim üyesi olarak da çalışmış), üçüncüsü İsviçre’de gene hukuktan mezun olmuş... Üçü de mesleklerini artık sürdürmüyor, uzun süredir dışarda çalışmıyorlar (her iki hukuk mezunu kadının, üniversiteden tanışıp evlendikleri kocaları bugün çok faal, çok başarılı birer avukat)...

Birinin dört, birinin üç, birinin (hem de Türk olanın) tek çocuğu var...

Bu üç kadın da, güzel, alımlı, çekici... Bir başka ortak yanları: Üçü de aynı anda, “20 yaş civarındaki bir genç kızın annesi”...

Bu “genç kız anneliği” durumu etrafında, üçünde de, neredeyse aynı kaygı, zaman zaman bir “büyük der”e dönüşüyor... Üçü de, kızlarının daha güzel olmasını, daha fazla beğenilmesini, parlamasını, “sevilmesini ve mutlu olmasını” arzu ediyor...

Biri, kızını, arkadaş çevresini genişletmek, parlamak, “boy friend” bulmak için biraz şişman buluyor, kızının rejim yapacak iradeyi göstermesini istiyor, yüzündeki sivilceleri tedavi ettiriyor... (Oysa ben kızın şişman sayılabileceği kanısında bile

değilim. Sadece, annesinden farklı bir fiziksel yapısı var... Annesi çok ince kemikli; kız daha kalın kemikli, daha geniş... Uzun sarı saçlı, çevik; güzel bir sesi, kuvvetli bir kişiliği var... Hem, arkadaşımın dertlerini dinledikten sonra soruyorum: şişmanlıkla, kemik yapısıyla mı alakalı, arkadaş edinme kapasitesi, aşka, cinsel hayata açıklık, cazibe? Biz ki bir miktar yaşadık, bazen en az güzel bulduğumuz kızların, şahsiyetleriyle, kendilerine güvenleriyle, açıklanamaz gizleriyle etrafa ışık saçtığını, miknatis gibi herkesi kendilerine çektiklerini görmedik mi?Arkadaşım ikna olmuyor: “Öyle deme, bugün etraf ceylan gibi kızlarla dolu, dikkat çekmek için onun kilo vermesi şart. Flörtü olmadığı için de çok mutsuz ”.

Her alanda zeki ve ilginç bulduğum arkadaşımın, kızıyla ilgili bu kadar klişe yargılara düşmesine, bu yaklaşımıyla kızına güven değil, ancak güvensizlik aşırıya geçmesine ihtimal vermeyişine şaşıyorum... Kız, annesinin kaygılarının farkında, nadir patlama ve isyan anlarında, “Ben annemin gözünde ayaklı bir kusurum!” diye ağlıyor... “Ayaklı kusur”... Bu kadar genç yaşta bulunduğu bu güzel ifadeden, bu edebi anlatımdan dolayı onu kıskanıyorum. Ama ben tabii, annesi değilim...

İkinci arkadaşım, kızının hiç “iyi” giyinmediği kanısında, kızının seçtiği giysileri, duruşunu, zevkini sürekli eleştiriyor... Onu ayrıca fazla mızımız, kolay tatmin olmaz, enerjisi kıt ve geçinilmesi zor buluyor. Tatil zamanları kızı bir programa katılmamışsa, arkadaşlarıyla bir yerlere gitmemişse, odasında biraz uzunca kalmışsa, aşırı derecede üzülüyor, kendini yiyor... Kız ise, annesinin üzerine fazla düşmesinden, kendisi için aşırı kaygılanmasından, onu eleştirmesinden, hatta boğmasından şikayetçi...

Üçüncü arkadaşımın kızı, artık meslek sahibi, çalışıyor ve bir süre önce evlendi. Bu son gelişme, anne-kız arasında net bir ko-

puşu da getirdi... Kız, evliliğini neredeyse büyümüş olmanın tes-cili olarak gördü ve aldığı o güçle, annesiyle arasına mesafe koy-du... Artık çok az görüşüyorlar, kız anneyi nadiren ziyaret edi-yor... Evini kurmada, herhangi bir konuda, annesinin bütün yar-dım tekliflerini geri çeviriyor...

Arkadaşım, bu kopuştan sonra terapistle gitmeye başladı. Böylece içini yakan bir konuyu şimdi yakınlarına daha kolay açabiliyor; benimle konuşurken ağlıyor... Bugüne kadar kızı için hep en iyisini istediğini (en güzel fizik, en yakışan giysiler, en iyi eş), bu alanda kızına hep destek olmaya çalıştığını söylüyor... (Arkadaşım çok açık tenli, mavi gözlü, uzun boylu... Kızı kendi-sine hiç benzemiyor; esmer, kısa boylu... Kimbilir, belki karakter olarak da çok az benzeşiyorlar...)

Anne, kızının kısa boyunu hep göz önünde tutarak (belki kı-zının kendisine benzemediğine üzülererek), onu daha “*boylu*” gös-terecek, “*ona çok daha yakışacak*” kısa etekli, kısa ceketli şık ta-kımlar aldığını, ama kızının inatla onları değil, “*kendisine hiç yakışmayan*”, “*kendisini daha da kısa gösterecek*” uzun etekler giydiğini söylüyor...

Kızı bir süre önce yakışıklı, “iyi aileden” bir çocukla nişan-lıymış (“*ben kızımın onunla evlenmesini isterdim*”), ama çocuk başkalarıyla fazla ilgili olduğu için, bu evlilik suya düşmüş... Şimdiki damatla “hiç böyle bir risk yok”, çocuk karısının gözü içine bakıyormuş (bunu komik bir dille de ifade ediyor arkada-şım...) Yoksa yeni damat, “kızı anneden kopartmış adam” oldu-ğu için de mi bu kadar alaya maruz kalıyor?

Arkadaşımdan, bir ara gözyaşları arasında sarsıcı bir saptama: “*Ben ısrarla o döpyesleri, takımları alıp, ‘senin boyun kısa, bunlar sana daha çok yakışıyor’ dediğim günlerde, kızımı kay-bettim*” ...

Arkadaşımla kendine karşı yönelttiği mesafeli bakışı cesur buluyorum. Bu cesareti göstermiş bir annenin, kızını kaybettiği gibi onu yeniden kazanabileceğini söylemeye çalışıyorum. Acısı büyük ve kanımca bu acının içine birçok şey sığıyor... Şimdilik “kızını kaybetmiş” sayıyor kendini, kızının kendisine ihtiyacı olmadığını görüyor; öte yandan uzun yıllardan beri mesleğini sürdürmüyor, kendisine büyük tutku duymuş, hâlâ ihtimam ve sevgi gösteren bir eşi var, ama bu eş bugün çok faal bir profesyonel ve sık sık yurt dışı yolculuklara çıkıyor... Bir diğer önemli nokta: kız, annesinden kopsa da babaya yakın; zaten birlikte çalışıyorlar... Hatta anneden kopuş babayla yakınlaşmayı daha da arttırmış... Arkadaşımla, etrafında suların aniden yükseldiği ıssız bir duygusal adada görmekten alamıyorum kendimi...

Hayattan birçok şey bekleyebileceği, daha pek çok şey gerçekleştirebileceği bir dönemde bu kadar “kısıtlanmış” olmasına ikimiz de hayret ediyor olmalıyız, bu hayreti birbirimizle paylaşmasak da... Her zaman daha çok “kızlarla” özdeşleşsem de, bu kez kızından çok anneye ilgili bir keder yükseliyor yüreğimde...

Diğer iki arkadaşımın kızları, daha gençler... Hâlâ anne ve baba evindeler... Anneleri de zaten, yukardaki arkadaşımın varlığı bilinçten çok uzak... Sonu gelmez eleştirileri, kızlarını “daha güzel, daha alımlı, daha sükseli” mi, yoksa sadece kendine daha güvensiz mi kılacak? Anneler kızlarını bir çevrenin, ya da oğlanların gözüne girecek şekle sokmaya mı uğraşmalı, yoksa önce kendileri kızlarını beğenmeyi, tanımayı, oldukları gibi kabul etmeyi, desteklemeyi mi öğrenmeli? Kızların anne-

lerinden beklediği, “objektif güzellik” reçeteleri midir, yoksa annelerinden gelecek “sübjektif” bir takdir, kendilerinkinden farklı bir “varoluş” şekline hayat hakkı tanımaları mıdır?

Ne zor, ne çileli oluyor bazen, annelerin kızlarını kabul ! Ona “ tekile me” ve kendilerinin tam ger ekle tirmedikleri bir “hayatı fethetme” hakkını tanımaları!

AŞK ALİMİ SEKS CAHİLİ

Türkiye’de kızların çok genç yaşlardan itibaren özellikle medya tarafından “aşk” konusunda bir beyin yıkamasına tabi tutulduklarına değinmiştik... Beyin yıkaması, her zaman siyasi olmaz ama her beyin yıkama, gelişen bir kişilik için aynı derecede tehlikeli değil midir?

Ne ilginç ki, ülkemiz bu kadar çok aşk filozofu üretirken, bu konuda onca mürekkep ve zaman harcarken, Türkiye gençleri dünyada “cinsellik” üzerine en az bilgilendirilen gençler arasında yer alıyorlar... Ve her alandaki bilgisizliğin boşluğunu, gene tek saplantı dolduruyor: “aşk”...

Bu kitaba son düzeltmeleri yaptığım sırada, 19 Kasım 2001 tarihli Sabah’ta iki önemli haber çıkıyor... Biri, AİDS’in 10 yılda Türkiye’de yaptığı büyük sıçrama üzerine... Sağlık Bakanlığı’nın verdiği bilgilere göre, 1985’te ülkemizde Türk uyruklu iki Aids vakası saptanmışken, bugün memlekette Türk uyruklu Aids virüsü taşıyıcıların sayısı 1020’yi bulmuştu. AİDS Türkiye’de süratle yayılıyordu...

2. haber, ki kanımca ilk haberle çok yakından alakalıydı, şu başlığı taşıyordu: “*Liseli gençler cinsellik cahili çıktı*”...

Türk Eczacılar Birliği, Hacettepe AIDS Tedavi ve Araştırma Merkezi ve Çankaya Belediyesi’nin işbirliği ile **bir yıl önce(!)** açılan Cinsel Sağlık Eğitim Danışma Merkezi, bir de Milli Eği-

tim Bakanlığı, ortaklaşa, liselerde ‘Cinsellik ve AIDS’ konularında dersler vermeye başlamışlardı.

Biraz geç, hatta çok geç, ama olsun, elbette hiç yoktan iyidir...

Tam on yıl önce İstanbul’da, bir niversite dekanıyla Aktüel için bir söyleşi yapmıştım... AIDS bütün dünyada dehşet saçıyordu... Hkmetler halkı, özellikle cinselliği yoğun yaşayan gençleri uyarmak için peşpeşe programlar hazırlıyorlar, birçok Avrupa niversitesi ve lisesine ücretsiz prezervatif dağıtıcıları yerleştiriyorlardı... Türkiye, bir zamanların bütün dünyaya kapalı Arnavutluk’u olmadığına göre, bizde de bir dekanın bu konuları yakından takip ettiğini, ülkemizde de uyarıcı programlar üzerine çalışıldığını varsaymıştım... Size 1992 Eylül’nde yaptım o şyleşiden bir bölümü aynen aktarıyorum:

- *Öğrencileri bilgilendirmek için niversitenizde AIDS konusunda özel seminerler yapılıyor mu?*

- Yok ama, sanıyorum öyle bir bilgilendirme gerekiyor olsa, onların bizi bilgilendirmesi daha doğal. Onlar bu olaylara daha yakın. Benden, bizden daha fazla biliyorlardır açıkça. Bir de, üniversitede araştırma görevlisi, asistan kadrosu var. Talebeye yakın olanlar, onlardır. Biz artık büyükbaba takımıyız.

- *Büyükbaba takımının düşünmesi gerekiyor mu onları bilgilendirmeyi?*

- şimdi, şöyle yaparlar: Onlar, hangi konularda cazibe var ise, kulüp faaliyetleriyle o konulardaki uzmanlar davet eder, konuşturur, toplanırlar. Bugüne kadar hiçbir zaman mesela AIDS konusuyla ilgili birini çağırma talebinde bulunmadı çocuklar, hayır. Politik konularla da ilgilenmiyorlar (...) ocuklar daha ciddi işlerle ğraşıyor benim görüşüm.

- *AIDS de ciddi, ölümcül bir şey.*

- Demek ki birey olarak kendilerini onun dışında grdkle-ri için, kesinlikle temas etmiyorlar. AIDS’den korunmanın yol-

ları biliniyor ama...

- *Acaba korunuyorlar mı?*

- O yolları takip ediyorlarsa korunuyorlardır diye düşünüyorum.

- *Burada (üniversite) mesela prezervatif makinesi var mı?*

- Bizim üniversitede yok. Olabilir aslında... Bizim devrimizde erkek çocukların (Robert Kolejli de olsa) bir genelev kültürü vardı. Ben kendim yakını değildim bu kültürün ama, oradan bir kere geçiliyordu. Bitti o olaylar, bitti! Onların seks meselesini biz ciddiye alıyoruz. Şurada bizi dinliyor olsalar, kahkahalarla gülerler. “Bu ne biçim iptidai insanlar” derler vallahi.

- *Fransa’da, ABD’de, bazı liselerde var o makineler. Genelevlere mahsus bir sorun değil ki. Çok partner değiştiren bir kitle var ise (ki gençlik partner değiştirme olasılığı daha yüksek bir kitle), prezervatif kullanmalı.*

- Şimdi benim yapabileceğim tek şey var. Veletlerle konuşmak. “Yurtdışıyla fevkalade ilgili bir arkadaş bana dedi ki, böyle böyle böyle...” Yalnız şimdi benimle dalga geçerler mi?

- *İsterseniz birini çağırıp küçük bir anket yapalım.*

Dekan, hiç tereddüt etmeden, odasının kapısını açıp bilgisayar başındaki 20 kişilik gruba sesleniyor: “Kulüpten kimse yok mu aranızda?”

İki dakika sonra, 1972 doğumlu, elektrik mühendisliği 2. sınıf öğrencisi, çok güler yüzlü, çok kısa saçlı Senem T.’yi buyur ediyoruz.

Şimdi soruları dekan soruyor, öğrenci yanıtlıyor.

- *Aids konusunda bilgilenmek istiyor mu öğrenciler, böyle bir talepte bulunuyorlar mı?*

- Böyle bir talep olmadı. Daha doğrusu bizim kulübümüz

çok yeni. Henüz pek bir faaliyette bulunduğumuzu söyleyemeyiz. Tabii ki AİDS gençler için çok önemli bir konu. Olmalı da. Eminim ki duyurulduğunda ilgilenecektir arkadaşlarım da.

- *Bu konuda bir konferans olsa ilginizi çekmez mi?*
- Çeker. Bence çeker...

Araya giriyorum:

- *Sayın dekan, bana belki gülecekler demiştiniz...*
- Biz tarihte kaldık, anlatamıyorum ki... Benimle dalga geçerler diye düşündüm de...

Söyleştığım dekanın adını vermiyorum; bu konuda bilinci eksik kalmış tek üniversite yetkilisi olmaktan uzaktı ve üstelik o, birçok konuda öğrencilerine maksimum zaman ayırmaya çalışıyordu... Dikkat çekici olan sadece, hükümetten eğitim kadrolarına, sağlık uzmanlarından medyaya kadar, çok yaygınlaşmış genel bir “deve kuşu” anlayışı...

Gelelim 10 yıl sonraya, yani bugüne... Gene 19 Kasım 2001 tarihli Sabah’ın haberinde, liseli gençlerin cinsellikle ilgili çalışmada uzmanlara yönelttikleri sorulara yer verilmişti. Muhabir, liseli öğrencilerin en çok sorduğu soruları sıralıyor:

1. *Porno zararlı mı?*
2. *Mastürbasyonun faydaları ve zararları neler?*
4. *Penis boyu normal olarak ne kadar?*
5. *Erkekler kızlardan daha mı isteklidir?*
6. *Seks yapmak için en uygun yaş kaçtır?*
7. *Çocuk nasıl meydana gelir?*
8. *Kadınlar neden her ay adet görür?*
9. *Adet ağrılarının sebepleri nelerdir?*

Daha sonra uzmanların bazı sorulara verdikleri yanıtlar haberde şöyle aktarılmıştı:

** Mastürbasyonun fiziksel bir zararı olmadığı gibi, ruhsal açıdan zararlı hiçbir etkisi de yoktur. Ancak çok sık yapılıyorsa yalnızlığın veya sosyal beceri eksikliğinin bir belirtisi olabilir.*

** Erkeklik organı 11-12 yaşlarında başlayıp 18-19 yaşına kadar büyür. Erişkin bir erkekte normal penis boyu 10-16cm arasındadır. Penisin boyu ile erkeklik gücü arasında bir ilişki yoktur. Önemli olan işlevini yeterince yerine getirip getirmediğidir. Boyu küçük olanlara ameliyat yapılabilir. Ancak penis boyu normal olanlara ameliyat önerilmemektedir.*

** Sekse başlamanın kesin bir yaşı yoktur. Ancak ergenlik döneminde, beden hakkında bilgi sahibi olmadan yaşanan cinsellik; gebeliğe, kürtaja ve cinsel yolla bulaşan hastalıklara uzanan bir sonuç tablosunu gencin karşısına çıkarabilir. Cinselliğin sağlıklı olabilmesi için temel koşul genç kızların üreme organlarının gelişimini tamamlamış olmasıdır. Ancak bunun sorumluluğunu alacak ruhsal yapı da gereklidir. (burada kanımca, gene bir temel koşul olarak, kişinin, tamamen kendi seçimi ve iradesiyle, hiçbir baskı altında tutulmadan cinselliği yaşama hakkı da vurgulanmalıydı).*

Dikkat çekici bir diğer konu, “Erkekler kızlardan daha mı isteklidir?” gibi, can alıcı bir soruya gelen uzman karşılığına haberde hiç yer verilmemiş olması... Uzmanların bu soruyu yanıtsız bıraktıklarına inanmak güç... Haberi hazırlayan kişinin gençler için bu denli önemli bir konudaki bilimsel görüşü niye aktarmadığı, aktardıysa eğer bu görüşün yazışlarında niye makaslan-

dığı üzerine düşünmek gerekir... Asli görevi toplumu “doğru bilgilendirmek” olan medya, her Allahın günü bir takım şov dünyası fertlerinin, yazarların, “*Kadın ve erkek anatomisi başkadır; dolayısıyla cinsel ihtiyaçları da çok başkadır*” gibi hurafelerine bol bol yer verirken, onları yalanlayacak uzman yanıtını aktarmayışı, görevini kötüye kullanma, görevine ihanet değilse nedir? Hem bugün bilimin vardığı noktaya ihanet, hem genç kızlara, hem genç erkeklere, hem onların anne babalarına, hem bütün topluma...

DELİDİR NE YAPSA YERİDİR

ABD topraklarına karşı en büyük terör saldırısının gerçekleştiği 11 Eylül'ü izleyen haftalardan birinde, dolar neredeyse 1600 TL'ye dayanmışken ve İMF'nin kredi ertelemesinden birkaç gün önce, basının gene kendi kendine yarattığı bir renkli gündem: Ayşe Arman'ın eski cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'le röportajında giydiği dekolte ve geniş yırtmaçlı mini elbisesi...

Bu ülke cumhurbaşkanlarının topluma bir “karma Türkiye” modeli sunmakta kendilerine düşeni yapmadıklarını defalarca yazmış bir gazeteci olarak, yukardaki olaya yer ayırmak gereğini duyuyorum...

Eski cumhurbaşkanlarımız, kamuoyuna önemli mesajlarını hep gazeteci erkeklere, bazen bir gazeteci erkekler ordusuna konuşarak verdiler... Tıpkı, her önemli konuyu “nargilesi eksik erkek kahvehanesi” çerçevesinde tartışan özel televizyonlar gibi... Cumhurbaşkanlarımızın, başbakanlarımızın, dışişleri bakanlarımızın yabancı ülkelere ziyaretlerini belgeleyen fotoğrafları hatırlayın... Uçaklarda çevrelerini saranlar, tek tek yanlarına giderek konuşanlar, otel lobilerinde dönüşlerini bekleyenler, odalarına çıkıp bir “son kahve” etrafında memleket kaderiyle ilgili stratejileri ilk ağızdan dinleyip aktaracak olanlar, ezici çoğunlukla, gazeteci erkeklerdi... Devlet adamlarının hiçbiri, çevrelerine dönüp, *“Arkadaşlar, sizin gazetelerinizde hiç mi dış haberler uz-*

*manı, dünyayı takip eden kadın eleman yok? Niçin aramızda de-
ğiller? Laik ülkeyiz ama, maşallah her memlekete bir selamlık-
la ayak basıyoruz” demediler...*

Devlet büyükleri, başka çok şeye karıştılar, bu konuya hiç değinmediler... Onu görmediler bile...

Tekarlayalım: Kızları için başka bir gelecek dileyen emekçi babaları, bu ülkede, devlet adamları da yalnız bırakmışlardır...

Cumhurbaşkanlarımız, diğer devlet adamlarımız, özel sektör büyükleri, “karma toplum” imajını sadece sadık, vefakâr, cefakâr eşlerinin elini, kapısını, ceketini tutarak verdiler... Oysa o kız babaları, bu “elele tablo”dan çok başka şeyler bekliyorlardı... Büyüklerin çevresinde meslek sahibi kadınları görmeyi... Onlara ve erkek meslektaşlarına eşit muamele edilmesini... Meclis’te numuneden değil, dikkat çekici sayıda kadın milletvekili bulunmasını... Nüfus sayımı günlerinde, en tepelerden “*Bu evin reisi yoktur, bu yuva her alanda eşit iki yurttaştan oluşmuştur*” mesajının verilmesini...

Devletin tepesi kadınlara “eşit yurttaş” muamelesi ettiğinde, bu, bütün ülke için bir ölçü olabilirdi...

Cumhurbaşkanlığı sırasında dünyayı gezmeyi misyon edinmiş Süleyman Demirel’e eşlik eden gazeteciler arasında kadın meslektaşlarımızın bulunmamasını defalarca kınadık... Bu kınamanın meşru gerekçesi, mevcut yazışlarının birikimli gazeteci kadınlarla dolup taşmasıydı...

Devletlülerin dış ülke ziyaretlerine hiç mi kadın gazeteci katılmadı? Katıldıkları oldu... Ama böyle bir katılım gerçekleştiğinde, bu, çoğu kez basın tarafından, bazen katılan kişilerce, bir “fantezi” unsuru, ülke için hayati önemde haberlerin aktarılması değil, bizzat gazetecinin “haberleşmesi” olarak sunuldu... Benim bir kez, spor servisi tarafından bir Galatasaray maçını izlemeye gönderilmem, sonra maç izlenimlerimi yazmam gibi...

Mizah vesilesi olan futbol yazılarıma devam etmek için epeyce teşvik görmüştüm... Teknik bilgimin sifıra yakın olduğu bir konuda yazmaya devam etmedim. Kadın-gazetecinin Türk basınında giderek “candide”i (konunun safı), “köyün delisi”ni, “patavatsız”ı, “aklına geleni söyler”i, “dünyayı yakarım”ı, Türk sinemasındaki “herkesin çatal bıçakla yediği sofrada avuçlarını kullanarak gönüllerde taht kuran ve herkesi güldüren içaçıcı balıkçı kız”ı oynamaya itildiği açıktı... Basın yöneticileri, gazeteci kadınlara, bu rollerde geleceklerinin parlak olacağı sinyali hep verdiler...

Gazeteci-kadınların lehine şunu teslim etmeli: gazeteciliğe gönül vermişlerin çoğu, bu sözsüz pazarlığı reddetti...

Ancak yöneticiler, deontolojik direnç gördükleri her yerde, “herkesin çatal bıçak kullandığı sofrada avuçlarını kullanarak neşe saçan balıkçı-kızları” kolayca yarattılar...

Yemeği mesleğin çatal bıçaklarıyla yeme şartı ortadan kalktıktan sonra, herhangi bir uğraştan gelen kadın, o “candide” görevini üstlenebilirdi artık... Hatta, meslekten gazetecilerin hiçbir zaman gösteremeyeceği bir doğallıkla... Türk basınında gazeteci-kadınlar alanının daralması, bir “delidir, ne yapsa yeridir” köşesine sıkıştırılması böyle oldu... Bugün o operasyon artık başarıyla tamamlanmıştır...

Artık sadece şarkıcıların değil, neredeyse bütün mankenlerin, herhangi bir şovda sivrilmiş konukların, hatta ünlü “kayınvaldeler”in basına geçmek istemelerini yadırgayanlardan değilim... En tepelerde “Bu sofrada kadınların mesleki çatal bıçak kullanmayı bilmesine gerek yok” mesajı verildikten sonra, onların da böyle bir hayali kurmaları, ne suç, ne ayıp...

Herhangi bir fatura sadece, meslek kurallarını bilmelerine rağmen bulundukları sorumluluk kulelerinde o kuralları yok sayanlara, bir cins için şart olan ölçüleri başka bir cinsten geçersiz

görenlere çıkartmalı...

Ayşe Arman'ın Süleyman Demirel'le konuşurken sadece üstündeki "kostüm" değil, röportajdaki bütün yaklaşımdır, Türk basınında gazeteci-kadının köşeye sıkıştırıldığını vurgulayan... O elbise hakikaten dar Ayşe'nin üzerinde... Her anlamda dar...

Röportaj boyunca protokol bilgisizliğini, bir eski cumhurbaşkanına nasıl hitap edileceğini öğrenemediğini tekrarlayacaktı, Ayşe Arman... Dünya güzeli bir Türkân Şoray'ın, girdiği burjuva evde peşpeşe kırdığı bütün potları "şirinlik" muskası sanması gibi...

Ama Türk filmlerinde çatal-bıçak kullanmayı bilmez nice balıkçı-kız zamanla ne yollar katedip, ne mükemmel hanımefendiler, hatta assolistler olurken, Ayşe Arman, onca yıllık gazeteciliğine rağmen, bir önceki Türkiye Cumhurbaşkanı'nın karşısına ona doğru hitabı öğrenmeden oturulabileceğini savundu... Protokol bilmezliğini, yazısında, İstanbul basını-Ankara basını arasındaki farka verdi... Oysa bugüne kadar pek çok İstanbul'lu gazeteci-erkek eski/yeni cumhurbaşkanları karşısına geçmiş, hiçbiri İstanbullara has olduğu iddia edilebilecek bir "protokol çiğneme" hakkını kendinde görmemişti...

İstanbullu, Ankaralı, İzmirli, Muşlu, cumhurbaşkanı karşısına bağıri açık gömlekle, şortla oturan, ona nasıl hitap edileceğini bilmez herhangi bir gazeteci erkek, mutlaka konuştuğu makamın, gazetesinin, kamuoyunun hışmına uğradı. Ters düşünülemez bile... Öyleyse niçin, artık tecrübeli sayılabilecek bir gazeteci-kadın, "ben protokol tanımam, protokol bilmem" tavrı gösterdiğinde kamuoyundan tepki alıyor da, gazetesini, konuştuğu makam, onu hoşgörüyor, hatta yüreklendiriyor? Bizi burada tek ilgilendiren bu...

Toplum çok geride, gazetedeki yönetim ve eski cumhurbaşkanımız çok ilerde olduğu için mi?

Yoksa bu toplum hâlâ, safça, basında kadın-erkek herkes için geçerli bir “karma” ölçüyü talep ediyor da, gazete yönetimi, devletin en yüksek kademelerinde bulunmuş olanlar, ülkenin ip-lerini ellerinde tutmak isteyenler, gazeteci-kadını bu ortak ve evrensel deontolojinin dışında bırakmakta, onu bir “başımda kavak yelleri esiyor”, “ben çıkletimi de, protokolü de çiğnerim” alanına sıkıştırmakta mı anlaşıyorlar? En cinsiyet ayrımcı rejimlerde kadınların işledikleri cinayetler için bile “sorumlu” tutulmaması gibi...

Konuyu şöyle de ortaya atalım... Türkiye’den bir gazeteci-kadın, herhangi bir başka ülkenin yeni/eski cumhurbaşkanı karşısına o tavırla, o giysiyle, “ben protokolü takmam, benim havam bambaşka” yaklaşımıyla otursaydı eğer, yabancı cumhurbaşkanının çevresi, kendisi, o ülkenin dışişleri bakanlığı, gazetenin yönetim kadrosu gazeteciye hoşgörü gösterirler miydi, yoksa bu yaklaşım iki ülkenin ilişkilerini zedelemeye kadar varabilecek bir “skandal”a mı dönüşürdü? Yabancı devlet adamlarına (en Batlısından en Doğulusuna) gösterilemeyecek, yabancı bir kamuoyuna anlatılamayacak tavır, niçin kendi topraklarımızda sergilenebilsin? Niçin Türk basını, gazeteci-kadın konusunda, sadece bizim ülkemizde, “evrensel deontoloji”nin dışına çıkma ayrımcılığını gösterebilsin?

CNN’e mektup kampanyam sırasında, “profesyonel gazeteci kadınlar”ın bir noktadan sonra meslek dışına itildiklerini kimi erkek meslektaşlarıma anlatmakla çok güçlük çekmiştim... En iyi arkadaşlarım arasında bile, “Kadın gazetecilere karşı özel bir haksızlık yapıldığını” yadsıyanlar olmuştu... Sorumluluk duygularından kuşku duymadığım bu arkadaşlarım, Türkiye’de basını birçok konuda suçlu buluyorlardı: basınımız sendikasızdı, anti

demokratikti, politikayla ve iş dünyasıyla iç içeydi, toplumu kışkırtıcıydı, yüzelseldi, özel hayatlara karşı saygısızdı, asparagasçı, arakçıydı... Bütün bu teşhislerde hemfikirdik. Ama ben, basının suçlarına bir suç daha ekliyor, “*Basınımız bir de cinsiyet ayrımcı*” diyordum. İşte orada meslektaşlarımla artık anlaşıyorlardık... Basın onların gözünde her tür kusura sahipti, bu kusur hariç. Samimiyetle iddia ediyorlardı: “*Hayır, Türk basını cinsiyet ayrımcı değil*”... Her konuda böylesine ilkesiz, hakkaniyetsiz bir sektör, nasıl oluyordu da tek konuda (hem dünyanın birçok ülkesinde hâlâ sorunlar, büyük haksızlıklar barındıran bir konuda) hakkaniyetli oluyordu, o da ayrı muamama!

Erkek meslektaşlarımdan sık sık şu tepkiyi aldım: “*Bu sadece kadınlara karşı değil ki! Bu, gazetelerin genel sorunu*”. Ve sayıyorlardı... “*Ya Koray Düzgören?*”

Evet Koray Düzgören; ama şu an onun yazdığı bir gazete var...

“*Ya Cengiz Çandar? Ona da büyük haksızlık yapılmadı mı? Ve Mehmet Barlas’a?*”

Evet, yapılmıştı, ama onlar da şimdi birer gazetede, birkaç web sitesinde yazmaktaydılar ve televizyonlarda haftanın birkaç günü fikirlerine başvurulmaktaydı...

Gazeteci kadınlarla ilgili spesifik manzara, türlü nedenlerle (ideolojik neden, kan uyuşmazlığı, şahsi düşmanlıklar, linçler) herhangi bir gazetenin yönetimiyle ters düşüp işlerini kaybetmeleri, istifa etmeleri veya ettirilmeleri değildir; bir işyerinden çıktıktan sonra çoğunlukla “mesleğin” de dışına çıkmalarıdır... Onlar, çoğu kez Japonya’daki memurlar gibi, yıllarca çalıştıkları işi kaybettiklerinde, meslek hayatlarını çoğunlukla **toptan** kaybederler... Sanki onlar için artık “eve dönme”, “emekli olma”, “çi-

çeklerini sulama” saati gelmiş gibi... Transfer, gazete değişimi, işten çıkartılıp başka işe davet edilme isim yapmış, tecrübeli, birikimli gazeteci-erkeklerin çoğunluğu için mesleğin şanı, neredeyse raconuyken, “otorite” sahibi olabilecek konumdaki gazeteci kadınlar için bu, son derece istisnai bir durumdur...

Kilit sözcüğe geldik: **otorite**. İlla çatık kaş gerektiren otorite değil. Zamanla, tecrübeyle gelen, sözün, yazının toplumdaki ağırlığını arttıran, atış alanını genişleten mesleki otorite...

Medyadaki kadınlı-erkekli “karma” tabloda ani fren, geri vitese geçiş, tam bu noktada meydana gelir... Manevi otoriteyi paylaşma noktasında kırılır. Daha önce değil... Yani gazeteci-kadının fedakârlıkla, hevesle her işe koştuğu, tavsiyeleri dinlediği, kendine şans tanımış amire, patrona minnet duyduğu genç muhabirlik dönemlerinde, başkaları tarafından hazırlanmış metinlerin okunduğu, başkaları tarafından hazırlanmış soruların sorulduğu anonim spikerlik dönemlerinde de değil... Gücün artık şahsi duruşla, fikirlerle, okurdan, izleyiciden, kamuoyundan alındığı, maaşın ve adın bu güçle, bir manevi otoriteyle tırmanabileceği dönemde...

“Ortadoğu’yu iyi bilen Fatma hanım acaba bu yeni patlayan krizle ilgili ne düşünüyor?” denebilecek yaşlarda...

Tanıdığım, birlikte çalıştığımız gazeteci kadınların kaçısı acaba, meslekteki en çetin dönemin bu noktadan sonra başlayacağını tahmin edebilmişti? Ben kendi hesabıma zorlu dönemin hep geride kaldığını düşünürdüm... Kendimizi kanıtlamak için erkek meslektaşlarımızdan daha fazla, ama çok daha düşük maaşla çalışmaya razı olduğumuz, işi kaybetmemek için onlardan daha fazla cevvallik, emek, bu arada erkek meslektaşlarımızın egolarını ezmek için aşırı özen göstermek durumunda kaldığımız,

o aşığı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık dönemlerinde... Yazılarımızın kırılıp tanınmaz hale gelişine itiraz etmediğimiz dönemler... Haberlerimizin sözde “düzeltilerek” yepyeni imla ve gramer hatalarıyla, ama gene de bizim adımızla yayınlanmasına katlandığımız dönemler... Çelmeler arasında ve mayın tarlalarında ilerleme dönemleri... O manevi mayın tarlalarından sağ çıkan, sanabilirdi ki, artık her zorluğun üstesinden gelebilir... Oysa esas zorluk, daha yeni başlıyordu... Rahatça çalışabildiğimiz, bir şahsi üslubun, tınının kabul gördüğü dönemde, bir inandırıcılığı yeni yeni kazandığımızda...

Hayatın heyecanlı yanı, sürprizlerinde... Bizi bekleyen okkalı sürpriz buydu: meslekte birlikte yetiştığımız erkek gazeteciler, nesildaşlarımız (evet, yıllarca aynı konular üzerine yazmıştık, yanyana çalışmıştık, kopye alışverişinde bulunmuştuk, zaman zaman birlikte aynı tehlikelerden geçmiştik, ama buna rağmen...), bizi gazeteci-kadın olarak değil, işte kadın-gazeteci olarak görüyorlardı!

Bizim Emin Çölaşan gibi “Önce insanım, sonra gazeteciyim” gibi bir cümle kurma lüksümüz olmayacaktı... Çünkü biz kendi meslektaşlarımızın gözünde hep, “Önce kadın, sonra gazeteci” olduğumuzu öğrendik...

Gazeteci kadınların özel haksızlığa uğradığını kabul ettiremediğimiz meslektaşlardan gelen bir itiraz da şudur: “*Kadın gazeteciler, rahat rahat sevgililerini, kocalarını, bazen iç çamaşırlarını, hatta en mahrem organlarını anlatmıyorlar mı? Akıllarına her eseni yazmıyorlar mı? Kedilerinden, köpeklerinden, kanaryalarından bahsetmiyorlar mı? Basında daha nasıl özgürlük tanınabilir kadınlara?*”

Oysa, kimi gazeteci kadınlara bir alanın ardına kadar açılması, başka gazeteci kadınlara birçok alanın aynı keskinlikle kapandığının göstergesi değil miydi? Basında birkaç kadının ken-

dilerini “haberleştirmeye” teşvik edilişı, niçin bütün gazeteci-kadınlar için bir zafer, özgürleşme, iktidarlaşma olsun? Aksine, basında “kadınlara has bir alan”, “sadece kadınlara has bir yaklaşım” öne çıkartıldıkça, Türk basınında azınlık statüsü istemeyen gazeteci kadınların hareket imkânı, otorite edinme şansı giderek daraldı... Daralan sadece mevcut gazeteci kadınların alanı değil, toplumdaki bütün “kadın alanı”ydı da...

Efes’li Herakleitos’un şu sözü böyle durumlarda bütün anlamını kazanır: *“İnen ve çıkan yokuş, birdir...”*

Bizler bu diyalektiği en yakın gazeteci arkadaşlarımıza anlatmakta güçlük çektik... Umarım topluma anlatabilmekte daha az güçlük çekeceğiz...

Kadın olunduğunda iki üç misli emek ve yetenek sergileme zorunluluğu, buna rağmen bazı çıtaların aşılamaması, kadın profesyonellerin bir süre sonra tabi olduğu “eliminasyon”, işsizlik durumunda erkekler arasında harekete geçen dayanışmanın dışında kalmak; buna karşılık, kimilerin bazen süratle iş, yer edinebilmesi: ikisi aynı “ayrımcılığın” meyveleridir sonuçta... *“İnen ve çıkan yokuş, birdir”*.

Bir istikamette haksızlık olabildiği içindir ki, diğer istikamette de haksızlığa uygun zemin kendiliğinden oluşur... Kimi kadınların hakkederek vardıkları yerleri kaybetmeleri, kimi yerlere hiç varamamaları, eşit görev karşılığı meslektaşlarından çok daha düşük ücret almaları toplumda “skandal” olarak algılanmadığı sürece, madalyonun öteki tarafında da, kimi kadınların “mutlak amir” kararıyla bazı yerlere süratle çıkması hep olacaktır... Hakikat en az iki uçlu değil mi? Kimileri sadece bir ucunu görmekte ve göstermekte ısrar etse de...

En az iki uçlu, diyorduk... Yüzleşilen cepheleri arttıkça, hakikat daha da ilginçleşir...

Örneğin, kimilerine göre, Türkiye’de kadınların siyasete girişi mevzuunda, Tansu Çiller toplum nezdinde “kötü” ve “travmatik” bir örnek oluşturmıştır...

Buradaki şaşırtıcı nokta, çok haklı temele sahip bir davaya hâlâ kötü veya iyi, “örnek” aranmasıdır... Meşru, haklı, evrensel davaların negatif veya pozitif “örneğe” ihtiyacı yoktur oysa... Onların ihtiyacı, bilhassa örneklerle sınırlı kalmamak, olabildiğince yaygınlaşabilmektir...

Tansu Çiller, Meclis’i ve partileri karmalaştırma, Medeni Yasa’yı çağdaştırma projesiyle değil, sağ cephede bir gençlik cılası ve “gün görmüslük” simgesi olarak “baba” kararıyla önce DYP’nin, sonra hükümetin başına geldi... Oralara bir kadın hareketi, bir karmalaşma arzusu tarafından taşınmadığı için, Medeni Yasa’yı değiştirme, siyasetteki kadınların sayısını artırma, herhangi bir feminist söyleme sahip çıkma konusunda, biliyorsunuz, kılını kıpırdatmadı...

Tuhaf olan, bütün bu gerçeklere rağmen, Tansu Çiller’e yol boyunca artı misyonlar eklenmesidir... Bu misyonlarda, siyaseti karmalaşmamış bir toplumun “ilk kadın başbakan” a yükleyebileceği akla gelebilecek, gelmeyecek bütün fantazmalar vardı... Hem erkekler cephesinde, hem kadınlar cephesinde... Ve Tansu Çiller’in attığı her yanlış adımda “Bu kötü deneyimden sonra Türkiye’de artık uzun süre bir kadın başbakan seçilemez” denilecekti...

Ne zaman ki bir kadının özel parkuru başka kadınları yerine oturtmak için “örnek” olarak kullanılmayacak, ne zaman ki hiçbir siyasetçiye ve diğer profesyonelle (kadın, erkek, eşcinsel, hetero) bütün bir cinsi, bir “grubu” temsil etme misyonu verilemeyecek, o zaman çokcinsli bir siyasete, çokcinsli bir hayata geçilmiş olunacaktır...

Kadının yeri toplumda öylesine “*banalleşmeli*” ki (ve felse-

feci Hannah Arendt bu terimi, bir meslektaşımın sandığı gibi “bayağılaşma” değil, “sıradanlaşma” anlamında kullanır), hakkettiğinde bir yerlere gelebilmeli, hakkettiğinde, aynı doğallıkla, oralardan gidebilmeli... Yokuşun çıkışında ve inişinde, “ayrımıcılık”sız...

EVE EKMEK GÖTÜREN ERKEK

Profesyonel gazeteci-kadınlar arasında dar alana sıkışmayı reddetmiş, “kurtarılmış bölge” diye sunulan alanların demir parmaklıklarını çok iyi hissetmiş birçok hemcinsim olduğunu söyledim.

Gazete yöneticileri, profesyonellerden gelen bu red karşısında, maddi manevi “otorite”ye talip kadınların boşalttığı yerlere keşfettikleri yeni kadın kalemler getirdiler. Birkaçına belli bir yetenek teslim edilebilse de, bu onların meslek kurallarına, ilkelerine, meslek mutfağına tamamen yabancı oldukları gerçeğini değiştirmeye yetmez...

Kademeli bir sürecin sonunda ”serbest kürsü” verilmiş kadınlardan vazgeçiş, buna karşılık mesleki tecrübesi sıfır, mesleki oto kontrolü onun da altında kadınlara yeni yerler açılması, topluma şu net mesajı veriyordu:

Kadınlar için gazete yazarlığı ’meslek’ değildir... Gazetede kadın yazarlık, kontenjandır... Bir “hümör”, bir “teneffüs”, bir “hayat tadları” kontenjanı... Hoş sohbet, sivri dil, ona buna satışma cüreti, kasvet-savar bir alandır, “kadın yazarlar” alanı...

Dolayısıyla, hariçten gelenler, mesleki tabuları en az olanlar, bu işi herkesten iyi yapabilirler...

Yöneticiler, kendi baktıkları zaviyeden haklıydılar da... Diğ-
erleri, tecrübesi artmış gazeteci kadınlar, meslek dürtüsüyle
“kasvet” alanlara sarkmak eğilimi gösterdikleri gibi, meslek
kurallarını dikkate almak konusunda inat da gösterebilirler...
Ortalıkta yeterince “ukala” erkek yazar yokmuş gibi... Her ne-
silden, her görüşten... Zor atılır, zor satılır... Çoğu ya sağlam
arkalı, sağlam ilişkili... Ya da evli barklı, çoluk çocuk okutmak
zorunda, yuvasına ekmek götürmesi gereken...

Peki gazeteci kadınlar? (onlar bize kadın-gazeteci, kadın-
yazar deseler de, konumuz mesleğe aidiyetimiz olduğuna gö-
re, ben gazeteci-kadın diye düzeltiyorum).

Gazeteci-kadın, kime ekmek götürür? Evliyse, bir kere ni-
ye kocası ona bakmıyor; yönetim bir de “jigolo” mu beslesin?
Bekârsa, zaten masrafı ne olacak?

Ekonomik boyut, meseleye yeni ışıklar tutar... 20 yıl önce
işe birlikte başlayan kadınlarla erkekler, donanım açısından
eşittiler... Gazeteciler arasında gözlenebilecek farklar, sadece
bireyler arası farklardı... Bu nedenle, o günlerde, meslekte yol
alışın tamamen cins ayrımcılığından muaf olacağı düşünülebi-
lirdi...

Bugünkü noktaya bakalım...

Yaşları 30 ila 60 arasında değişenler arasında, yazılı basın-
dan kazandıklarıyla zengin olmuş, elinden en az birkaç milyon
dolar geçmiş otuz gazeteci erkek sayabiliriz bir çırpıda... Aynı
nesillerden, bu meblağları görmüş tek gazeteci kadın saya-
mazsınız... Niye? Bu kadınların hiç biri mi parayı önemsemi-
yordu, hepsi mi idealistti, komünistti, budistti, hırs yoksunuy-
du? Hadi canım! O erkekler kadın meslektaşlarından daha mı

cevvaldi, birikimliydi, düzgün diksiyonluydu, badem gözlüydü, lepiska saçlıydı (televizyona geçenleri de dikkate alırsak)? Hadi canım!

İşin ekonomik cephesinde, cinsiyetçi dayanışma çok önemli bir yer tutar...

Erkek amir, erkek patron, otomatik bir refleksle, çok eskilere dayanan, çocukluğuna göndermelerle dolu, kültürel genlere işlemiş bir özdeşleşmeyle, babasıyla ilgili anıların da canlanmasıyla, hemcinslerini “aile geçindiriyor” diye kollar... Karşısındaki erkek gazeteci çok gençse bile, “nasılsa bir gün aile geçindirecek” diye düşünür, düşünebilir... Böyle bir endişe, sahiplenme duygusu, en katı yürekli amiri bile hayatında en az bir iki kere dürter...

“Eve ekmek götüren erkek” ... Bu cümle, beynin bir köşesinde mevcuttur. Amir, patron, verdiği maaşı bütün bir ailenin geçim kaynağı, çocukların okutulması, yetiştirilmesi, giydirilmesi olarak görür...

Normal zamanda erkekler arası mesleki rekabet ne olursa olsun, “buhran” günlerinde bu dayanışma öne çıkar... Öyle günlerde, gazeteci-kadınlar tek tek işlerini kaybederken, bazı erkek meslektaşların işlerini koruyabilmesi, işlerini koruyamayanların bir süre sonra gene arkadaş kollamasıyla yeni bir iş bulabilmesi, hep bu gerekçelere dayandırılır: *“Zavallı, çok kötü durumda! Çok parasız! Zavallım, ev geçindiriyor!”*

Ne diyorduk, erkek amir, erkek patron, zorda kalmış, eve artık ekmek götüremeyecek, ailesine bakamayacak gazeteci-erkek her zaman bir oranda özdeşleşir... Ama işini kaybeden gazeteci-kadınla özdeşleşebilmesi için hiçbir zemin bulamaz, bilinç ve bellek dünyasında... Kollektif bilinç, işini kaybeden gazeteci-kadın karşısında erkek amire, belki en çok, bir za-

manlar “boş ol” denerek kurtulunan bir haremi hatırlatır...

“Aman, hanım amirle çalışmak mı! Mazaallah! Ben hep erkeklerle çok da iyi anlaşmışımdır. Hiç değilse isterik değil-ler!” diyen gazeteci kadın, belki ilk kez böyle zamanlarda, il-ğine kadar hisseder, basındaki kadın amirlerin yokluğunu... Kendisiyle özdeşleşebilecek, dertli bir gazeteci kadın karşısın-da paniğe uğramayacak, onunla empati kurabilecek, yetkin, kollayıcı bir kadın amirin, bir kadın patronun, hatta birkaç ka-dın patronun yokluğunu...

Üst yerlerde kadın amir sayısının azlığı, yükselen kadınla-rın ait oldukları cinsle “özdeşleşme” zeminini kaybetmeleri, gazeteci-kadınları bu “kollamadan”, meslek içi dayanışmadan mahrum bırakır... Üst katlar, hatta en yakın arkadaşlar, buhran durumlarında, hatta en buhransız zamanlarda şöyle düşünür-ler:

1- Bekâr ve çocuksuz kadın, tek başına o kadar parayı ne yapacak? Kendisi bir lokmayı bir hırkayı her zaman bulur... Bu maaşlara, bu işlere çok daha ihtiyacı olan aile reislerini dü-şünmeli...

2- Evli kadına eşek yüküyle maaş mı vereceğiz? Kocanın yükünü biz mi azaltacağız? Biz burada elâlemin jigolosunu mu besleyeceğiz?

Dipten gelen sesler, işte böyle konuşurlar...

Basında, bir erkek, zenginse dahi, daha zengin olma hakkı-na her zaman sahiptir. Ama gazeteci kadınlarla ilgili, başka ga-zeteci-kadınlardan bile şu argümanları duyabiliriz: *“Onun na-sılsa iyi kazanan kocası var. Acımam! Onun ailesi zengin... Hiç acımam! Onun paraya ihtiyacı yok! Hiç acıyamam! Onun*

çocuğu da yok... İyice acımam!”

Bir meslekte yıllarınızı geçireceksiniz ve yeteneğiniz, mesleki performansınız ne olursa olsun, koca parasına, aile parasına muhtaç kalmanız normal karşılanacak!

ERKEK ERKEĞE SAADET

Özel televizyonlarda erkek meslektaşlarımızın memleket ve dünya halleri, demokrasinin nimetleri üzerine tartışmak için kendi aralarında kalmak istemeleri, ikili, üçlü, dörtlü “erkek erkeğe saadet” tabloları sergilemeleri, düşünce üretiminde topluma **karma model** sunmak gibi bir kaygıyı hiç taşımamaları, bu ihtiyacı hissetmemeleri, bu “fikri haz”ı aramamaları, mesleğimizin üst-alt ilişkisi dışında “beraberce” varoluşa ne kadar yaya kaldığının önemli bir işaretidir...

Gazeteci erkek, çiftleşmek için, okşanmak için, çocuk yapmak için, omuzunda ağlamak, yaralı anlarında yaralarını yalattmak için bir kadını arasa, bir kadına koşsa da, mesleğini icra ederken, toplum önüne bir profesyonel olarak çıkarken, hep erkek erkeğe bir cennet arar... Sanki onun gönlündeki hakiki cennet, günün sadece birkaç saatinde kadınlıdır, günün büyük bölümünde, bütün hurilerden arınmış bir erkekler kahvehanesi, bir erkekler hamamıdır...

Bunu anlamak, sanıyorum 40’lı yaşlarını süren pek çok kadının gazeteci için şok oldu. Önce şundan: mesleğe atıldığımız yıllarda, erkeklerle kadınlar arasında hiçbir anlamda uçurumlar söz konusu değildi, olmamıştı... Bu iddia, kadınlar adına belli bir alçakgönüllülüğü de içerir. Gazeteci kadınların çoğu, çalışkan, okumuş ya da kendini iyi geliştirmiş, dünya görmüş, kimi

zaman birkaç dil bilen kişilerdi... Kendilerine sayfalar, röportajlar, sütunlar teslim edildiğinde kendilerine “birey” olarak değer verildiğini düşünmüşler, hatta şahsi deneyimlerine dayanarak, toplumda cinsiyet ayrımcılığını vurgulayan feministlere karşı, erkek meslektaşları kadar, bazen onlardan fazla, müstehzi davranmışlardı...

Bu müstehzi tavrı paylaşmasam da, itiraf etmeli: ben de nihayet onlardan biri sayılırım. Muhtemelen, kendime biçtiğim yüksek değerle, uzun süre “feminizm”in tenezzül etmemem gereken bir “vasat silâh” olduğuna inandım. Yeteneğim, emeğim kanımca aşikârken, kim bu meslekte, kadın olduğum için bir gün bana haksızlık edebilirdi?

Yıllarca dış muhabirlik, sonra röportajlar, sonra sütun yazarlığı yapmıştım, gönderdiklerinde, çağın büyük adli davaları, cinayet/ terör olayları, OECD ve NATO ve BAB toplantıları, başbakan, bakan, müsteşar ziyaretleri, moda defileleri, yabancı güvenlik birimlerinin üst kademeleriyle görüşmeler, büyük röportajlar, milli basket maçları, Cannes Festivali’den Konya’ya; Arnavutluk, Kosova savaşının takibinden Nikaragua ve Küba’ya (moda olmadığı yıllarda), her yere gidiyordum. Yazılarım için kutlayanlar, mektup gönderenler vardı. Bulunduğum yerdeysen, demek “feminizm”in, hiç değilse bizim sektörde, meşru zemini yoktu... Bu, bizim mesleğin kavgası değildi...

“Hukuk devletine bir gün herkesin ihtiyacı olabilir” lafını içselleştirmiştik. Ama *“Feminizm bir gün her kadına lâzım olabilir”* gerçeğini idrak etmekten birçok meslektaşım gibi uzaktım! 10 yıl öncesine kadar...

Bazen kendime özürler bulmaya çalışırım... Hep aşırı derecede “bireyci” olmamış mıydım? En siyasi zamanlarda hiç bir gruba, hiç bir partiye girmemiştım, hep libero, her çevrede çizginin içinde değil, en kenarda, eleştirel ve kuşkucu, gözüm başka

ufuklarda, gerçeklerin çoğulluğunu sadece etrafta değil, neredeyse benliğimde, ruhumda hissederek... Belki, Jung'un şu tarifini, onu henüz okumadan paylaşarak: *"Hangisi olursa olsun, örgütlerden birine üye olmak ve 'izm'leri vb. desteklemek ortak kimlik anlamına geldiği için bireyin bu görevine (bireyselleşme, ayakları üzerine durma) engel olur. Bu tür ortak kimlikler, bir yandan sakatlara değnek, utangaçlara kalkan, tembelle-re yatak ve sorumsuzlara bakım yeri işlevini görürken, öte yandan da zayıflara, yoksullara ve gemisi batanlara barınak, yetimlere bir ana kucağı ve düş kırıklığına uğramışlara ve bezgin hacılara ümit vaadeden ülkelerdir."*

Bugün, Jung'a duyduğum hayranlıkta bir azalma olmasa da (en büyük hayranlık, bir düşünürün her yargısını paylaşmayı gerektirmez), bireysel bağımsızlığa verdiğim bütün öneme rağmen, farklı bir noktadayım.

1- feminizm artık gözümde herhangi bir "izm" değil, birçok uygarlığa, rejime, ideolojiye sızmış, insan haysiyetini ayaklar altına alan köklü ve sinsi bir durumun saptanması; sistem öneren herhangi bir ideolojiden çok, anti-ırkçılığa yakın bir tavır... Irkçılıktan nefret etmek, ona karşı tavır almak için bugün nasıl herhangi bir ideolojiyi, ekonomik sistemi tercih etmek gerekmiyorsa, anti-ırkçılık nasıl kimsenin, hiçbir düşüncenin tekelinde değilse, feministlik, yani kadının her alanda, her yaşta 2. sınıf insan olmaktan çıkmasını, cinsiyetinden ötürü sömürülmemesini, cinsiyetinden ötürü bazı işleri tek başına üstlenmemesini, hazır bir kadere mahkûm edilmemesini, yeteneğinin göz ardı edilmemesini istemek de, bireyselleşme arayışından ödün vermeyi hiç gerektirmiyor... İnsan ticaretinin yeryüzünden kalkmasını talep etmek gibi, insanlığın yeni bir "aşama" yapmasını istemek gözümde, feminizm...

2- gene Jung'un tarifinden gidersek, yoksulların, gemisi ba-

tanların, engellilerin bir barınak araması da, bana artık alabildiğine insani geliyor... Bunu, bireysellik arayışından kaçış değil, aksine, engelliler, gemisini kaybedenler, yoksullar ve horlanmışlar için de bireysel maceralara çıkma hakkını talep etmek olarak algılıyorum.

Ama yıllarca böyle değildim.

Elbette, bir meslektaş, Haçlı seferci zihniyetiyle *“Feministler çirkindir, erkeksizdir, kimse onların yüzüne bakmaz, Amerika’da gay patlaması da onlar yüzünden olmuştur”* gibi incileri ortaya saçtığında, bu iddiaların düzeysizliğini derinden hissediyordum. Belki için için, “terör”ünü de... Kimbilir, belki bu terörün bilinciyle, bana bu “centilmenlik” ortamında “Sen de çirkinsin!” denmesin diye, her konuda zevkle üstlendiğim “Şeytanın avukatlığı”na, bu durumda gerektiği gibi soyunmaktan kaçınıyordum.

“Şeytan’ın avukatlığı” mı dedim? Belki en uygun laf bu... Feminizm ülkemizde uzun süre “şeytanlık” gibi algılanmadı mı? Hâlâ öyle algılanmakta değil mi? Kadınların bütün potansiyellerini kullanabilmesi, kendilerini dinleyip kulaktan dolma klişeleri değil, kendi gerçeklerini bulup çıkartmak istemesi, her alanda, her hayat diliminde bir karmalaşmayı talep etmesi “şeytanlık”la bir tutuluyordu ve toplum önüne atılan figürler, Türkiye kadınlarına en imrenilecek model olarak sunulan Hülya Avşar, McCarthy’cilik döneminde iş bulmak için *“Komünist değilim!”* diye haykırmak zorunda kalan ABD’li sinema emekçileri gibi, işte şeytan savarcasına, *“Ben feminist değilim! Ben feminizme karşıyım!”* diye haykırıyordu...

“Ben evde bacaklarımı masaya uzatıp kocama, ‘Hadi, bugün sen bana bir bardak su getir’ demem!”

Eğer böyle haykırmasaydı, kulelerinde sadece erkeklerin bulunduğu koca bir medya, onu bu kadar yükseklerle taşıyor muydu?

Tabii madalyonun ters yüzü de var: Türkiye hakikaten “karmalaşmış”, kadın haysiyetinin kendini kabul ettirdiği bir ülke olsaydı, bir star bu sözleri söylemeye hiç cesaret eder miydi?

Kadın haysiyetinin yerleşik kavram haline gelebildiği bir Türkiye’de, evinde suyunu, yemeğini, ütülü çamaşırını önüne getirecek maaşlılar çalıştıran star, aynı maddi koşullara sahip olmayan nice kadına şartsız bir “erkeğe hizmet” modelini bir güzel adet, bir değerli gelenek olarak elbette sunamazdı... Sunarsa eğer, geniş bir izleyici kitlesinden ve sadece kadınlardan değil, evliliğin kızları için “doğal uşaklık durumu” olmasını reddeden, kızları ve erkek çocukları için her alanda paylaşımcı bir hayat dileyen babalardan da tepki, hatta ceza görürdü... O star, kadın haysiyetinin yerleşik değere dönüştüğü ülkede, demodeleşir, rüküşleşir, hatta alay konusu olabilirdi. Veya... Bir süre sonra, o da değişirdi...

Büyük şiir, büyük edebiyat, büyük sosyal bilim, modern psikoloji ve bazen sadece hayatı cesurca gözlemleme, insan varlığına rüyada ve kâbusta bir sınırsızlık vaadederken, bizden her gün, kadını (bumerang etkisiyle erkeği de) bu sınırsızlığın dışında tutmamız, onları hazır ve tembel formüllerle, biçilmiş “rollerle”, alçıdan kalıplarla algılamaya devam etmemiz, bu formüllerin içine sıkışmamız beklendi...

Birilerine bu hak nasıl tanındı? Kadınlar nasıl durmadan başkaları tarafından topluca “tarif edilmeye” katlandılar? O tariflere tepki duymak bir yana, kendilerini paketleyen, çözen, öven, söven, şımartırken yerine oturtan, yüceltirken aşağılayanlara, ama illa formüllerin içine sıkıştıranlara nasıl olur da neredeyse

minnet duyular, “kadınlar” diye başlayan yazıları, kitapları başlıklarına bastılar?

Bugün kimi dillerdeki gazetelerde şöyle şeyler okuyoruz: *“Kadınlar, ‘kadınlar’ diye başlayan cümlelere alerji duyarlar”*.

Bize bugün bu cümle, Çince kadar yabancı... Bizde aksine, “kadınlar” diye başlayan her söz, bu söz ne kadar haysiyet kırıcı da olsa, alıcı buluyor... Niye, dünyanın bir yerlerinde sayıları dikkate alınacak kadar kabarık kadın bireyler böyle alerjiler oluşturdular da, bizler hâlâ “paketlenmeye”, “formüllere girmeye”, kategorileşmeye bu kadar sevinçle razı oluyoruz? Nedir bizleri bu “kategorileşmeye” razı eden aşağılanmışlık, kendine güvensizlik, kendini tanımazlık? Başkalarına vermek için tutuştuğumuz, dilimizden düşürmediğimiz, ama kendimizden esirgediğimiz o “aşk”?

Oysa kadın profesörlerimiz, avukatlarımız, yargıçlarımız, doktorlarımız, milletvekillerimiz, bilgisayarlarımız, mimarlarımız, mühendislerimiz, birçok gazetenin ekonomik enerji kaynağını sağlayan uzmanlarımız, seçme ve seçilme hakkımız, çok şahsi bir tınıya sahip kadın kalemlerimiz, DJ’lerimiz yok mu?

Belki bundan, Türk toplumu “karmalaşmadı” lafı, ilk bakışta birçoğuna yanlış teşhis gibi gelebilir... Nasıl “karmalaşmamış” olabilir bu toplum? Kadınlar başlarını açmadılar mı, kısa etekler ve topuklu ayakkabılar, dekolte giysiler giymediler mi, lokantalara, barlara, diskoteklere, podyumlara, iş yerlerine, bankalara, devlet dairelerine, borsaya, üniversitelere, gazetelere, televizyonlara, gazinolara girmediler mi? Girdiler, doğru... Ama bütün bunlar toplumu “karmalaştırmaya”, bir yurttaş eşitliğine, kadınların cins kimliklerini yük ya da silâh gibi değil, bir doğal zarf olarak taşıyabilmelerine, hapsedildikleri kalıplar içinden çıkmalarına, ancak çabayla varılacak en dipteki **şahsi** gerçeklerini ifade etmelerine, kendilerine başkasının gözüyle değil, ken-

di gözleriyle bakmalarına; onları cinslerinin nefretinden, küçümseyişinden kurtarmaya yetmedi...

Cumhuriyet Türkiye'sinin yarattığı “çağdaş” kadın, muhakak ki olağanüstü ilginç bir varlık ve hakkında henüz yazılmamış bütün romanlara lâayık... Bugün o, bir İtalyan kadın gibi giyinebilir (Bir Kübalı devrimci, bir İranlı ihtilalci gibi giyindiğı de olmuştur), bir Brezilyalı gibi dansedebilir, bir Hollandalı erkek gemici gibi içebilir, birçok meslekte bütün Batılılardan daha dekolte ve seksi pozlar verebilir, kimi zaman şımarıklığın ve arsızlığın ekmeğini birçok ülkede hayal bile edilemeyecek ölçüde yiyebilir... Ama eğitimi, birikimi, yeteneğı, karakteri ne olursa olsun, çoğı kez o önce, bir vitrindir... Türkiye'deki “gibiliğın” vitrini... “Modern gibi”liğın, “demokrat gibi”liğın, “özgür gibi”liğın, “köklerimizi arayalım gibi”liğın...

Her vitrin gibi, parlama ömrü kısadır... Vitrinler hiçbir zaman kendi hayatlarını yaşamazlar... Hep başka birilerin özentilerini ve rüyalarını canlandırırlar...

Avrupa'yı seçsin ya da seçmeyi reddetsin, bugün Türkiye modernizminin önündeki en büyük engel kanımca bu... Kadınları bir “doğa”, bir hazır fistan içine hapseden kalıplar ve vitrinler, bu ülkenin erkeklerini de betondan kalıplar içine sıkıştırırlar... Onları da varoluş sürecindeki sonsuz seçeneklerden, sonsuz serüvenlerden, sonsuz arayışlardan mahrum bırakırlar...

“COŞKUN DENİZDE DÜMENSİZ TEKNE”

Birçok Cumhuriyet inkılâbının halkta ve elitlerde yarattığı sarsıntılar, kompleksler, atılımlar, geri tepmeler; bütün bunların sanatsal ifade, düşünce, gündelik hayat üzerindeki etkileri pek çok çalışmaya ve tartışmaya konu olmuşken, kadınların cumhuriyetten sonra toplum içine “fırlatılışı” ne yazık ki hakkettiği ölçüde analize tabi tutulmaktan, özgün yorumlar doğurmaktan uzak kaldı.

En az alfabe değişimi kadar derin sarsıntılar doğurmuş bir devrimdi oysa, Türkiye’de kadının, genç bir devlet kararıyla toplumun içine Heidegger’yen terimle “atılışı”...

Belki bu nedenle denebilir ki, medeni kanunda, kıyafet kanununda, zorunlu eğitimde, Batı’nın birçok ülkesine kıyasla erken verilmiş (sökülüp alınmamış) “oy kullanma hakkı”nda simgeleşen kadının toplumsal hayata “girişi”, cumhuriyetin bugüne dek en “tabu”, eleştirel yaklaşıma en az tabi tutulmuş, az değişmiş inkılâbı olma özelliğini taşır.

Cumhuriyet savunucusu erkekler bu konulara girmediler, çünkü söz konusu inkılâbın kendilerinde yarattığı travmaları

* Bu bölüm 2000 yılı Ocak ayında, Karizma dergisinin ilk sayısında yayınlanmıştır.

deşmek, hatta onları sadece kabul etmek, yürekten bağlı oldukları bir cumhuriyete karşı muhalefet olarak algılanabilirdi...

“Çağdaş” kamptaki entellektüel kadınlar bu konuyu girmediler, çünkü cömertçe armağan edilmiş hakları derinlemesine analize tabi tutmak, büyük ihtimal, nazarlarında bir “geri dönüşü kamçılarlamak”, muhaliflerin ekmeğine yağ sürmek riskini içeriyordu... Şu da var ki, peşpeşe gelen birçok çağdaş kadın nesli, mücadeleyi süreklileştirmektense kendilerini hazır konma rahatlığına teslim etmişlerdi...

Ve nihayet, cumhuriyet devrimlerini en fazla tartışmaya, eleştiriye tabi tutan kesimlerdeki (dindar) erkekler, kadınların toplum içine “fırlatılışı”nı, stratejik açıdan, global bir projenin eleştirisi içinde ele almayı tercih ettiler... Aynı kesimlerde yer alan “muhalif” ve müslüman kadınlar da, cinsiyet ayrımcılığına bir gruba aidiyet çerçevesinde yaklaştılar, ortak ideolojiyle hep “karşı taraf” erkeklerine direnç gösterdiler, ama kendi erkekleriyle hesaplaşmaya girmekten uzak kaldılar...

Böylece, cinsiyet ayrımcılığı toplumun hiçbir kesiminde ciddi dirençle karşılaşmadan (ve çağdaş bir vitrin ardında) durmaksızın yol aldı, yol almaya devam ediyor...

Türkiye’de kadına seçme/seçilme hakkının Batı’daki birçok ülkeden daha önce verilmesi ile feminizm sözcüğünün bugüne dek dünyadaki en “antipatik” çağrışımları ülkemizde uyandırması arasında, dikkate değer bir paradoks (ve belki çok doğrudan bir alaka) mevcuttur.

Cumhuriyet’le birlikte Türkiye kadınlarının toplumsal hayat içine “fırlatılışı” bu ülkenin kadınlarına önemi yadsınamaz kapılar açarken, aynı zamanda, sökülmeden gelmiş haklar karşısındaki ürkek ve minnettar tavırları, evrimi ve mücadeleyi neredeyse başlatıldığı (başlatıldığı) yerde dondurdu. Neredeyse...

70’lerden itibaren hız kazanan ve kendilerini “feminist” diye

tanımlayan kadın hareketlerine karşı getirilebilecek bir büyük eleştiri, bu alandaki düşünce liderlerinin, daha çok Garp toplumlarındaki feminizmin dilini, sembollerini ödünç almaları, Türkiye'nin coğrafi ve tarihi gelişmelerine, travmatik değişimine dayanacak özgün analizi yaratmaktan uzak kalmalarıdır... Bu nedenle, Türkiye'deki feminizm, ne yazık ki, cumhuriyet sonrasındaki kültürel ve sanatsal hareketler arasında belki en fazla "ithal" damgası taşımış hareketlerden biri olmuştur.

Örneğin, Türkiye'deki feminist hareket bugüne dek hep, Batı'daki gibi "kadın kadına diyalog"a, "kadın kadına dertleşme"ye, "kadınlararası toplantılar"a, sadece kadınlara mahsus bilinçlendirici yayınlara öncelik tanımıştır... Bu "kadın kadınlık" iki cinsin asırlardan beri birlikte çalıştığı ve birlikte eğlendiği Batı'da, "kendi öz cinsinin bilincine" varmak için kuşkusuz yeni ve simgesel bir aşamaydı... Oysa bizler, zaten çok uzun bir haremlik-selamlık geleneğinden geliyorduk ve en iyi bildiğimiz şeydi "kendi aramızda" olmak, erkekleri "kendi aralarında" bırakmak... Asıl muhtaç olduğumuz (cins ayrımcılığını kırma alanında), erkeklerle, cinsel birleşme ve yastık üstü dertleşmeler dışındaki beraberliği, paylaşımı öğrenmek, yaygınlaştırmaktı (çalışma hayatında, fikri tartışmalarda, ev içindeki ve ev dışındaki sorumluluk, görev ve zevk dağılımında)... Türkiye'de "beraberce oturup, düşünce üretme" kültürü eksikliğinin devamlılığında -tv ekranlarında ve gazetelerde çok güzel simgelenen erkekler kahvehanesi tabloları-, kadın hareketlerinin "Batılı feminist şablonlar"ı ithalle yetinmiş olmasının de kanımca büyük payı var.

Türkiye'de cins ayrımcılığı karşıtlığına hakkettiği meşruluğu ve hızı kazandırmak, belki her zamankinden fazla, Batılı feminist literatürü hazmetmekten çok, cumhuriyete geçiş momentumuyla, oradaki travmaların izlerini taşıyan edebiyatımızla, sanatımızla girişilecek uzun diyalog ve hesaplaşmadan geçiyor...

Ancak bu toprakların “sesiyle” yüzleşebilen bir bilinç, toplumun en geniş kesimlerinde yankı ve destek bulabilir, farklı kesimlerden kadın bireylerin arasındaki Çin sedlerini ve Berlin duvarlarını tek tek yıkabilir...

Bu inançla, cumhuriyetin kuruluşu yıllarında ürün vermiş, dilimin belli başlı şair ve romancılarıyla farklı bir diyaloga girdim... Bu vesileyle, toplumun dibindeki şoku kimi edebiyatçıların korkusuzca dışavuruşuna heyecanla, acıyla, sevinçle tanık oldum. Ve burada, şiirlerine, düz yazılarına özellikle ilgi duyduğum, ruhuma, onun sevdiği tabirle “*asabiyet*”ime yakın bulduğum, yüzyılın ikinci yarısında en hakkı yenmiş şair olarak gördüğüm Ahmet Haşim’le tartışmayı seçtim...

Haşim, gözümde hem “O belde”yi, “**Karanfil**”i, “**Göl Saatleri**”ni yazmış, akşamı her anlamda mısraı mısraı indirmiş büyük şair (Fîrâz-ı zirve-i Sînâ’yı kahra yükselerek/Oradan, /Oradan düşmek, ölmek istiyorum), hem kaybolmuş ve bir daha hiç dönmeyecek bir Şark’a en güzel ağıtı yakmış yazar (“**Müslüman Saati**”), hem Paris dönüşü doktor Lacan’ın ağzından sürrealizmi anlatmış modernist, hem çok özgün bir mimari ve resim duygusuna sahip estet, hem Çin, Hint, Japon edebiyatına ve sanatına duyarlı, *Ramayana* ve *Maharabata*’yı okumuş, “kış gelince mavi porselenden fincanlar içinde mütemadiyen çay” içen ve “müdemadiyen Çin’e dair kitaplar” okuyan ender çapta entellektüeldir. Bütün bunların dışında, bugün çok modalaşan bir terimin (“derin devlet”) ilk versiyonunun (“**derunî kuvvetler**”) mucididir de.

Ona bugün, Dergâh, Akşam, İkdam ve Milliyet’te yayınlanmış yazılarında, “kadın” konusuyla ilgili pek çok hemcinsinin ürpertilerini dile getirmiş erkek olarak da (çevresinin en ‘huysuz’u ve ‘yalnız’ı olduğundan mı?) apayrı bir yer vermek isterim...

Cumhuriyet inkilâbıyla kadının toplum içine “fırlatılışı”nın birçok erkekte, sonra onların oğullarında, hatta torunlarında (en muasır medeniyetçiler dahil, hatta bazen başta onlar) nasıl derin, DİLLENDİRİLMEDİĞİ ÖLÇÜDE DAHA DA KÖKLEŞEN bir travma yaratabildiğini, bugünkü kabuk tutmuş cinsiyet ayrımcılığının nasıl babadan oğula aktarılmış şokla ilişkili olduğunu düz yazılarıyla en iyi şekilde anlattığı için, kendisine minnettarım.

Haşim kadın konusuyla denebilir ki tam manasıyla “boğuşmuştur”... “Diyalektik”, kavram olarak Türk entelijensiyasında henüz moda olmasa da, o, çelişkilerle yaşamasını biliyordu... Kadın üzerine hükümleri, hissiyatı, bu çelişkilerle dolu olduğu ölçüde daha da değerli ve aydınlatıcıdır...

Haşim’in yazılarından çıkartacağımız ilk sonuç, ihtilalin ilk yıllarında ve hatta cumhuriyetten de önce “kadın” konusunun en muteber muharrirler arasında sürekli tartışıldığıdır... Bu tartışmalar yıllarca sürer... Haşim’in 1926-1928 yıllarında Akşam ve İktidam gazetelerinde çıkmış birkaç yazısının başlıklarına bakın: **Aşk ve kıyafet, Örtülü Kadın, Erkek, Çarşaf, Yeni Kadın, Erkekleşme, Garden barda konuşan iki adam, Cazibe, Birkaç kadın başı, Dişi, Fil ve Kadın ve daha niceleri...**

Burada dikkat çekici olan, kadının örtülerinden dışarı çıkmasına gösterilen tepkilerin (hatta dehşetin) “dinî ve ahlakî” gerekçelere değil, çok daha başka gerekçelere dayandırılışıdır... Son derece açık sözlü, kurnazlıktan uzak olma özelliğini taşırlar, Haşim’in tepkileri...

Gelecek olan depremi hisseden sismologun duyarlılığıyla, 1921’de Dergâh’ta şöyle yazar: *“Çarşaf altında her kadınıımız güzeldir, ninelerimiz bile gençtir. Bugüne kadar kadınlarımız, bilâistisnâ, dünyanın en güzel kadınları zannedilirdi, çünkü çarşafın sihrine bürünmeden ziyaya çıkmazlardı. Fakat vaktâ ki bu müheyyiş mahremiyetlerinden çıktılar, siz yabancılar, çirkinlik*

nisbetinin bizde yüzde doksan beş olduğunu hayretle gördünüz ve bu inanılmaz şeyin son senelerde semavî bir felâketin bu yerlere müsteavlî olduğuna bir işaret gibi tefsir ettiniz. Zira bilâ-istisnâ çirkin tasavvur edemediğiniz Türk kadınının her yerde olduğu gibi ekseriyetle çirkin olduğunu görünce bunu birden hâsıl olmuş esrarengiz bir tereddidir sandınız ve bugünkü kadınıma acıyarak mazisini bir efsanevî devir gibi hasretle tahayyül ettiniz.”

Kadının toplum içine fırlatılışının Türkiye erkeğinde uyandırdığı dehşeti, Ahmet Haşim belki en iyi şu satırlarla dile getirecektir: *“Kadın fikri hayatın ra’şesiyle uykusundan silkinerek ufkun altınları üzerinde yükselip büyüdüğü, erkek geceye düşen şekiller gibi süratle kararıyor, küçülüyor, siliniyor”*.

İşte tepeden gelmiş, kadınların yeterince hız kazandırmaktan geri kaldıkları bir inkilâbın (oysa dili türkçeleştirme inkilâbı hiç durmayacaktır) her kesimden erkekte yarattığı, nesiller boyunca sürecektir, hesaplaşmaya tabi tutmadığımız ölçüde toplumu kemirmeye devam eden korku: Kadın büyüdüğü, erkek süratle karacak, küçülecek ve nihayet silinecek....

“Mühlik gamzenin yıldırımlarını taşıyan gözlerin kirpikleri arasından şimdi ‘fıkr’ın, ay ziyasını andıran soğuk aydınlığı belirmeğe başlıyor”... Haşim bunu yazdığında yıl 1923’tür ve cumhuriyet bir bebektir...

Duyulan dehşet, hayalî değildir, birçok meşru alanı kapsar. Aniden “fırlayan” kadın, erkeğin ekmeği için de tehditir... **“Bir gencin dedikleri”** yazısında Haşim, işsizlikten yakınan diplomalı delikanlının dertlerini okura aktardıktan sonra, şu yorumda bulunur: *“Erkekler yetişmiyormuş gibi kızlardan bile doktor, kimyager, avukat, feylesof ve daha bilmemneler yetiştirmekte o kadar mağrur görüldüğümüz bu sıralarda şu zavallı gence benzer daha nice genç bilirim ki, ayaklarına dolaşan geniş bir şalvar gibi, yüksek ihtisasları onların herkes gibi bu memlekette ya-*

şamalarına mâni oldu.”

Eylül 1924’te Akşam’da, “**Bir suale cevap**” başlığı altında, cıtaıyı biraz daha yükseltir: “*Kadın zekâsına hiç bir zaman inanmadım ve bizzat kadınlar da dahil olmak üzere, etrafımda buna ciddiyetle inananlara çoklukla tesadüf etmedim.(...) Erkekler içinde bu zekâyı inanır gibi olanlar varsa, bunlar öyle görünmekte, bazan, menfaati olan kurnaz gençlerdir. Yoksa erkek zekâsının icat ettiğı süslerden, taktîr ettiğı kokulardan, terkip ettiğı renklerden tecrîd edilerek, kendi kabiliyetini zayıf vasıtalarına terkedilmiş kadının diğı keçiden daha süslü ve temiz olacağından şüpheliyim.(...) Bizdeki kadın inkılâbına gelince:*

Ruhunu ihmal edip zekâsına güvendiğı günden beri hanım, coşkun bir denizde dümensiz bir tekneye dönmüştür. Şimdi hanım vâhi, haris, zevahire düşkün bir mahluktur. Zengin ve kibar tabakaya mensup olduğunu âleme göstermek için ne yapacağını bilmiyor. Bütün gururu fakire ve zayıfa karşıdır. Zenginin ne cinsini ne vatanını ne servetinin menbainı soruyor. Bazı alafranga eğlencelere ibtilâsı terbiyede bir inkılâp eseri değildir. Zengin ve kibar işidir diye ata biniyor, raksediyor, tenis oynuyor, sinemaya gidiyor, çay veriyor. Zekâsının yeni inkişafından beri artık ne okumağı, ne yazmağı, ne konuşmağı, ne oturmağı, ne gülmeğı, ne yüremeğı biliyor. Muâşeretten bîhaberdir. O, ya davet ettiğı misafire hakaret ediyor veya misafirlerine karşı kocasını rezil ediyor.

Asrî hanımın tekâmülü veya inkılâbı, kadın zekâsına inanmayanlara hak vermekten başka bir şeye yaramamıştır.”

1928’te İkdâm’da yayınlanan **Erkekleşme**’de, tam tersi bir inancı dile getirecektir, ama bu kez ardına yeni bir tehdit ekleyerek: “*Binlerce asırlık erkek medeniyetini anlamak ve benimsemek için işe pek geç koyulan kadın, şimdi müthiş bir sa’ye mahkûmdur. Er geç, dimağ yorgunluğu, dünya yüzünü, saç vaktin-*

den evvel dökülmüş, cascavlak mütefekkir kadın başlarıyla da dolduracaktır” ... Ve yazı, Haşim’de insanı her zaman hazırlıksız yakalayan bir nükteyle biter: “İşte o gün feci intiharın, dünya yüzünden tamamen kalkacağı gündür!”

Cazibe’de, bugünkü pek çok erkeğin de yürek sesine tercüman olur: “Kadınlar için hakiki cazibenin ezelî düsturu, bize göre, daima şundan ibaret kalacaktır:

Çok konuşmamak ve yalışmamak.

Nice ilâhî başların pembe dudakları, her açılışta, dimağdan inen koca bir hamakat öküzüne yol veren bir kapı vazifesini görür. Bu itibarla bazı kadın başları, hakikatte, altın, elmas ve yakuttan yapılmış tiksindirici birer belâhat medharıdır.”

Kadın cumhuriyetten önce de konuşmuyor muydu? Elbette. Ama artık başka türlü konuşmaktadır: toplumsal hayatın içine “sızarak”... Bu tür “konuşma”nın Türk erkeğinde nasıl bir panik yarattığının ipuçlarını, o psikolojik depresi, dönemin başka yazarlarında da bulmak mümkün... Ahmet Hamdi Tanpınar, *Huzur* adlı romanında en idealize ettiği kadın kahraman Nuran’ı “bir sükût ağacının meyvesi”ne benzetmeyecek midir?

Türk romanının gelişme yıllarına denk gelen kadının toplum içine dalışı karşısında erkeklerin duyduğu panik, ona tehditlerle dolu bir “yabancı”, günümüze uygun bir benzetmeyle neredeyse “bilinmeyen cisim UFO” olarak yaklaşma, onu daha iyi (daha REEL olarak) tanımaktan kaçınma, muhakkak ki roman sanatımızın tüm potansiyelini kullanabilmesi konusunda en ciddi engellerden birini teşkil etmiştir... Türk romanı, birkaç büyük istisna dışında, denebilir ki, tek bacak üzerinde ayakta durmaya kalkmış bir romandır: yani, temelde kadınsızdır. Daha doğru bir deyişle: ya fazlasıyla idealleştirilmiş sükûti ve “gölge” kadınlarla doludur,

ya etli, canlı, dilli oldukları oranda şeytanileşmiş kadınlarla...

Romanımız halen, Türkiye’de erkek ile kadının birbirine ne kadar “yabancı” kaldığının en kristal aynasıdır...

Haşim kadın konusuyla “boğuştu” demiştik... Oysa Paris seyahatinde en çok, rengârenk bir topluluktan etkilenecekti (“*Hiç kimsede yabancı çekingenliği yok. Fransızlardan başka burada herkes, mülkün sahibi imiş gibi, tuhaf bir şımarıklıkla dolaşıyor. Sanki burası, Hindli için Benares, Çinli için Pekin, zenci için Tobokto’dur*”) ve bir de... kadınlardan... Türkiye’de kadın cazibesinin sırrını suskunlukta bulan Haşim’e, Paris şunları yazdırır: “...seması bakır bulutlarla yüklü Paris’in hakiki sokak ruhu kalabalık, evler, mağazalar, ağaçlar, otomobiller değil, fakat o sade giyinmiş, o eşsiz Paris kadınının, bütün musikilerden daha güzel olan civıltısı ve onun etrafa sihr-engiz bir seyyale gibi dağıttığı pudra ve lavanta kokularıyla dolan, o anlatılmaz, o hafif, o munis, o sarhoşlatıcı tatlı havadır!”

Ne hoş çelişki!

Bu sayısız alıntılarını yapmamın amacı, elbette Haşim’i kötülemek, onu nadir bir kadın düşmanı olarak tanıtmak değildi... Aksine, cumhuriyet nesillerinin Haşim’in düzyasına, sanıldığından çok daha modern ve güçlü olan şiirine gereken değeri hâlâ vermediklerini düşünenlerdenim... Cumhuriyet tarihinin hemen her safhasında edebiyat elitleri, aynı nesilden birden fazla şairi, birden fazla romancıyı kucaklamayı bilemeyecek kadar cimri, dar görüşlü, statükocu davranmışlardır... Her kesimden edebiyatçı (Marksistler dahil) Yahya Kemal’e evet, büyük değer vermişlerdir, ama Ahmet Haşim çapında bir edebiyatçıyı gölgeye atma pahasına...

Haşim, hızla kabuk değiştiren bir tarihle coğrafyanın has ve

modernist hıçkırığı; hayvanlar, bitkiler ve kozmos âleminin neredeyse içerden bir sesiydi. Dönemin pek çok yazar ve sanatçısı “gruplar” içinde ısınmaya çalışırken, o, yalnızlıktan ürkmeyen, tarihin en çalkantılı zamanlarında “*fikrin şekilden evvel hazırlandığı hissini veren eser*” anlayışına karşı direnmiş bireydi. Belki en büyük bedeli bu kahramanlığından dolayı ödedi... “*Ahlâkî, içtimâî ve felsefî şairler*” onun gözünde, “*taşdıkları koca kanatlara rağmen, bir türlü semaya doğru havalanamadılar*”...

Çağını algılamakta ayık, sosyal konularda bazen birçok toplumdandan daha duyarlıdır (Müslüman Saati’ndeki o “modern zamanı” anlatış!- ki zaten bir Chaplin hayranıydı da-: “*Bu Müslümanın eski mesut günü değil, bedmestleri, evsizleri, hırsızları ve katilleri çok ve yeraltında mümkün olduğu kadar fazla çalıştırılacak köleleri sayısız olan büyük medeniyetlerin acı ve nihayetsiz günüdür*”.

Bir Batı metropolüyle karşılaşma birçok münevverin zekâsını bugün dahi dumura uğrattırken, Haşim daha 1920’de “**Paris’i görmüş zat**”ı eskimeyecek bir keskinlikle tarif eder: “*Memleketinde hayret etmek için hiç bir şey bulmayacak kadar düz olan bu insan, Paris’e ayak bastığı dakikadan itibaren, dimağının yuvarlak billuruna akseden herşey, yollar, ağaçlar, evler, meydanlar, arabalar, otomobil ve insanlar bir başka yıldızın eşya ve eşhası gibi bütün bir ömür imtidadınca unutulmayacak şekiller alır. ‘Paris’i görmüş zat’ bu hayretle memleketinden her insanın başlı başına hareket edebilecek bir şey olduğuna kani olduğu için harikulâdeliğin renklerini üzerinde taze tutmak üzere, her cümlesini bir ‘Paris hâtırası’na telmih ile başlar.*”

Bu büyük şair ve yazarı seçtik, Türk erkeğinin bir cumhuriyet inkilâbıyla ve yeni asrın birden değiştirdiği kadınla boğuşmasını, red ile kabul, aşk ile nefret arasındaki gelgitini en açık yüreklilikle anlatması için...

Haşım'ın kadınlarla ilgili dillendirdiği, sadece çağın korkusu değildi... 1920'de **İleri**'de yayınlanmış **Resim sergisi** adlı uzun makalesinde, neredeyse yıllar sonra Amerikan pop'unun günde-me getireceği bir modernist beğeniyle, şu satırları yazmıştı: *"Şarkın sanatkârları o eski kadınlardır ki, esrarengiz bir maharetle giydikleri kırmızı, sarı ve yeşil renklerle, aşkın bütün ateşlerini bir lahza yakmağı bilirlerdi. Şindiki kadınlarımızın mânâsız giyindikleri siyah ve mağmum renklerin bir tesiri olmak gerektir. Şarklı olan Rus kadınları bize renklerin kaybolmuş mânâlarını getirdiler"*.

Ve gene Haşım'dır, Şubat 1923'te *Akşam*'da **"Bir genç kızın eseri"** başlığı altında, sonraki yıllarda erkek egemen edebiyat çevresinin pek çabuk unutacağı genç edebiyatçı Suat Derviş Hanım'ın **"Ne bir ses... ne bir nefes"** adlı küçük hikâyesini beş sayfa boyunca savunan: *"Suat Derviş Hanım haşyetengiz bir mevzuun siyahlığı üzerinde üslûbunun altınlarıyla nakışlar işleyerek Türkçenin müheyyic eserlerinden birini vücuda getirmiştir"*. Bir yıl sonra, *Mercure de France*'da yayınlanacak olan **"Türk edebiyatının yeni eğilimleri"** adlı Fransızca yazısında da, **"Türk kadının yeteneklerini yakından tanıyanların"** dönemin cılız ürünleriyle yetinemeyeceklerini dile getirir.

Doğadaki dişi hayvan ve kadının çirkinliğiyle estetik açıdan erkeğin hep gerisinde kaldığını birçok yazıda savunduktan sonra, 1928'de **İkdam**'da çıkan **Dişi**'de tam aksini ileri sürer: *"Yalnız kadına benzediği çocukluk yaşında güzel olan, bûluğa ayak basar basmaz sesi kalınlaşıp çatlayan, yüzü gözü kıl istilâsı altında kalan ve ancak ustura icadı sâyesinde maymunlara benzemekten kurtulan erkeği dünyada hâkim görmekte, zevki tahriş eden bir çirkinlik vardı. Şimdi; yıldızların, ayın, güneşin, akan suların ve baharda açan güllerin o sevimsiz mahluk için yaratılmadığını öğrenmekten ne memnunum!.."*

Ama kanımca Haşim'in kadınla esas ruhî barışması, 1929'da **"İki geri kalmış insan"** adlı yazısındaki, belki biraz özeleştiri içeren şu eşsiz ve hüznü bitıştır: *"İptidaî bir asab cihazıyla yaşayan kadın ve şair, zihniyet itibariyle birbirine benzeyen bu iptidaî iki mahlukun arkadaşsız kaldıkları bir asırda yekdiğeri-ni anlamakta yalnız kalmaları kadar tabî ne olabilir?"*

Haşim, işte bütün içtenliğiyle, zekâsıyla, yaratıcı çelişkileriyle, kendi kendisiyle didişme cesaretiyle, Türk kadınlarına erken armağan edilmiş, ellerimizle söküp almadığımız bir inkilâbın erkeklerde yarattığı derin, uzun ömürlü travmaya daha yakından bakmamızı sağlar... Bu travmayla nihayet yüzleşmek, bugün her zamankinden fazla gereksindiğimiz bir "cins ayrımcılığına karşı mücadele"yi çok daha özgün ve yaratıcı şekilde canlı tutmak da bizlere düşsün...

KADININ FENDİ ERKEĞİ YENMEDİ

27 Temmuz 2000’de, Türkiye’de gazeteler ÖSS sonuçlarını yayınlıyordu: o yıl üniversitelere giriş sınavında kız öğrencilerinin yüzde 74.6’sı, erkek öğrencilerin ise yüzde 66.5’i başarılı olmuştu. Haber şu başlıklarla veriliyordu: “*Kızların fendi erkeği yendi*”, “*Kızlar daha başarılı*”, “*Kızlar erkekleri geçti*” ...

Bu tür başlıkları okuduğumda, hep irkilirim. Kızların yaptığı sıçramayı, erkekleri “altetmek” gibi sunmak niye? Bu bir savaş mı? Bu bir futbol maçı mı?

Böyle başlıklar, bu ülkede, değil cins ayrımcılığının kalkmasına katkıda bulunmak, toplumun derinindeki korkuları körüklemekten başka işe yaramazlar...

Kızların okumasını, kendi hayallerini gerçekleştirmek olarak değil, “erkeklerle boy ölçüşmek” olarak sunmak niye? Yarın onlardan, seçtikleri meslek ne olursa olsun, “erkeğini ezmek” için geri çekilmelerini istemek için mi?

Bir başka anı: Hürriyet’te Süleyman Demirkan, New York’taki Birleşmiş Milletler Kadın Oturumu’ndan dönen MHP Antalya milletvekili Nesrin Ünal’ın kendi grubunda yaptığı konuşmayı aktarıyor... “*Böyle giderse, 2020 yılında BM, Genel Kurulu’nda Erkek Hakları özel oturumu yapacak*” demiş Nesrin Ünal, sonra eklemiş: “*Dünyaya kadınlar hakim olacağı ve top-*

lular ‘kadın egemen’e dönüşeceği için, siz erkekler başka bir gezegen aramak zorunda kalacaksınız. Bunlara hazırlıklı olun. Benden uyarması”.

Gazete haberine göre, bu “espriler” tüm millevekillerini “kahkahaya boğuyor”. Devlet Bahçeli bile gülüyor. Birçok milletvekili, “*Bravo Nesrin Hanım’a, helâl sana!*” nidalarıyla arkadaşlarını ayakta alkışlıyorlar.

Nesrin hanım acaba o gün niçin alkışlandığının farkında mıydı? Partidaşları, hatta partisinin başkanı tarafından alkışlanıyordu, çünkü söylemi MHP’nin yeni Medeni Kanun’a karşı gösterdiği demirden dirence meşruluk kazandırıyordu... “Kadından korku”ya berrak bir ayna tutuyordu...

Ben, Nesrin Ünal’ın iyiniyetine, “*kadınların davasına hizmet ettiğini*” düşündüğüne inanmayı seçiyorum. Böylece, konuşmasında kötü niyetli bir kışkırtmadan çok, sadece naif bir beceriksizlik görüyorum.

Gene de şunları sormalı: BM konferansında tartışılan ve hedef gösterilen bunlar mıydı, Nesrin Hanım?

Hangi BM metninde okumuştü Ünal, kadınların, “dünyaya hakim olmak”, erkeklerin vatandaş haklarını ellerinden almak, toplumları “kadın egemen’e dönüştürmek istediklerini, erkekleri bu gezegenden (cennetten?) kovmayı hayal ettiklerini?

Ünal, en meşru ve insani bir mücadeyi “maç” gibi anlatmıştı... “Ya bizler, ya onlar” savaşı... Oysa Fenerbahçe-Galatasaray çekişmesi değildi bu... Dünyanın her yerinde ancak “birlikte” kazanılabilecek, futbolun değil, hayatın “birinci ligi”ne çıkma mücadelesiydi... Kadınların erkekleri başka bir gezegene postalama özlemi değil, sadece bu gezegene birlikte şekil verme arzusu...

Gönül isterdi ki, Nesrin Ünal, grubuna konuşurken, dünyada okuması yazması olmayanların üçte birinin kadınlardan oluştu-

ğunu, yeryüzündeki kadınların yarısının şiddete maruz kaldığını, kadınlar çocukluktan itibaren bedenlerini kontrol etmeyi öğrenirken, erkeklerin nasıl “arzularını dizginleyememe” kültürüyle yetiştirildiğini, savaşların kadınları nasıl iki misli vurduğunu, ücret eşitsizliğini, şans eşitsizliğini anlatsın... Partisinin bilmediği, görmek istemediği gerçekleri... Partisinin ve birçok erkeğin çok aşına olduğu, sığındığı, o eski, o çılgın korkuları değil...

Bir meslektaşım ile ilerde daha ayrıntılı anlatacağım bir öğle yemeğinde, televizyonlardaki erkek erkeğe manzaraların ne kadar geri ve sıkıcı olduklarını konuşuyoruz... Meslektaşım bana hak veriyor, ama cins ayrımcılığını işleyecek bir programın, hafif ve şakacı dahi olsa insanı sıkabileceği kanısında... Bu tepkisine şaşıyorum: Hiç konuşulmamış, hiç işlenmemiş bir konu nasıl hemen sıkabilir insanları? Bu sıkılma yoksa başka bir şeyin sıkıntısı mı?

Arkadaşım, bana yan masadaki finans uzmanı genç kadını işaret ediyor... Kadın şimdi hamile; bu nedenle mesleğine ara vermiş... Onun “*canavar bir beyin*” olduğunu söylüyor arkadaşım ve sanırım hoşuma gideceğini düşünerek ekliyor: “*Bu kıızı televizyondaki o üçlü ekonomist gazetecilerin yanına sal, valla hi hepsini mahveder*” ...

Övmek için, ya da sövmek için, hep o terminoloji, o kovboy filmleri jargonu: “bir kadın bir erkekler kahvehanesine girer ve bütün erkekleri mahveder...”

“*Hepsini mahvederse, hiç de anlattığın kadar zeki değil o zaman*” diyorum... “*Hem sonra, niye hepsini, hatta birini mahvetsin?*”

“Hepsini mahvetmek”, etraftaki bütün erkekleri “alt etmek”, “yerine oturtmak”, “dövmek”, “rezil etmek”...

Bu sözler, bu teşhis, bir kadını “övmek” için sarfedildiklerinde dahi, o eski o derin korkuları canlandırırlar sadece... Sanki, bir türlü karmalaşamamanın derin sırrını ele verirler...

Hayır, kadınlarla erkekler “beraberce” ekonomi, siyaset ya da herhangi bir başka konu konuşurlarsa, illa bir cins diğer cinsi “dövmek”, ve bütün erkekler yere cansız serilmezler... Aksine, bu karmalıktan ancak daha büyük bir hayatiyet, bir düşünsel dinamizm doğabilir, beyinde çakan kıvılcımların sayısı artar, o kadar... Bu kıvılcımlar, şu veya bu cinsin, şu veya bu cephenin kıvılcımları değil, sadece bir “diyalog”un, bir “karma hayat”ın kıvılcımlarıdır...

Hayır, üniversiteye giren kız sayısının her yıl çoğalması, “erkeklere karşı” değildir; “kendileri için”dir...

Hayır, eşitlik yanlısı kadınların istedikleri, erkekleri bu gezegenden sürmek değildir (eşitlik bunun neresinde?), sadece bu gezegende aynı haklarla oturmak, aynı hak ve sorumlulukları paylaşmaktır...

Hayır, *“Kızların fendi erkeği yendi”*, hiç hoş bir slogan değil... Berbat bir slogan. Kategorisilerin, insan satıcılarının, insan toptancılarının dili icat etmiştir bu sloganı... Ve sadece cinsiyet ayrımcılığını kamçılayan bir basın, bu kadar zevkle, bu kadar ısrarla kullanır onu...

TÜRBANLI KADINLAR VE BİZLER

Basındaki cins ayrımcılığıyla ilgili protestom etrafında tartışma imkânını, bize sadece iki televizyon programı vermişti... Bunlardan biri, Kanal 6'da Nedim Saban'ın programıydı, diğeri Kanal 7'de Ayşe Böhürler'inki... İlkine Zeynep Göğüş, Osman Arolat, Yazgülü Aldoğan, Ferhat Boratav (CNN Türk adına), Ayşenur Aslan (o sırada ATV'de Ali Kırca'nın yardımcısıydı, sonra gene Ali Kırca ile birlikte Star'a geçti) ve ben katıldık... Ayşe Böhürler'inkinde, Zeynep Göğüş, Ayşe Önal ve ben vardık... Kanal 6'daki program gece 01.00'e doğru yayına girdi, diğeri öğle vakti 13.00'e doğru... Her iki kanalda da “prime-time” sayılmayacak dilimlerde... Bu programların yapımcılarına, yüreklilikleri için, buradan bir kere daha teşekkür etmek isterim.

Ayşe Böhürler, program çekimini bütün İstanbul basınına bildirmişti... Ama salonda, bizim yıllarca bağrında çalıştığımız gazetelerin hiçbirinden muhabir yoktu. Buna karşılık, dinleyiciler arasında müslümanlığı öne çıkmış birçok gazeteden meslektaşlar gördük... Programın formatı gereği, konuşmalarımızdan sonra, izleyiciler istedikleri müdahalelerde bulunacaklar ya da bize sorular yönelteceklerdi...

O gün bizleri dikkatle dinleyen, sonra heyecanla söz alan türbanlı gazetecilerle hakiki bir diyalog kurmuştuk... Bu kez, belki ilk kez, karşıdakine bir şekilde “acıyan”, yukardan bakan ya da

kanat geren iki ayrı cephede değildik... Bu kez, her cephe, öteki cephenin erkekleriyle değil, önce kendi cephesinin erkekleriyle yaşanan sorunlarla yüzleşiyordu... Bu “siyaseten taktiksiz” dertleşme, ani bir eşitlik yaratabilmişti aramızda...

O güne dek türbanlı kızlara, tehlikenin, baskının, hep *karşı cephe erkeklerinden* geldiği söylenmişti: “*Bunlar zorla sizin başınızı açmak istiyorlar*” ...

Bize de şöyle denmiyor muydu: “*Bunlar sizi zorla kapatmak, içkinizi yasaklamak, eteğinizi uzatmak, özgürlüğünüzü kısıtlamak istiyorlar*” ...

Her cephenin kadınları, “karşıdaki erkekler”in korkusuyla, kendi erkeklerinin onlara yaptıkları ikinci sınıf insan muamelesini sineye çekmişti...

Ama o gün, yıllarca beraber çalıştığımız erkek meslektaşlarımıza karşı eleştirilerimizi ortaya koyuyorduk. Türbanlı meslektaşlarımız da aynı açıklıkla, cesaretle, kendi sorunlarını açıyorlardı... Ortak bir “sıkışmışlık”ımız o gün çok daha fazla öne çıkıyordu...

Türbanlı meslektaşlarımız bize kıyasla artı bir sıkışmışlık içinde olduklarını söylemişlerdi: “*Bize hem devlet 2. sınıf vatandaş muamelesi yapıyor, örneğin türbanlı olanlara, türbanlı fotoğraf kabul etmedikleri için basın kartı dahi vermiyor. Hem de, çalıştığımız yayınlardaki erkek meslektaşlarımız ve amirlerimiz, bu durumdan güç alarak, bizim her tür itirazımıza karşı şu argümanı öne sürüyorlar: ‘buradan çıkıp gitseniz öteki gazeteler sizi zaten türbanlı halinizle hiç işe almazlar. Basın kartınız bile yok. Onların gözünde gazeteci bile sayılmıyorsunuz. Siz buralara mahkûmsunuz’.*”

Program bitince bir süre daha konuşmaya devam etmiştik. Bizim cephede, kadınlar “otorite” sahibi olacakları dönemlerde nasıl ufak ufak uzaklaştırılmış, yerlerini “amatör”, “hevesli”,

“şarkıcı” kalemlere, bir “delidir ne yapsa yeridir” tutumuna bırakmışlarsa, müslüman cephedeki gazeteci kadınlar da, kendi iktidarlarından buna çok yakın bir “sinizm” görmüşlerdi...

Müslüman kanallarda da, prime-time’larda program yapma olanağı verilen, starlaştırılan gazeteci kadınlar, o kanallarda yıllarca program yönetmiş, artık prime-time’a çıkmayı çoktan hak etmiş türbanlı gazeteciler, kanalın iç kadrosundan profesyoneller değil, “dışardan” ithal, başı açık, hatta onların deyişiyle çoğunlukla sarışın kadınlardı...

Bu “reel siyaset”in, türbanlı gazetecilerde nasıl derin bir hayal kırıklığı, hayret, neredeyse depresyon yarattığı açıktı... Bunu dillendirmekte (kendilerine ve başkalarına) büyük güçlük çekse de... Ama biz görüyorduk ve çok iyi anlıyorduk bu hayal kırıklığını, çünkü benzerini kendi gazetelerimizde yaşıyorduk...

Karşı cephenin erkekleriyle uğraşacağımıza, en yakınımızdaki erkeklerle sorunlarımıza bakma cesaretini göstermek bizi yakınlaştırmış, aramıza dikilmiş duvarların yıkılabileceğini göstermişti... Bu yaklaşma, kadın-erkek eşitliğinin çok geniş çevrelerde konu edilmesini sağlayabilirdi... Heyecanlıydık, paylaşacak şeylerimiz vardı, birbirimizin dilinden anlıyor, o gün ayrılmakta güçlük çekiyorduk. Telefon değiş tokuşunda bulunduk, ama... O gün tanıştığımız türbanlı gazetecilerle bir daha görüşmedik...

Amirlerinin, böyle bir yaklaşmayı “sabote” etmek için hangi gerekçeleri öne sürdüklerini, hangi paranoyaları yaratmaya çalıştıklarını tahmin etmek güç değil... Meslektaşımız türbanlı kadınları zor durumda bırakmaktan, sıkışmışlıklarını arttırmaktan, açıkçası “provokasyon” yapmakla suçlanmaktan çekiniyordum, ben de o gün tanımış olduğum gazetecilerin hiçbirini bir daha aramadım...

Ama kafamda ve ruhumda vardığım nokta şu oldu: çevremizin kadınlarını, kendimizi, başlarımız açık diye, mini etekler gi-

yebiliyoruz diye, erkeklerle aynı sofralarda oturup içebiliyoruz diye, türbanlı kızlardan ne daha “şanslı”, ne daha “özgür”, ne daha az sömürülmüş, ne daha az “ikinci sınıf vatandaş” konumunda görüyorum bu toplumda... Bugün, kimsenin kimseye cinsiyet ayrımcılığı konusunda “uygarlık ve eşitlik dersi” verecek hali yoktu, olamazdı... Ayrıca dindar müslüman erkekler üniversitede, basında istedikleri her kademeye çıkabilirken, sadece türbanlı kadınların üniversitede, basında, devlet dairelerinde cezalandırmasını, her kesime ortak bir “cins ayrımcılığı”nın devamı olarak görüyorum.

Artık, ne zaman bir gazeteci, bir öğretim üyesi, televizyonda üç dört hemcinsi arasında (bazen yanlarına numunelik tek kadın alarak), müslüman kesimin kadınlara ikinci sınıf muamele yaptığını iddia etse, gülüyorum... Bir Medeni Kanunu yetmiş yılda değiştirememiş, evlilikte bir “mal paylaşımı” rejimini gene taca atmakta olan, evliliği hâlâ “kölelik ve manevi şantaj durumu”ndan çıkartamayan siyasi kadro, bu basın, bu elitler, “daha ileri”, daha çağdaş ne sunuyor, ne sunmuş ki topluma, müslüman kadınları ve bizleri, müslüman erkeklere karşı korumaya kalkışıyor? Onlar, müslüman kadınları sadece devlete karşı değil, kendi erkeklerine, ailelerine karşı da daha “mağdur” kılmak için gayet göstermiyorlar mı?

Ayrıca, en laik, en demokrat iddialı kişiler, bu ülkede, tıpkı Devlet Bahçeli’nin yaptığı gibi, evlilikte “mal paylaşımı rejimi”nin “servet avcılarına” kapı açacağını iddia etmemişler miydi?

Oysa “mal paylaşımı” rejimi değil midir asıl, evliliklerde “servet avcılığı” hayallerini, “köle tutma” özelemlerini kurutabilecek olan?

Mevcut statüyle çok sık karşılaştığımız tablolardan işte bir tanesi: doğuştan hırslı ya da doğuştan zengin ve daha da zenginleşme genine sahip bir genç adam örneğini ele alalım... Bu genç adam, güzel, muhtemelen zeki, hayalperest ve çocukluğunda okuduğu Sinderella masalını çok sevmiş, madden birikimsiz, bu nedenle evlilikte asgari “şartı ve şurtu” olacak, dışarda da çalışmamayı kabul edecek bir kadınla hayatını birleştirir... Adam giderek hırslanır, giderek zenginleşir; çocuklarını doğuran, asabiyetine katlanan, evinin kâhyalığını yapan servetsiz kadın ise, bu serüven boyunca hep kocaya “muhtaç” kalır... En iyi durumda, kocasının servet ve iktidarının sadece “vitrini” olur... Pahalı giysilerle dolaşır, en güzel mücevherleri takar, ama şahsi hesabında bir banka memuresi kadar birikimsizdir, ya da bu birikim tamamen kocanın vicdanına bırakılmıştır... Kocasıyla manen neleri paylaşırlarsa paylaşınsınlar, aralarındaki maddi uçurum giderek büyür... Ortak bir ömrü şekillendirmede katkısı ne olursa olsun, kadının itiraz hakkı çok sınırlı kalır... Serüvenin bir noktasında, bu ezici hayata, haysiyet kaybına katlanamayıp “Yetti gayri!” dediği anda, mesleği yoksa eğer (ki olsaydı zaten, belki baştan seçilmeyecekti), kendini kapı önünde, azledilmiş köle gibi bohçasıyla bulacağını bilir, her hal ve şartta “Yetti gayri” demekten vazgeçer...

Bu zoraki “köle” ve “nikâhlı besleme” durumu mudur, Türk ailesi’nde korumak istenen? Bu mu, Türkiye’deki Müslüman kitlelere cumhuriyetin büyük aşaması olarak sunulan?

Buna karşılık, “mal paylaşımı rejimi”ne geçilirse, neler olabilir?

O hırslı, o zengin erkekler, “güzel ama servetsiz köle ve cariye tutma” hayallerini ağlayarak gömmek zorunda kalırlar, ken-

dileri gibi doğuştan zengin veya bilek gücüyle, mesleğiyle zenginleşmiş kızlarla evlenirler... Onlarla “eşit silâhlarla”, “eşit desteklerle”, “eşit güçte ailelerin” dırdırlarıyla yaşamayı, sevişmeyi, dövüşmeyi göze alırlar... Servetlerini bir mazluma, bir fukaraya kaptırmak istemiyorlarsa eğer, evlilik hayatları NİHAYET, dengi dengine bir mücadele olur... Kölesiz, efendisiz...

Erkekler için iddia ettiğimiz herşey, “içgüveysi köle” meraklısı kadınlar için de geçerli...

Ayrıca, yoksul ama çalışkan kızlarla erkekler de, evlenmeden önce, bir adamın veya kadının sadece kömür gözlerine değil, karakterine, çalışkanlığına daha yakından bakabilirler... Bu müesseye (evlilik), hakkettiği ve lâıyk olduğu soğukluğu ancak böyle kazanabilir...

Ne o? Bütün bunlar Türkiye’de sınıfların, sınıf bilincinin çeşikleşmesine, sınıfsal kapalılığa mı yol açabilir? Açsın... Sınıflı toplum, köleci topluma kıyasla her zaman bir aşamadır...

Eşitsizlik temeli üzerine kurulu ailelerin nasıl “despot köleler”, “kudretli ama aciz padişahlar” yaratabildiğini de gözden kaçırmamalı... Böyle rejimlerde, çocukların nasıl birer maddi, manevi şantaj silâhı haline geldiğini de unutmamalı... Maddi eşitliksiz üzerine kurulu evlilikler, zaman içinde en iç açıcı ve neşeli kadını “acılaştıırıp ekşileştirdiği” gibi, en idealist erkekleri de muhasebeci, yorgun, hamal, mutsuz birer “reis”e, rüyaları kâbusa, cennetleri cehenneme dönüşüyor mu?

Ve nihayet, bir evlilikte açık açık para konuşmak, her sabah ve her akşam gizli gizli para düşünmekten çok daha az zehirleyici değil mi? Ekonomik paylaşımın getireceği eşit sorumluluk ve yükümlülüklerden, her iki fert de yararlanmayacak mı? Türkiye, ancak o zaman potansiyelinin yarısını değil, artık tümünü

kullanmayacak mı? Haremlik ve selamlık sadece şeklen değil, ruhen de, ancak o zaman kırılmayacak mı? Yeni nesiller ancak o zaman, eski davranış “tikleri” içine hapsedilmekten kurtulmayacak mı? “Yeni hayat”ın, sadece son teknolojiler, mobil telefonlar, lokanta ve diskotek çeşitliliği, ithal arabalar ve bir Orhan Pamuk romanının adı olmadığına hemfikirsek tabii...

Kadınlar ve kendi hapislerini yıkmak isteyen erkekler, ancak o zaman yazılı ve görsel basından, hatta reklamlardan (ayna önünde, mutfakta ve deterjan müfettişliğinde kadın), şarkılardan, artık bambaşka anlayışlar talep etmeyecekler mi?

Ve emin olabilirsiniz ki, Türkiye’de bu devrimin gerçekleşmesi için hiçbir İMF, Dünya Bankası, hiç bir AB komisyonu, hiçbir uluslararası holding parmağını oynatacak değildir... Bu kez, top tamamen yerel toplumun elindedir... Son zamanlarda da bir toplum, ancak çok ender durumlarda bu kadar “bağımsız” olabilir... Tadından anlayana...

ŞÖVALYELİK HAKKI

Yeni Medeni Kanun'daki "evlilikte mal paylaşımı" rejimine karşı Türkiye'de en farklı kesimlerden itirazlar yükseldiğini biliyoruz... Devlet Bahçeli'den, bir gazeteci kadından, Türkiye'nin en büyük gazetelerinden biri Hürriyet'in genel yayın yönetmeni Ertuğrul Özkök'ten...

Özkök, evlilikte mal paylaşımı rejimine şu ilginç nedenle sü-tununda itiraz etmişti: O, muhtemel bir boşanma durumunda, bütün birikimini eşine bırakmak, kapıdan hiçbir şeysiz çıkmak istiyordu... Oysa mal paylaşımı rejimi, bu "şövalyeliği" yapma hakkını onun elinden alacaktı...

Bu ilginç sav karşısında, birkaç sade soru sormakla yetinelim:

1- Türkiye'deki, dünyadaki her erkekte, Ertuğrul Özkök gibi "şövalye" tohumu var mı?

2- Hayatın sürprizleri, şövalyeliğe çok meyilli insanları bile umulmadık koşullarda bazen değiştirmez mi? Buna sık sık tanık olmadık mı?

3- İyiniyet sergileyelim, diyelim ki bütün erkekler şövalye-dir... Mal paylaşımı onlara gene de, "şövalyeliklerini" sergileme hakkını sonuna kadar tanıyor... Bu rejim, nihayet, eşlerden her bi-rini yuvadaki birikimin sadece yarısına ortak edecektir... Şövalye

erkekler, bir boşanma durumunda, kendi hakları olan birikimin diğer yarısını da eşlerine bırakmakta tamamen özgürdürler...

4- Daha realist bir yaklaşımla, dünyada ve Türkiye’de **bütün** erkeklerin değil, sadece **bazı** erkeklerin Ertuğrul Özkök gibi “şövalye” olduklarını varsayalım. Hemen ardından, ayrımcı bir ideolojimiz olmadığı için, bazı kadınların da “şövalye” olduklarını kabul edelim... Mal paylaşımı rejimi, böylelikle her iki tarafa da “şövalyelik” sergileme imkânı tanıyacaktır... Bir erkeğin, kendisi şövalyelik sergileme hakkına sahipken, eşine de aynı “şövalyelik” duygusunu tatma şansını beyninde, yüreğinde ve hukukun gözetiminde reva görmesi, şövalyeliklerin en güzeli değil midir?

GÜNEYDOĞU KADINI , NİŞANTAŞI KADINI

Mevcut Medeni Kanun'un, en zengin mahallelerdeki evli kadını bile, eğer çalışmıyorsa, kocasının kazandığı servetin ortağı değil, servetinin sadece "askı"sı durumuna soktuğunu, onu bir tür şizofreni içinde yaşattığını (çok pahalı mücevherlerle, çantalarla, giysilerle gezebilir, ama hiçbirisi gerçekten ona ait değildir) defalarca tekrarladım... Bunu gene iddia ettiğim bir toplantıdan çıkarken, bir Kadınlar Kurulu üyesi, biraz küçümser bir tavırla şunları demişti: *"Siz Nişantaş kadınlarına acıyorsunuz... Oysa Güneydoğu'da şiddet gören, üzerine üç kuma getirilen, ırgat gibi çalıştırılan ne kadınlar var! Bir de onları görseniz!"*

Çok önemli işler yapan bu Kadın Derneği'nin üyesi, Güneydoğu'daki ve İstanbul'daki şiddet kurbanı, üzerine birkaç kuma getirilen, namus davalarında kurban edilen, ırgat gibi çalıştırılan kadınların varlığından bir gazeteci kadın olarak, elbette haberdar olduğumu unutmuş olmalı...

Nişantaşı kadının düştüğü çıkmaz örneğini her seferinde bilinçli olarak verdim, vermeye devam edeceğim...

Bu, şu anlama gelir: bir kadının haysiyet kırılmasına, kişilik kırılmasına uğradığını, "çıkamaz"a sürüklendiğini kanıtlamak için, illa "görünür vahşet ve yoksulluk" çitasını en yüksekte tutmaya gerek yok... Bir ülkede eğer kadınlara karşı bir ayrımcılık, kadınların hukuksal olarak 2. sınıf vatandaş konumuna sokul-

ması söz konusuysa eğer, bu ayrım her kesimi çarpar, hiçbir sınıfı, hiç bir mahalleyi muaf tutmaz... Bu bir sınıfsal, bölgesel ayrımcılık değil, cins(cinsiyet) ayrımcılığıdır...

Her kesimdeki kadın, kendi koşulları içinde ayrımcılığı bütün dramıyla yaşar...

Güneydoğu'da, İstanbul varoşlarında kimi kadınların üzerine üç kuma getirilmiş olması, ya da her gün dayak yemeleri, Nişantaşlı, ırgat gibi çalışmak zorunda kalmayan, kocası metresli ve ya değil, kocasının servetinin sadece "vitrini ve askısı"na dönüşmüş, öğlen en güzel lokantalarda kadın kadına yemekler yiyen ama depresyon içindeki, hayat sıkışmış, maddi şiddet değil sadece manevi şiddet ve sömürü kurbanı kadının, başka kadınlarla kendini mukayeseye edip haline şükretmesini gerektirmez...

Kişilik haysiyetinin, kişilik bütünlüğünün korunması, ya da ihlale uğraması, hiçbir zaman sadece bir hayat "konforu"yla, hatta "lüks"üyle ölçülemez...

Türkiye'de hukukun şekillendirdiği kadın durumuna duyarlılık göstermek için, illa en uç örneklerle ihtiyacımız yok... Türkiye'nin geniş bir kesimindeki kadınları hallerine şükretmeye davet etmek, yürek sızlaması için mutlaka acıklılık çıtası en yüksek örneklerle ihtiyaç duymak, erkek egemen kadronun yaklaşımıdır...

Benim kadın dayanışmacı damarım, kabarmak için illa kendimden en uzak, en açıkça tüyler ürperten örneklerle gereksinim duymuyor... Ben kendimi baştan kardeş kabul ediyorum, hem varoştaki kadınla, hem Nişantaşlıyla, hem Güneydoğuluyla, hem Karadenizliyle... Karadeniz'in hem yerli kadınıyla, hem Nataşa'sıyla... Hem onların hepsiyle kardeşim, hep de hepsinin, kendi aralarında, koşulları ne kadar farklı olursa olsun, kan kardeşi değil, kader kardeşi olduklarına inanıyorum... Benim feminizimim, işte böyle şekilleniyor...

MAŞALLAHLIK KADINLAR

Bohçamdan düşen başka bir imge: yakınlarda, meslektaşlarımdan biriyle bir Nişantaş (gene!) lokantasında öğle yemeği yiyoruz...

Gerçi meslektaş terimini burada kullanmak ne kadar yerinde? İkimizin de basında uzun zamanı geçmiş. Benim, kesintiler ve aralıklarla 20 yılım, onun belki biraz daha fazla zamanı... İkimiz de uzun süre yurt dışında bulunduk. Oralarda, hem Türk basınına, hem dış basına (ben zaman zaman, o çok daha sık) yazılar yazdık. Kişiliğimiz, karakterlerimiz, kaderlerimiz gereği, aramızda ortak noktalar kadar bireysel farklar var (örneğin o daha Batıcı, ben Doğu'nun her paraleli ve meridiyenine daha duyarlıyım), ama bugün, mesleki açıdan vücut bulmuş, sadece yukardaki farklarla izah edilemeyecek bir başka sosyal farkımıza işaret edeceğim... Onun, bir günlük gazetede köşesi var, iki televizyonda danışmanlığı.. Ben, artık fiilen basın dışındayım. Sevdığım bazı dergilere (başta *Öküz*, zaman zaman *Virgül* ve *Karizma*) yazılar veriyorum, ama bu meslekte herkes bilir, o güzel dergilere yazı yazmak mutlaka keyif, aynı zamanda lüktür. Manen büyük doyumlar getirse de, madden yaşatmaz... Kısaca, artık, geçimimi 20 yıllık "gazeteci" mesleğimle sağlayamıyorum. Bir anlamda, mesleğimde gönülsüz ve maaşsız (ve güvencesiz) bir erken emekliyim...

Arkadaşım, buluştuğumuz lokantada bana iltifatkâr bir hoş-geldin çekiyor: “Çok formundasın, sen maşallah hiç değişmiyor-sun!”

Bu iltifatın maşallahla başlayan ikinci bölümü, bende mem-nuniyet yerine nedense alınganlık uyandırıyor. Belki havadan nem kapmaya müsait işsizlere has bir alınganlık bu... Gülerек yanıtlıyorum: “Şuna bak! Formda görünmenin performans sayı-lacağı yaşı geldim mi?” Verdiğim karşılıktan de memnun de ği-lim. Bir pot gibi algıladığım sözlerle karşılık, benden de sonuçta bir başka “kabalık” çıkmadı mı?

Şükür, arkadaşım şöyle sormuyor: “Sence, bir kadında, bir er-ekte, formuna ‘maşallah’ çekilmesi gereken yaş hangisi?”

Yani 50’imde, 60’ımda 70’imde, 80’imde olsam, daha mı ye-rinde bulacağım bu “maşallah”ı, ki iltifattan fazla bir “lütü” an-dırıyor? İki meslektaş arasında, herhangi bir hayat dilimi, niye karşıdan maşallahlar ve lütuflar gerektirsin?

Nedir o öğle vakti, bu maşallahın ardındaki söylenmeden söylenmişler? Roman ve oyunlarında en masum tınılı cümle ar-dındaki buzulu çıkartan favori yazarlarımdan Nathalie Sar-raute’ça bir yaklaşımla, bırakıyorum, o “maşallah”, altında gö-rünmez dev tepsisiyle, arkadaşım ile aramda, kocaman bir yer kaplasın... Girişlerden, ana yemekten, tatlılardan büyük bir yer... Öğle yemeğinden sonra, bu “maşallah” hâlâ beni bırakmıyor. Ye-ni demir leblebim oluyor...

Neler sığmıştı o gün, o “maşallah”ın içine? Bir vicdan sızısı-nı savma şekli mi? Meslektaşım medyada iki iş sahibi-yken ben işsiz olduğum için miydi bu vicdan sızısı?

Yoksa bu sızıyı görmek isteyen ben miyim? Bu sadece benim kuruntum mu? Ne gizlenmişti oraya, şaklatarak söylenen bir maşallah’ın a’ları ve çift l’leri arasına?

“Sen hiç değışmiyorsun, maşallah!”

Nedir şahsımda gerçekleşmiş ve maşallah hakketmiş müstesna vaziyet ve bu ististanın tespiti gerektiren genelleme, ana kural? Yoksa, benim neslimden başka kadınların, yani 45 civarındakilerin, hele hele bir “maşallah”ı hakketmeyenlerin, “değişirken” artık köşeye çekilmelerini, görünmemelerini, devre dışı kalmalarını normal, hatta gerekli kılan bir şey mi?

Bizim (maşallahı hakketenler ve hakketmeyenler), artık “yerimizi” (sadece meslekteki yerimizi mi, yoksa televizyonlardaki, filmlerdeki, reklamlardaki, sokak ilânlarındaki, billboard’lardaki, dergi kapaklarındaki, hatta kültür dergilerindeki, lokantalarındaki, hatta hayattaki, hatta kozmostaki yerimizi mi?) yeni gelen kadın nesillerine bırakmamızın doğal, kaçınılmaz bir “evre” olduğu mu? Nedir, bu maşallah’ın fısıldadığı inanç ve batıl itikatlar dünyası, ideoloji?

Öteki cinste bir ustalaşma, birikim, iç disiplin, yetenek randevusu için “emekleme” sayılabilecek çağda, bizlerden bu ülkede “emekleme”yi değil, olgunlukla, kibarlıkla, tokgözlülükle, hırçınlaşmadan “emekliliği” kabul etmemiz, bayrağı sızlanmadan devretmemiz mi?

Yoksa bir kadının bu yaştan sonra “karizma kaybına” uğradığı mı? Taha Akyol’dan Yavuz Baydar’a, Gani Müjde’den Hakkı Devrim’e ekranda gördüğümüz meslektaşlarımıza bir “karizma” bir “fotojeniklik” atfedeceğiz, ama bunu Neşe Düzel’den, Duygu Asena’dan, Yazgülü Aldoğan’dan, Nilgün Cerrahoğlu’ndan, Nilüfer Kuyaş’tan esirgeyeceğiz...

“Batıcı” arkadaşım, bu haksızlığın, bu saçmalığın bu kadar aşıkârca dayatılmasından ötürü bir vicdan rahatsızlığı mı duymuştun?

İçimde bir başka ses kulağıma şöyle fısıldıyor: “Çok büyüttün! Adam laf olsun diye sana gönül alıcı bir laf etti, yirmi yıllık borçlu çıktı!”

Doğru, büyütüyorum... Hayatın yeni bir gizli çekmecesini açmak, bir iceberg'in görünmeyen dev kütlesine değerek...

"*Sen hiç değişmiyorsun, maşallah!*" İşte, kulağımda yeni bir musiki, yeni bir makam; hiç değilse bu kesin...

Niye bu "tarz" bir iltifatı yirmili yaşlarımda, otuzlarımda duymadım da şimdi duyuyorum? Bu "teveccüh" için zamanı, evet, ilk bakışta biraz erken buldum, ama zaman hep erken değil midir bir "teveccüh"ün kabulü için?

Alınmalı mı bu iltifata, kukumavlar gibi, yoksa işsiz günlerimde onu maaştan mı sayılmalı? Hatta bir ikramiyeli maaş? Yoksulların bazen tek kahkahayı bonfileye eş değer saymasının isabetli, hatta "tek çare" olması gibi?

Hakikaten bizim de yok mu başka "çaremiz", başka bonfile ve pirezola hakkımız?

Bu arada, yukarda belirtmeyi unutmuşum: o öğle yemeğindeki arkadaşım bir erkek ve bana lütfettiği "maşallah"a rağmen, küçüğüm de değil... Ama ben ona, kavgada bile "maşallah" çekmeyi hiç aklıma getirebilir miydim?

Şükür, her zaman başkaları ve her zaman "bir erkek arkadaş" değil, bende böylesi alınganlıklar uyandıran. Kendi kendime de alındığım zamanlar var...

Şikayet ettiğim önyargıların nasıl bazen sinsice benim de önyargılarım haline dönüştüğünü, onları içselleştirdiğimi anladığım anlar... Bunlardan birini, geçtiğimiz aylarda bir gün, NY'ta televizyon karşısında yaşıyorum. Kanallar arası zap turuna çıkmışken, karşımda yaşlı bir kadını buluyorum.

80'lerinde biri... 80'lerinde ya da o yaşa yakın kadın çok gördüm muhakkak yabancı televizyonlarda; saçları berber elinden çıkmış, inci dişli, özenle giyinmiş, yani o kadar formda ki artık

“yaşsız” ilân edilen, gülyüzlü, pahalı veya fantezi takılı, diplomalı, renkli, dilli, servet ya da otorite sahibi, dinamik, sporcu, makyajlı kadınlar... “Maşallahı var” denebilecek kadınlardan...

Cinslerarası ekonomik birikim paylaşımında, üretime katılımda, eşit işe eşit ücrette en büyük yolu katetmiş ülkelerden biri ABD’de (dünyada işlediği günahlar cetvelinin kabarık olması, bu ükenin bazı iç zaferlerini ortadan kaldırmıyor), kadınlar, elbette birçok Avrupa ülkesinden, ve tabii fersah fersah bizden daha “görünür” durumdalar, her yaşta... “Gizlenemez” ve “köşeye atılamaz”... Adalet mekanizmasından iş dünyasına, kongreden televizyonlara, Nobel’li bilimcilerden siyasi yorumculara kadar... Kırışıkları, iktidarları içinde içaçıcı, beyaz saçları zaman zaman maviye çalan, bilgileriyle, belagatlarıyla çekici ve iddialı kadınlar bunlar...

Ama şimdi ekranda karşıma çıkmış Amerikalı, onlardan da öyle farklı ki! Boyası eskimiş, tuhaf bir turuncuya kaçan donuk saçları omuzlarına süpürge gibi düşüyor... Sonra o sararmış, yıpranmış, porselen kaplamadan tamamen bihaber dişler! Üzerine beceriksizce berbat bir oje sürülmüş tırnaklar... Sarkan alt dudak... Gülümsemeyen ağzı...

Bu “itici” kadın yüzü ekranı tamamiyle kaplamıyor mu, bir Julia Roberts’in güzel yüzünün ekranı kaplaması gibi!

Anlatıyor... Dura dinlene, düşününe düşününe... Cazip olmaya, yaşından taze görünmeye, “maşallah” dedirtmeye, hatta gülümsemeye çalışmadan... İçimde o an, beklenmedik bir utanç, bir sıkıntı... Bu çirkin, bu yaşlı ama uğradığı fiziksel değişimden hicap duymayan, hayattan yediği doğal silleyi hafifletme çabası göstermeyen kadın nasıl kaplayabilir bir televizyon ekranını; ona nasıl bu kadar yer ve zaman ayrılır? O olsa olsa, ihtiyarlar yurdundan bir zavallı, bir berduş, bir evsiz barksız, bir dilenci değil mi? Bu kadar “fiziken iç açıcı olmayan”, gayret gösterme-

miş, kendini gizlemeyen bir kadının söyledikleriyle kim ilgile-
nebilir ve niye? Onun artık sadece saklanması, örtünmesi, gözü-
müzün önünden ve yeryüzünden “silinmesi” gerekmez mi? Ne
dökülebilir, porselen kaplamalardan mahrum kalmış o dişler
arasından; inilti, sızlanma, yakarış, dövünme, dilenme dışında?

Bunların hepsi aklımdan hızla geçiyor... Karşımdaki görün-
tüyü, televizyonda bir Pazar öğle vakti gösterilecek bir porno
filmin sahnesi kadar yersiz, adresini şaşırmış buluyorum... Başı-
mı öne eğiyorum. Başımı yeniden doğrulttuğumda, o, konuşma-
ya devam ediyor.

Sonra, karşıdaki, peşpeşe sorular soran genç adamı seçi-
yorum. Yaşlı ve itici kadına sorduğu irdeleyici soruları duyuyo-
rum, henüz “dinleyemesem” de... Benim yerime, kadın dinliyor
onları ve uzun cümlelerle karşılık veriyor.

Görüntüsü, bu görüntünün bende uyandırdığı dehşet öyle
baskın ki, konuşulan konunun ne olduğunu zorlukla seçiyorum.
Bu bir Amerikalı ressam (yani hem yaşlı, hem itici kadın) ve iş-
te şimdi adamla karşılıklı oturmuşlar, kadının KENDİ İŞİNDEN
konuşuyorlar... Ayrıntılarla, ekrana örnekler getirerek... Konuşu-
yorlar, aralarında hiç bir cilveleşme, süpürge saçlı yaşlı kadın ta-
rafından gülünç ama dokunaklı bir “çocuksulaşma”, sessiz özür-
ler, genç adam tarafından bir lütufkâr hamilik, kavalyselik göste-
riri, delikanlı numaraları ve her ikisinden kikirdeşmeler gelme-
den... Ne bir aşırı saygı, ne bir laubalilik... Konuşuyorlar işte,
dümdüz, monoton bir sesle, mesafeyle, irdelenmesi gerektiğine
inandıkları noktaları es geçmemeye dikkat ederek... Teknik, es-
tetik, felsefi terimlerle... Bu sesli düşünme, bu fikri yolculuk, bu
ortak “çalışma” boyunca sanki kendi dış görüntülerini (genç,
yaşlı, erkek, kadın, güzel, çirkin) vestiyere birer pardösü gibi bı-
rakmışcasına, kılıflarını sanki üzerlerinden atarak... Fikir dışın-
daki yüklerinden arınmış... Ama mümkün mü hiç, o fiziksel

zarfları tamamen atabilmek? Atıyorlar işte, hiç değilse şu sohbet, şu tanıklık ettiğimiz ikili konuşma, ikili çalışma süresince...

Ekrandaki kadının şekli değişmiyor gözümün önünde (gene görüyorum o süpürge saçları, gene o kötü sürülmüş tırnak ojesini, o porselen kaplamalardan bihaber, bitkin, sararmış dişleri), ama bu iticilik gözümde artık başka bir hayat hakkı kazanıyor, bir meşrulukla donanıyor... Karşısındaki genç adamın sorduğu sorular, onun kadına biçtiği önem, bir televizyon kanalında, adını ilk kez duyduğum, Louise Bourgeois gibi çok bilinen bir örnek de olmayan yaşlı sanatçı kadına ayrılan uzun süre, başta ne kadar itici bulduğum yüze, çirkinliğe, kendini fiziken “unutmuşluğa” arka çıkıyor; sanki ona bir vize, zırh sağlıyor, karşımdaki insanı dilenci, mahkûm, gariban olmaktan kurtarıyor ve ben nihayet, yavaşça, kadının “sözlerini” takip etmeye başlıyorum...

Ne kadar zamanımı aldı ve ne çok gayretimi istedi, bu dikkati toplama! Ne güç oldu NY’ta televizyon ekranı karşısında, bu sanatçı kadına karşı, önyargılarla dolu bir küfeyi yere bırakmak, uzun yıllar evimin koltuğunda, gözümün (bilincimden de bağımsız olarak) geçtiği “özel” eğitimden ve şartlanmadan kopmak, onu dinlemeyi başarmak!

Ne tuhaf şey, ülkemde bir tarihçinin televizyonlardaki teatral konuşmalarını her zaman hemen ilgiyle dinlerken, tecrübesi, yaşamışlığı engin diğer erkek programcılarının, konukların anlattıklarıyla arama hiçbir zaman benzer bir “önyargılar küfesi”ni yerleştirmezken, NY’ta birden, üretimi durmamış, söyleyecek şeyleri olan bir Amerikalı sanatçı-kadın karşısındaki o uzun direnişim, o şok, o rahatsızlık...

Bu kitabı yazmaya, kendi öz korkularımla daha doğrudan bir hesaplaşmaya girmeye belki biraz o gün karar veriyorum...

FİRDEVS VE KOLYENİN EN İRİ İNCİSİ

Boynumuzdaki kolyenin en iri, en göz alıcı incisi yoksa “gençlik” miydi? Gençlik, çocukluğumuz boyunca rüyamız, sonra süsümüz mü olmuştu? En değerli incimiz (hem pazardaki, hem Tao’daki anlamıyla)...

Ama hakiki inciler, canlı varlıklardır. Bütün canlı varlıklar gibi doğarlar, büyürler, ölürler... İçlerinde yeni bir tazeliği yaşatmaları, onu yeniden üretmeleri artık doğa vergisi değil, bir “kültür” (çalışma, bilinç, psikolojik, ruhsal üretim anlamında kültür) üretimi işi değil mi? Şahsi gayretle, bilgiyle (Nietzsche’ci anlamda bilgi) gelmiyor mu, büyük tazelik, acılaşmama, akşam yere yuvarlanmış bir kayayı ertesi sabah yeniden tepelere itecek tutkuyu kuyudan çekme, gerekirse icat etme...

Ama bizim şimdiki konumuz, kadınların gerdanındaki doğal gençlik olacak... O gayretsiz gelen, “kültür incisi” olmayan...

Bir kız çocuğu... Belki başka kadınlara kendi çocukluklarını hatırlatabilir... Bazı erkeklere de, kızkardeşlerinin, ablalarının, mahalle arkadaşlarının, yeğenlerinin çocukluğunu... Kimilerine elbette yakın gelmeyecek bu kız çocuğu... İnsanlık gibi kadınların da, geçmişleri ve bugünleriyle, aynı kalıptan çıkmadıklarını, bunun mümkün olamayacağını tekrarlamaktan üşenmemeli...

Anlatacağım kız çocuğu, “doğal gençlik”in kadın için ne “kıymetli” bir inci olduğunu annesinden öğrenmiş olsun...

Annenin gençliği: yokoluşunda kendisinin de rol oynadığı o mitik, ideal cennettir... Büyürken annesinden şunları duysun: *“Ben gençken, yani daha seni doğurmamışken, belim işte şu kadarken, bileğimden belki birazcık daha kalın... Ben gençken, saçım şöyleyken... Ben gençken ve bisiklete binerken... Ben gençken ve bir oturuşta bir kilo kabak çekirdeği çütlatırken... Ben gençken ve Hindistan’a otobüsle gitmeye cesaret edebilmişken...”*

Karşımızdaki anne, “kaçmış, bir daha geri gelmeyecek” gençliğinin faturasını erkek çocuğuna değil, kız çocuğuna çıkartsın... Annenin bu “fatura” çıkartışı, kızını daha baştan kendi gençliğinin katili ilan etmek değil midir?

Hangi katil, katlettiğini “takıntı” haline getirmez?

Kız çocuğunun anneye karşı işlediği o büyük ve lezzetli günah: annenin gençliğini yasak elma gibi ısırarak, onu bir sincap gibi kemirmek...

Freud’cü analizde kız çocuk için “ilk rakip” anneyse, madalyonun öteki cephesinde de, annenin en dişli rakibi olarak öz kızı durmaz mı? Başka kadınlar belki kocasını elinden alabilirler... Kız çocuk çok daha değerli bir hazinesini, gençliğini alıp götürür (belki değil, mutlaka)... Hele annenin gerdanındaki kolyede bu sararan incinin yerini dolduracak başka inci; bir meslek, tutku, keşif alanı, teselli yoksa...

Halit Ziya Uşaklıgil’e karşı duyduğum, zaman içinde azalmamış özel sempati, biraz da, kadınlar kıtası Türk muharirlerine bir Antartika kadar yabancıyken (ne yazık ki günümüz muharirlerinin de o kıtayı daha fazla tanıdıklarını iddia etmek güçtür), onun bu kıtaya önsezileriyle çok yaklaşmış olmasından, Aşk-ı Memnu’da, anne-kız rekabeti gibi kritik, tabu olduğu ölçüde evrensel bir konuyu işlemesinden de gelir...

Gerçi Uşaklıgil, o dönem, bu kadar can alıcı bir konuya da-

lış yapmak için kızıyla rekabet halindeki anneyi “hafif meşrep kadın” olarak karşımıza çıkartmıştı... Ama biz bugünkü okumayla, şimdiki birikimimiz ve gözlemimizle, kadınlar dünyasına (kendi dünyamıza) daha yasaksız bir aşinalıkla, bu rekabetin nasıl “evrensel” bir zemine oturtulabileceğini, Firdevs’in başka sosyal çevrelerde de **aksini** bulduğunu teslim edebiliriz... (ne diyalektik dil bazen, Türkçemiz... Aksi: insanın hem tıpkı görüntüsü, hem zıttı...)

Bir annenin kızında gençliğinin katilini görüşü, Firdevs Hanım ve Bihter (anne ve kız) arasındaki rekabeti işleyiş, özgün ve şaşırtıcı derecede modern bir buluştu... Firdevs’in verdiği kadınca mücadelede, kızına karşı ruhi gelgitlerde, bugün sadece kocasız bir “hafif meşrep” kadının değil, en klasik aile yapısındaki kimi annelerin de psikolojisinden, ontolojik duruşundan, “evrenselliği”nden izler bulabiliriz.

Uşaklıgil’e özellikle şapka çıkartmalı: Aşk-ı Memnu’nun yazıldığı dönemde, kadınlardaki annelik hissinin “fertlere” göre tartışılabilirliği, karmaşıklığı, anne-çocuk ilişkisinde kişiliklerin iç içe girme tehlikesi, sınırların belirginleşmesi için belli dozlarda neredeyse şart olan **aşk/nefret ikilemi*** üzerine çalışma yapmış psikologlar, kadın doktorlar, feminist yazarlar, hiç yoktu...

Annelik duygusundaki şartsız vericilik, fedakârlık, mutlak *iyilik*, annenin çocukları için kendini “yok sayışı” o gün (ve pek çok yerde hâlâ bugün), tartışma kaldırmaz mitlerdendir...

Oysa Firdevs hanım, bir yandan ailesinin statüsünü, geçimini kollarken, diğer yandan kızının kadınlaşmasında, bir erkek tarafından beğenilip seçilmesinde (hele yaşça kendisine daha uy-

* *Annenin ikilemi. Annelik duruşu üzerine psikanalitik çalışma.* Michele Benhaim, eres yayınları (fr)

gun bir erkek tarafından), öz kadınlığının yitimini de görmüş-tü... Biz bugün Firdevs'in tarifinde, istisnai bir "tip"i değil, birçok ülkede, birçok mahallede, birçok ailede yankı bulabilecek karakter kırıntılarını da seçebiliriz.

Fransız arkadaşım C.'nin şu sözleri geliyor aklıma:

"Geçen zamanın yeterince bilincine varmıyorum. Hâlâ, sokakta bana Mademoiselle değil de Madame diye hitap etmelerine şaşıtığım oluyor... Bu garipseyişimi çocuksuzluğuma bağlıyorum. Çocuklu arkadaşlarım, geçen zamanın çok daha ayırımındalar, çünkü ilerleyen zamanı onlara, gözleri önünde değişen çocukları hatırlatıyor. Çocuksuz kadınlar bu aynadan mahrumlar" ...

İlerleyen zamanın tescilini her saniye çocuklarında görmek... Bu muhakkak bir kazançtır, ama içinde bir kaybı da barındırır... Kazanılan çocukların hayatı ve gelişmesi, kaybedilen öz gençliktir...

Kendini ölüme kadar götürecek zamanla yüzleşmedeki trajedi... İnsana has, hiçliği algılamak, hiçlik gerçekliğini duyarak yaşamak, hatta "yaratmak"... Duyduğu dehşetten bir coşku da çıkartmak... Bu dehşet ve coşkuyla çınlar, mağaradaki ilk tuhaf uzun inilti, ilk uzun hava, ilk fado (yaşayan ve o an kaybolan, ve her seferinde yeniden yaratılmaya mahkûm)...

İlk insanlar bizlere iniltilerini kaydetmiş "makine"ler değil-se bile, mağara duvarlarındaki ilk desenlerini bıraktılar. Bugün onların büyüüne duyarlıysak eğer, bu, bir "ortak" dehşete duyarlılıktan, herşey değişirken o "dehşet"in ve içindeki coşkunun değişmezliğinden de gelir... Mağaralardaki ilk insanların resimlerine aşınayız, çünkü o desenleri oraya konduranların korkusunu, kafa tutuşunu "bizim" oldukları için iyi tanıyoruz... Bugün elimizde viski, rakı, ya da şarap, ya da şıra kadehleri, eli-

mizin altında elektrikli kahve değirmenleri, bilgisayarlar, otomobil direksiyonları, biz hâlâ, tek tek, bir mağaranın kuytusunda (kimsenin giremediği öz mağaramızın), tek başına akşamın inişini, günün ölüşünü izleyen, bir gün kendimizin de batan güneş gibi geceye gömüleceğini idrak etmiş varlıklarız...

Firdevs hanım’a dönecek olursak, onunla kurduğum ontolojik yakınlık şundan besleniyordu: o, mağaranın içine girmiş cesur insandı.

“Aşk-ı Memnu”da, ben en çok Firdevs Hanım’ı sevdim... Çok daha genç yaşlarımda bile... Romanın bütün diğer karakterleri “sosyal” ve hayvansal diyebileceğimiz dürtülerle, biyolojik yaştan getirdiği içgüdülerle hareket ederken, Firdevs hanım, sosyal ve biyolojik statüsünün dayattığı tabuyu kırmıştı, şahsi mağarasına girmeye cesaret etmişti. Bu mağarada yalnızdı. Orada ne kızları yanındaydı, ne toplumun değer yargıları, hatta ne yazarın (Uşaklıgil) kendisi...

Aşk-ı Memnu’nun daha ilk sayfasında Uşaklıgil, Firdevs hanımın trajedisini önümüze fırlatır: Firdevs 45 yaşındadır ve o kırk beş yıl, hâlâ, gençlik kuruntusunu yok etmeyi başaramamıştır... Hâlâ mesirelerde etrafa dağılan tebessümleri, o, kendi lehine yorumlar... Firdevs’in affedilmez suçu şudur: 45 yaşına rağmen, kadınlık iddiasından vazgeçmemiş olmak...

Salt bu büyük zaafından ötürü Uşaklıgil, Firdevs’i, kızları Bihter ile Peyker’in manalı bakışmalarına, gülümsemelerine teslim eder... Osmanlı terbiyesine göre her çocuğun anneye göstermek zorunda olduğu saygıyı, Firdevs, bir tek bu zaafıyla kaybetmiştir: “...hayatından her sene geçtikçe gençliğe daha ziyade asılan bu kadın, beyazlığını saklamak için sarıya boya-

dığı saçlarıyla, tarâvetinin izmihâlini örtmek için düzgünlere sıvadığı simasiyle kendisini o kadar aldatmış, henüz tazeliği vehminin içine öyle bir fikir delaletile nefsinı tevdi etmiş idi ki, Peyker’le Bihter’in yaşlarını -birinin yirmi beş, ötekinin yirmi iki senesini- unutarak onları bütün bu tebessümlerden, bu takiblerden hisse alamayacak kadar çocuk zannederdi.

“Bu, iki kızla valide arasında edebi bir cenk ve istihza zeminini idi ki, tamamen vüruh ve serahat kesb edememekle beraber hemen her gün tekerrür eder; Peyker’in mânalı bir kelimesi, Bihter’in insafsız bir tebessümü gûya bu iki genç vücudun gençlik muzafferiyetini hâlâ genç kalmak isteyen bu validenin harap ve fersude kırk beş yaşına çarpardı.”

“O, böyle hâin bir kelime, merhametsiz bir tebessüm, kulaklarına müthiş bir istihza ıslığı ile kırk beş yaşını bağırırken dudaklarında acı bir irtisam

ile dalgın dalgın Peyker’le Bihter’e bakar, sonra ufak bir titreyişle gözlerini bu hakikatden ayırarak tekrar şebap vehminin iğfal hazzına avdet ederdi.”

Bu kadar kısa bir tarife bu kadar çok şey sığdırmayı başarmasını Uşaklıgil’in yazarlık yeteneğine, zekâ ve kalem kıvraklığına bağlayalım...

Ne çok şey sığar bu kısa tarife gerçekten...

1- 45 yaşın, bir kadında “tazeliğin bozgunu” olarak algılanması...

2- 45 yaşında bir kadının ağaran saçlarını sarıya boyamasının, makyaj yapmasının, “kendini bir aldatma”, bir tür “düşünce sapkınlığına teslim olma” şeklinde yorumlanması...

3- Bu “zaafı” belki herkesten çok Firdevs’in öz kızlarının görmesi...

4- Bihter ve Peyker’in, annelerinin gizleyemediği yarasıyla

“insafsızca” alay etmekten “zevk” almaları ...

5- Firdevs’in genç kalma arzusunun, bu arzuyla kızlarını hâlâ çocuk görmek isteyişinin, anne ve kızlar arasında “*ebedi bir cenk ve istihza zemini*” yaratması...

Herşey anlatılmıştır, daha ilk iki sayfada...

Doğal tazeliği ve güzelliği tarif etmek için kelime haznesindeki en ince sözcükleri her zaman seçebilmiş Uşaklıgil, Firdevs’ten en kaba tarifleri esirgemez: saçlarının beyazları ile çehresinin harabesi...

Uşaklıgil, toplum, kızları, herkes anlaşılmıştır, Firdevs’i, “*Bu anne!... hayatının sürekli yüz karası*” sözcükleriyle tarifte...

Annesini Behlül’le şakalaşır gördüğü bir gün, Bihter onun üzerine atılmak ve şöyle bağırmak istememiş midir: “*Lakin artık utanınız; siz bir yaşlı karısınız. İhtiyar, ihtiyar, anlıyor musunuz?*”

Uşaklıgil’in yazar tazeliği: O, toplumun kollektif bilincindeki köklü ve kart, yıkılması zor, yıkılması mutlaka ıstıraplı bir hesaplaşma gerektiren sesi duymuş, kulak kabartmış, onun altını çizmiştir...

Tıbbın zaferleri, yaşam kalitesinin yükselişi, cumhuriyetin ortaya attığı “toplumu karmalaştırma” hedefi ne olursa olsun, kollektif bilinç ve bilinçdışı, bugün hâlâ, kimbilir hangi bastırılmış koca kinle, nüfus cüzdanı tazeliğini yitirmiş 40 yaş ve sonrasındaki kadının yüzüne, meslek hayatında, aile hayatında, toplumsal hayatta sanki gene şunu haykırmak ister: “*Lakin artık utanınız; siz bir yaşlı karısınız. İhtiyar, ihtiyar, anlıyor musunuz?*”

Bu haykırıştır, bugün de hırslı bir gazeteciye meslektaşlarını ihbar ettiren: “Bunlar 40’ını bulmuş kadınlar. Bunlar saç boyuyor, bunlar makyaj yapıyor”... Neredeyse kelimesi kelimesine (cümle kurmadaki simya hariç) Aşk-ı Memnu’daki Firdevs’in tarifidir bu...

Gene bu haykırıştır, hemcinsimiz meslektaşımıza şu tanımlamayı yaptıran: “*Ben o zamanlar çocuktum, ama 12 Eylül’ü, 12 Mart’ı görmüş kadın gazeteciler, bugün menopoz çağındalar*” ...

Bu anlayıştır gene, bir gazetenin ilk sayfasında, “*Piyanist*” filminin baş oyuncusu Isabelle Huppert’in güzel fotoğrafı altına şu yazıyı konduran: “*Kim der ki 45 yaşında?*”

45 yaşın, genelde hiçbir güzellikle, çekicilikle bağdaşmayacağına ima edercesine...

Hangi kültürde böyle bir söz, iltifattan sayılabilir?

TANRIÇALIKTAN BİREYLİĞE

Toplumun “bireyselleşme” aşamasına varması için bu bulanık bilinçdışını deşme gereği, şartı, belli bir yaştan sonra daha malum olabilir insana...

Feminizmin Türkiye’de çok cılız, yaygınlaşmamış bir hareket olarak kalmasını, toplumun nüfus gençliğine, yaş ortalamasının düşüklüğüne de bağlamalı... Yaş ortalaması böylesine düşük bir toplumda, çok genç kadınlara nasıl anlatılabilir, daha şimdiden, daha en baştan, gençliklerine kırmızı halılar serilirken, küçük tanrıça katına çıkartılırlarken, ilerde böyle karanlık bir bilinçdışıyla yüzyüze gelecekleri? Kadında gençlik tabusunun, doğal tazelik tabusunun, bugün cömert gibi görünen, kolayca sunulmuş bütün o armağanların, yarın kapıya dayatılan kaba, merasimsiz hacizciler tarafından geri istenileceği...

Nasıl anlatılabilir bir tanrıçaya, ufkunun darlığı? Kim inanır buna? O övgülerin “şahsına” değil, kendini sürekli yenileyen, ama sürekli başka kişilerde saltanatını sürdürecektir bir “anonim doğaya” dizildiğini... Tek tek şahıslara değil, sadece “anonim” bir “doğa”ya...

Ne güçtür bir tanrıçayken, bir ölümlü, sonra da ölümlü birey olmayı seçmek ve bu yolda mücadeleye girişmek... Ne güçtür ve ne sancılı...

Ama aynı zamanda baş döndürücü... Eğlenceli... Zevkli... Bencilce zevkli...

Doğal gençlik, bir süre, hepimizin gerdanındaki incidir... Güç şey, herkesin hoş bulduğu, ışık saçan bir inciye sevmek, ama ona “bağlanmamak”, onu tek madalyonu haline getirmek, onu diğer kolyeleriyle eş tutabilmek... Herkes için öyle, ama mücehver kutusunda başka kolyesi, başka kolyeleri olmayan, başka *kültür incileri* yetiştirmeyen kadınlar için, daha da güç...

“Takıntı” haline de gelebilir, gençlik... Başkaları onu çok yücelttiğinde, gerdanda bir tasma... Bilincine çok varıldığında, bir yük, bir yorgunluk, bir ruhi ihtiyarlık... Daha elinizin altındayken kaybedilebilecek, elinizin altındayken tenekeye dönüşebilen bir altın, karlığa varabilecek bir tazelik...

Örneğin “*Ben gencim, siz ihtiyarsınız*” demek, bunun ayrımında olmak, bir ruh tazeliği değil, artık geri vitessiz bir ruh karlılığı, “öldürme”ye rıza gösteren bir sertliktir de... Hiçbir nüfus cüzdanı gençliği, bu sertliği azaltmaya yetmeyebilir...

Oysa “kültür incisi”, sadece çabayla gelen tazelik, artık ne aslanlar gibi kükrer, ne develer gibi yük taşır, ne intikam peşinde koşar. Sadece, Nietzsche’ci bir tanımla “*çocuk gibi oynar ve eğlenir*”...

Lolita bile, “o oynayan ve eğlenen çocuk” değildi... O, nihayetinde, iktidarının artık **farkındaydı**, öldürmenin tadına varacak kadar olgunlaşmıştı. Küçük bir katil gibi oynayıp eğleniyordu...

Nietzsche’de “çocuk gibi eğlenmek ve oynamak”, başka bir anlam taşır... Bireysel gelişmede son mertebedir... Ona varabilmek için, önce bütün aşamalardan geçmeli... Doğal gençlikteki olur olmaz her bilginin taşındığı o deve hallerinden, sonra herşe-

ye kükrenilen öfkeli aslan hallerinden... İntikam dönemlerini geride bırakmış olmalı... Yeniden “ilk tazelik”, ancak öyle bulunur...

Ne tuhaf, Federico Fellini de çocukluğu ”bilginin altın çağı” olarak tanımlıyordu... 1991 yılında Roma’da görüşmemizde kendisine bu tanıtımı hatırlatmıştım. Bir film projesi vardı... Bir çevrekent apartmanında yaşayan iki üç yaşlarındaki otuz çocuk etrafında dönecek bir filmin projesi... Apartman hayatı, aşklar, kinler, hep o çocukların gözüyle anlatılacaktı... Buna karşılık gençliğin mitleştirilmesine, “Onlar her şeyi bizden iyi bilir, onları cehaletimizle, hatalarımızla rahatsız etmeyelim” tavrına çok uzak duruyordu Fellini... Kendisine sormuştum:

- *Nedir o çok sevdiğiniz çocuklukla gençlik arasında gördüğünüz büyük fark?*

- Çocuklarla ilgili yapmak istediğim film, çılgınlık üzerineydi. Mutlak özgürlük üzerine. Fantezi üzerine... Ama bu, küçük çocukların mutlak özgürlüğü ve fantezisi... Gençlikle hiçbir ilgisi yok... Yirmi yıl gibi büyük bir farktır söz konusu olan, çocuklarla gençlik arasında... Belki bu filmi yapacağım. Küçük Türk çocuklarıyla belki, ne dersiniz?

HAYAT PASTASINDAN ISIRMAK...

Ne diyorduk? Çocukluk ve oyun... Bu iki kavram etrafında bitsin istedim, bu kitap...

Karmalaşmayı reddeden toplumlarda, “kadın doğa”sından en çok onlar esirgenir çünkü: Nietzsche için hamallıktan, kükremlerden sonra gelen, hakiki bilginin ta kendisi olan çocukluk ve oyun... Hakiki tazelik...

Bu nedenle, en az karmalaşmış toplumlar hep şunu tekrarlarlar: *“kadınlar erkeklerden daha olgundurlar”* ...

Kadınların sadece olgunluğu özledikleri varsayılarak...

Bireysel fetih olarak çocukça oyun, o “sürekli tazelik” hakkı nerede esirgense, kadın orada kendisi tarafından değil, hep başkalarınca tanımlanır... Kâh “cevakâr, fedakâr, sorumlu, koruyucu, yapıcı”, kâh “güvenilmez, değışken (*la donna e mobile*), yıkıcı, yakıcı”... Üzerinde prova edilmeden dikilmiş birkaç zırhın, birkaç üniformanın, kalıbın içine sıkışıp kalır, gider ve gelir... Gardrobu ne kadar yoksuldur! Sadece insana ait bir Sahra sınırsızlığı, bir ihtimaller sonsuzluğu, bir “biriciklik” ve “eşsizlik”, ondan sürekli esirgenir... O hep, bir “kategori” olarak kalır...

Oysa insanın insana tarihte yaptığı en büyük manevi tacizlerdendir, bu: biricikliğinin esirgenmesi...

‘Georges Bush’ın başkan seçilişinin Amerikan intelligensiyasında büyük hayal kırıklığı yarattığı günlerdeydi... Bush, dışişleri bakanlığına Colin Powell’ı getirmişti. Amerikan entelijensiyasının şu fevri, mızıkçı tepkisi ilgimi çekmişti: “*Ama Colin Powell, tam Siyah sayılmaz!*” New York’lu bir yazar arkadaşımın da duymuştu bunu: “*Powell sadece % 18 oranında Siyah!*”

Koreli bir nişanlı, zen sükûnetini bozmaya tenezzül etmişti: “*Sen nasıl ölçtün öyle, adamın % 18’lik Siyahlığını? Beğen beğenme, o bal gibi bir Siyah adam!*”

New York’lu beyaz ve entellektüel arkadaşımız, Bush’tan nefret ediyordu, ne var ki Siyahlar’ı “**toptan sevmeye**” kararlıydı... Bu ikilem karşısında ruhunu rahatlatmak için tek çaresi kalmıştı, ona başvurdu: “*Bush’un seçtiği Colin Powell hakiki bir Siyah değil*”.

Bu tepkide, en irkildiğim ırkçılık biçimini görmüştüm... Kimi entellektüeller, Afro-Amerikan Siyahları “sevmek” için onları illa yüceltmek, istedikleri doğrultuda süslemek, mümkünse hayati bütün çelişkilerden arındırmak, **mitleştirmek**, “**tek ruh**” gibi görmek ihtiyacındadırlar. Siyahlar tepeden tırnağa başkaldırı olurlarsa, daha siyahtırlar... **Siyah Panter** olurlarsa, o artık fevkalade bir durumdur... Bu “**mitolojide**”, intiharcı, alkol ve uyuşturucuyla kendini kavurup yakmış büyük **Billy (Holliday)** elbette sıırıslıklam siyahtır, ama gemisini iyi yürüten mülti milyarder, kırpık burunlu **Michael Jackson** ve 60 küsura yakın hâlâ seksi zıplamalarından vazgeçmeyen **Tina Turner**, “ruhen beyaz”dırlar...

Bu *yukardan* kimlik dayatması, kaba, cahil, numarasız bir ırkçılıktan çok daha itici gelir bana... Belki, ilki ikincisinden da-

* Öküz Dergisi Mart 2001 sayısında çıkmış yazının bir bölümü.

ha ikiyüzlü, o ölçüde başedilmesi zor, uzun ömürlü olduğu için...

Bütün Siyahlar'ı "sevmek" ihtiyacı niye? Onları herkes gibi hayatın sayısız seçimleri karşısında özgür birer "tam yurttaş" ve bireyler olarak görmek fazlasıyla yeterlidir oysa... Ama belki en zor olandır, bir miti kaybetmeye razı olmak...

Nerede ki iktidar kaynaklı (bu iktidar ister devletin, ister entelijensiyanın olsun, ister sağdan, ister soldan veya en demokratlardan gelsin), bir insan grubuna karşı bir kimlik dayatması, onu toptan sevmeye ve yüceltme veya toptan yargılama, toptan aşağılama arzusu mevcut, orada vaziyet birçok açıdan karmaşık sayılabilir... Orada hakikaten uyanık olmak zarurettir...

Türkiye'de kadınlara bugünkü yaklaşım (sadece devletininki değil, en "ilerici" geçinenlerin de) bana en çok ABD'deki Siyahlar'a karşı tutumu hatırlatıyor... Bizde de kadınlara karşı büyük kimlik dayatmaları görüyoruz, her yerde; giderek daha yoğun, daha mitik... **"Kadın insalcıl, kadın barışçı, kadın akıllı, kadın verici, kadın fedakâr, kadın anaç, kadın bilge, kadın duyarlı, erkek yıkıcı/ kadın hayat ve yuva kurucu, kadın karnatâr, kadın DAHA olgun, kadın çekip çevirici, koltuğu, perdeyi, erkeğin kravatını seçici, kadın sevmeden sevişemeyen, kadın sadece erkekler için danseden..."** Ya da, kadın kadına kurt, kadın kadına düşman...

Kadınların bugün Türkiye'deki sıkışmışlığının baş göstergesi, durmadan başkalarınca "tarif" edilmeleridir... **Bu tariflerdir, kadınların ancak "manevi süslerle" desteklendikçe yutulabilir olduklarının göstergesi...**

"Süslere" uymayan kadın, şahsında yargılanmaz; ya bir cinse aidiyetiyle yargılanır, ya "kadınlıktan" afaroz edilir... Bazen, yukardaki söylemi olduğu gibi içselleştirmiş hemcinsleri tarafından... Tansu Çiller idealimizdeki başbakan olmadı mı? O

zaman, akla gelen en “iyiniyetli” yumruk: **“O kadın değil”**.

Bir başka etiketleme: “saç boyatan kadınlar”... Bu da sol kaynaklı “hakiki kadın doğaldır” mitine bedava bir hizmet...

Her tarif, tarife uymayan modellerle taçlanır... “Hakiki kadın duyarlılığı” özene bezene tarif edilecek, ama gerçek hayatta, emek dünyasında, her nedense bu mitik tarife uyan kadınlar zor bulunacaktır. Gene yargı düşer: **“Onlar da kadın mı?”**

Giderek tarifi bol, aslı yok bir “kadın” efsanesi doğar... Efsane büyüdükçe, toplumdaki mevcut ve aktif kadınlar bir o kadar hayal kırıcı olurlar! Bir entellektüel gazetede konuk yazarlardan birinin, *“hakiki kadın duyarlılığı”*nı sadece falanca erkek sütuncuda bulduğunu dahi okuyacaktık!!! Mitik “kadın doğası”na, *“kadın duyarlılığı”*na uymayan tek tek kadınlara karşı nefreti harekete geçirmek için zemin artık hazırdır.

En uyanıklar (ve burada suçlama görmemeli; mevcut “sıkışmışlık” içinde bir hayatı da kurmak gerek), tariflerin içine sığmaya çalışırlar, dar ama giydikçe esneyecek bir elbisenin içine girer gibi... Böylesi, iktidarı yumuşatmanın, iktidar pastasından parça kopartmanın tek yoludur.

En az uyanıklar, iktidar pastasından parça da kopartmadan, tamamen karşılıksız, yapılan “tariflere” baygınca alkış tutarlar... **“Kadın nedir, ne değildir”**i anlatmayı kariyer edinmiş kimi erkek yazarları bıkmadan okuyan, beğenen, bir de “kadın dostu”(!) ilân eden, onlardır... Neredeyse her tarifi **“varoluşlarının kanıtı”** kabul ederek...

Türkiye’de kadınların büyük çoğunluğu, hâlâ, kimliklerinin tarifini başkalarının bakışı ve algılayışında **dilenmektedir**... “Seçildiği”, “beğenildiği”, başka kadınlara “tercih edildiği” ölçüde varolduğunu hissedip, ancak o zaman kendini kabul edebilme aşamasıdır bu... Böylece, Türkiye’de birçok azınlık için **kendini tanımlama** ihtiyacı **“dıştan algılanma”** ve **“tanım-**

lanma” ihtiyacının önüne geçerken, benzer serüvene girişememiş tek çoğunluk olarak kalır, kadınlar... Geçmiş asırlarda bilim ve düşünce üretimi sadece erkeklerin elindeyken yapıldığı gibi, hâlâ, öz kimliklerini başkasının **“bakışında”** ve **“yargısında”** dokunaklı bir tutkuyla ararlar, dilenirler...

Oysa, 20. yüzyıl, bilimin, felsefenin kadınlar hakkında fantazmalara dayanarak uydurulmuş bütün yalanlardan, hurafelerden temizlemeye yüz tuttuğu ilk yüzyıl oluyordu... (Bu arada, o süper uzun ömürlü **“kadın aşksız sevişemez”** palavrasını en iyi çürüten, asırlarca eşlerini seçmeden, hatta hiç görmeden evlenmiş milyonlarca kadının gezegene bu kadar çok çocuk kazandırmış olması değil mi?)

Freud’ün epeyce spekülasyondan sonra hayatının sonuna doğru entelektüel cesaretle yaptığı, *“kadınları tanıyamadım”* itirafını hatırlamalı... Bu itirafta da, kadınların **“Kendi kendilerini dillendirme”**sinin, dışardan gelecek en ballı tariften daha değerli olacağı konusunda bir ipucu yatar...

Bilimin, bilincin geçtiği bütün evrelerden sonra, kadınlar acaba Türkiye’de de, tek tek, kendilerini çok daha fazla dinleyecekler, keşfedecekler ve dillendirebilecekler mi? Her keşfin gerektirdiği cesaret, sancı ve sevinçle...

O zaman ancak, parça kopartılabilecek pasta kendiliğinden büyüyebilir. Ve sadece iktidarın pastası değildir bu... Bizzatihi hayatın pastasıdır.

O zaman, geçen yıl Paris-Dakar rallisinin şampiyonu Alman kadın Jutta Kleinschmidt’in direksiyon başında çölleri herkesten önde geçmesi, başka kadınların arenalarda **“ışık giysileri”**yle boğalara kafa tutması, Laila Ali ve Jacquelin Frazier’ın boks ringine çıkması, 24 yaşındaki bir Ellen MacArthur’ün dünyayı 94 günde kendi kullandığı koca yelkenliyle turlaması, Yasemin Dalkılıç’ın her seferinde daha dibe dalma-

sı, Süreyya Ayhan'ın bir küçük taşra kentinin ipini kırarak Sydney'e kadar varıp Olimpiyatlarda koşması, "kadınlığını yitirmek", "çirkinleşmek", ya da iktidarı ele geçirmek değil, gereken dürtüye ve iştaha sahip olanlar için, hayatın ufuklarını genişletmek olarak ele alınabilecek...

Bazı mesleklerin bugüne dek "erkek mesleği" ilân edilmesi, bu mesleklerin doğal cinsiyetinin "sakallı" olmasından değildi (en büyük palavralardan biridir bu); sadece hayat kapısının kadınlara dar tutulmasındandı... O kapının aralandığı her yerde, hiçbir mesleğin, insana ait hiçbir eğilimin, atılımın, zaafın cinsiyeti olmadığını gördük, görüyoruz, daha çok göreceğiz...

"Hayatın pastası"... Bu lafın bugün, Türkiye'de bazı hemcinslerimizi bile ne kadar irkiltebileceğinin bilincindeyim... Özellikle entellektüel ve sanatçı kadınlara, bir diyet ödetir gibi hayatın sadece **"acı ve buruk tadını"** dillendirmeyi, **"ağıtı"**, **"inleyen nameleri"**, **"intiharı"**, **"kendini yakmayı"**, **"ahlâk ve vicdan nöbetlerini"** hiç değilse böreklerini gizlice yemeyi yakıştıranlar, sadece, ceplerine taş doldurarak ölüme koşmuş bir Virginia Woolf'u ve Silvia Plath'ı ve bütün diğer genç yaşta ölenleri, hayata **"ayak uyduramamışları"** **kült yazar** belleyenler, irkilebilirler... Ama, her birimiz için hakiki düşüncesini söylemenin vakti geldi...

Niçin **"hayat pastacı"ları büyük yazar kadınlar** ülkemizde prim görmezler?

80 küsurunda ölmüş ve o pastanın her parçasını ısırılmış Colette... Son on yılda en az 10 yeni inceleme kitabına konu olmuş bu dev yazar, Türkiye'de, feministlerimiz tarafından bile, **"hayatın pastasını ısırdığı için"** olsa gerek, yok sayılmıştır...

Yüzyılın 2. yarısından Nathalie Sarraute: Yeni Roman akımının kanımca en ilginç... Ne var ki, genel geçer anlayışa göre onun da bir büyük kusuru var: 99'una kadar yaşamış ve üretmiştir!

Gertrude Stein: o büyük modernist, edebiyat ihtilalcisi, Picasso'nun kâşifi, Amerikan *lost generation*'ın (kayıp kuşak) isim annesi, kısa cümleli ve teşbihsiz anlatımın öncüsü, gene bir mazlum değil, bir hayat “dişli”si, bir hayat canavarıdır ve Türkiye’de adı bile geçmez...

Bugün kadınlara teslim edilmesi (kendileri tarafından bile) en zor görünen haktır belki, **hayat pastasından ısırma hakkı...** Getirdiği bütün egoluk, egoistlik, yalnızlık potansiyeliyle... Her yeni yaratı, buluş, fetih için neredeyse vazgeçilmez olan ben-merkezcilik, agresiflik, yırtıcılıkla: ki bunlar da “erkeklerle” has değil... Bu vasıfların *kadın doğasına* yabancı olduğunu ileri sürmek, onları manevi korse altında gizlemeyen kadını “erkekleşmiş” ilan etmek, kadın potansiyellerini, insan potansiyellerini sınırlamanın sayısız yollarından biri daha...

Ama dünya değişiyor... Fransa ve İngiltere nasıl sömürgelelerinden iyi yüreklilikten ötürü değil, yeni bir atılımı yakalamak için vazgeçmişlerse, hayatın kapıları da kadınların önünde benzer bir insanlık atılımıyla açılıyorlar... Aşırı kalabalıklaşma oksijeni, ormanları, denizleri dahi tehdit ederken, doğurganlığın ila hayat vermek değil, hayatı öldürmek haline de dönüşebileceği konusunda yeni bir bilinç, **anneliği ve anaçlığı bütün kadınlar için “olmazsa olmaz” koşul olarak sunmaktan caydırıyor** insanlığı... Aile yapısı değişiyor. Avrupa, ihtiyar kıtanın pek çok yerinde, çocuklara babanın ya da annenin ya da her ikisinin soyadını veya tamamen uydurma bir adı takma özgürlüğünü getiriyor... Bir sülalenin adını sürdürme hakkı, sadece erkek çocuğa nasip olmaktan çıkartılıyor... Dünyaya ilk teşrif anındaki semboller, mitler etrafında bir evrim ağır ağır şekillenirken, hayatın yaprakları herkes için açılıyor... Kimi yerlerde daha erken...

Belki bu nedenle, feminizm, bazı ülkelerde giderek karma bir harekete dönüşmekte... Feminizm, artık sadece “kadınların meselesi” değil, ülkelerin, kıtaların, insanlığın, gezegenin bir “yeni atılım”ı...

İsmet İnönü’nün tarihi lafını biraz değiştirelim: **“Gün gelir, Türkiye elbette bu atılımın içinde yerini alır”**. O atılıma bütün güçleriyle direnmiş olanları, tarih, bilemeyiz nasıl anar...

Koş Süreyya koş! Bütün şampiyonluklar bizi bekliyor!